

Bijlage A

Vragenlijst enquêteonderzoek beeld gemeentelijke (meerjaren)begrotingen 2023-2026

Achtergrond van de vragenlijst

Ook dit jaar voeren BZK en de provinciaal financieel toezichthouders samen een enquêteonderzoek uit naar de gemeentelijke (meerjaren)begrotingen. Sinds vorig jaar omvat de vragenlijst naast vragen over het sociaal domein ook vragen over andere taken die van invloed kunnen zijn op de financiële positie. Zowel BZK als de provinciale toezichthouders gebruiken de antwoorden om informatie te verkrijgen over de financiële positie van gemeenten en over ontwikkelingen op beleidsterreinen die de financiële positie van gemeenten raken.

Over de vragenlijst

1. Deze vragenlijst heeft betrekking op de begroting 2023 en meerjarenraming 2024-2026. Als gelijktijdig met de besluitvorming over de oorspronkelijke begroting 2023 via begrotingswijzigingen al een geactualiseerde stand van de begroting en de meerjarenraming bekend is, dan graag de vragen beantwoorden naar die geactualiseerde stand.

2. Per vraag kunt u één antwoord selecteren uit de keuzelijst van antwoorden bij die vraag (tenzij anders aangegeven). Bij elke vraag staat aangegeven of ook een toelichting wordt gevraagd (is afhankelijk van het gekozen antwoord bij die vraag; als u een antwoord kiest waarbij geen toelichting wordt gevraagd mag u natuurlijk wel een toelichting geven).

Vraag 0

Gemeente :
Naam invuller :
Emailadres invuller :
Emailadres invuller (controle) : [controle emailadres -> bij foutief invullen melding]
Gemeente ligt in : [pop up provincienamen]

Algemene vragen over de begroting

Vraag 1

Heeft uw gemeente nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen?

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen. Het gaat om nieuwe ingrepen, dus niet om de doorwerking van ingrepen die in eerdere begrotingsjaren zijn doorgevoerd.

- a) Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2023
- b) Nee, onze gemeente hoeft geen bijzondere ingrepen te doen
- c) Nee, onze gemeente hoeft geen bijzondere ingrepen te doen in de begroting 2023, maar in de meerjarenraming zijn wel ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht

Vervolg vragen 1b en 1c hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze a) *Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2023.*

Vraag 1b

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen?

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen. Meerdere antwoorden mogelijk.

- a) Onze gemeente brengt het voorzieningenniveau voor de inwoners omlaag
- b) Onze gemeente brengt het onderhoudsniveau kapitaalgoederen omlaag
- c) Onze gemeente neemt significante nog in te vullen stelposten voor nog in te boeken bezuinigingen op
- d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid
- e) Onze gemeente stelt haar ambities in de grote opgaven bij, bijvoorbeeld in de energietransitie
- f) Onze gemeente bezuinigt op het eigen apparaat
- g) Onze gemeente voert stelselwijzigingen door, zoals het instellen van kapitaallastenreserves en het wijzigen van afschrijvingstermijnen
- h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)
- i) Anders

Keuze a t/m i toelichten.

Vraag 1c

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Zet de omvang van de ingrepen af tegen de omvang van de lastenraming op de begroting vóór inzet bestemmingsreserves

- a) Minder dan 1%
- b) Tussen 1% en 5%
- c) Tussen 5% en 10%
- d) Meer dan 10%

Vraag 2

Kunt u aangeven wat de komende jaren de grootste financiële uitdagingen worden voor uw gemeente en of dit incidenteel of structureel is.

Open vraag.....

Vraag 3

Heeft uw gemeente beleidsmatig gewenste nieuwe investeringsplannen niet opgenomen in de begroting 2023 omdat de inschatting is dat het toch niet gaat lukken om deze investeringen gerealiseerd te krijgen?

Het gaat bij deze vraag niet om het schrappen of uitstellen van investeringsplannen om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen. Dat kunt u in vraag 1 en vraag 1b antwoorden. Hier gaat het om andere redenen om de investeringsplannen die beleidsmatig gewenst zijn toch niet op te nemen.

- a) Ja, belangrijkste reden is dat onze gemeente niet voldoende medewerkers heeft en werven van nieuwe medewerkers moeizaam gaat
- b) Ja, belangrijkste reden is dat de sector die de investering moet realiseren niet voldoende personeel en/of materieel heeft om de investeringen tijdig te realiseren
- c) Ja, belangrijkste reden is dat de kapitaallasten tot ver na 2026 zouden doorlopen en er onzekerheid bestaat over de omvang van de rijksmiddelen na 2026; onze gemeente wacht met omvangrijke nieuwe investeringen tot er meer zicht is op de structurele ontwikkeling financiële verhouding/uitwerking Contourennota
- d) Ja, vanwege andere redenen
- e) Nee, onze gemeente heeft alle gewenste nieuwe investeringen opgenomen

Keuze a) t/m d) toelichten. Graag vermelden bij welk organisatieonderdeel of beleidsonderwerp van de gemeente c.q. bij welke sector dit speelt als dat van toepassing is.

Vragen over het sociaal domein

Vraag 4

Heeft uw gemeente voldoende grip op het sociaal domein?

Met grip wordt bedoeld dat de gemeente voldoende data heeft (en de capaciteit om hierop voldoende analyses te doen) voor inzicht in ontwikkelingen, en ook voldoende instrumenten heeft om te kunnen bijsturen.

- a) Ja, onze gemeente heeft voldoende data voor inzicht en heeft voldoende instrumenten om bij te kunnen sturen.
- b) Onze gemeente heeft voldoende data voor inzicht, maar bij onderdelen van het sociaal domein zijn er te weinig instrumenten beschikbaar. Bij de onderdelen van het sociaal domein met te weinig instrumenten is bijsturen lastig.
- c) Onze gemeente heeft op onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data voor inzicht. Op de onderdelen waar voldoende data zijn heeft onze gemeente voldoende instrumenten om te kunnen bijsturen. Bij de onderdelen van het sociaal domein waar onvoldoende data beschikbaar is, is bijsturen lastig.
- d) Onze gemeente heeft op onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data voor inzicht. Bij de onderdelen waar wel voldoende data zijn, zijn er lang niet altijd voldoende instrumenten om te kunnen bijsturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein lastig.
- e) Onze gemeente heeft bij veel onderdelen van het sociaal domein óf niet voldoende data voor inzicht en/of te weinig instrumenten om te kunnen bijsturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein erg weerbarstig.

Keuze b en c toelichten. Graag vermelden bij welk onderdeel/onderdelen van het sociaal domein speelt dat bijsturen lastig is, en indien mogelijk waarom/wat belangrijkste hindernis is.

Vraag 5

In hoeverre heeft uw gemeente een start gemaakt met het doorvoeren van maatregelen in de jeugdzorg in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd?

Het rijk en VNG zijn in gesprek over de Hervormingsagenda Jeugd die bestaat uit de combinatie van een set van maatregelen en een financieel kader waarmee een structureel houdbaarder jeugdstelsel wordt gerealiseerd. Meer informatie over de set van maatregelen en hun verwachte meerjarige impact is te vinden op <https://vng.nl/artikelen/hervormingsagenda-jeugd> .

- a) Onze gemeente had de meeste maatregelen in de Hervormingsagenda al doorgevoerd.
- b) Onze gemeente is begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda onderzocht worden
- c) Onze gemeente zal hiermee beginnen nadat de Hervormingsagenda is vastgesteld.
- d) Het is nog niet duidelijk wanneer onze gemeente hiermee zal beginnen.
- e) Anders.

Keuze d en e toelichten.

Vraag 6

Rijk en VNG hebben afspraken gemaakt over extra middelen voor jeugdzorg in 2023 á € 1,4 miljard. In hoeverre helpen de extra middelen jeugdzorg om een structureel sluitende begroting te kunnen opstellen voor het jaar 2023?

Let op, het gaat hier om de begroting 2023 en niet om de meerjarenraming.

- a) Onze gemeente had ook zonder de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2023.
- b) Onze gemeente heeft mede door de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2023; zonder deze extra middelen zou er geen sluitende begroting zijn.
- c) Met de extra middelen jeugdzorg heeft onze gemeente nog steeds geen structureel sluitende begroting in 2023

Vraag 7

Heeft uw gemeente in de meerjarenraming rekening gehouden met de extra besparing in het jeugddomein die is opgenomen in het Coalitieakkoord?

In het Coalitieakkoord heeft het kabinet een extra besparing in het jeugddomein opgenomen met een omvang van € 100 miljoen in 2024, oplopend naar € 500 miljoen in 2025 en 2026, en structureel € 511 miljoen vanaf 2027. Het kabinet heeft besloten dat deze besparing een Rijksverantwoordelijkheid is. Het is aan het Rijk de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen waarvoor het Rijk aanzet is en die aanvullend zijn op de beoogde Hervormingsagenda.

- a) Nee onze gemeente heeft geen rekening gehouden met een aanvullende besparing in de meerjarenraming.
- b) Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming, maar niet voor het volledige bedrag per jaar.
- c) Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming voor het volledige bedrag per jaar.

Bij alle gekozen antwoordopties hieronder vermelden of het begrotingssaldo van uw gemeente voor de jaren 2024, 2025, en 2026 structureel sluitend is.

2024	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend
2025	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend
2026	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend

Vraag 8

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging in de WMO voorziet?

Voorbeelden van mogelijke ingrepen zijn bijvoorbeeld besparingen inboeken op andere onderdelen van het sociaal domein of op andere beleidsterreinen, of het verhogen van de OZB.

- a) Nee, onze gemeente voorziet geen forse kostenstijging in de WMO, of heeft mogelijkheden om die op te kunnen vangen binnen de WMO
- b) Ja, door prijsstijgingen in de WMO
- c) Ja, door volumestijging in de WMO
- d) Ja, door zowel prijs- als volumestijgingen.

Vraag 9

Zijn de **verwachte** uitgaven voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) voor 2022 (zoals die in de jaarrekening 2022 opgenomen zullen worden) per saldo anders (hoger/gelijk/lager) dan de rijksmiddelen die uw gemeente voor deze taken heeft ontvangen?

- a) Onze gemeente heeft geen inzicht (meer) in de ontvangen rijksmiddelen voor deze taken
- b) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo lager dan de beschikbaar gestelde middelen;
- c) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo hoger dan de beschikbaar gestelde middelen;
- d) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo ongeveer gelijk aan de middelen die voor de decentralisaties beschikbaar zijn gekomen

Als uw gemeente kiest voor antwoord b, c, of d dan hieronder vermelden op welk subdomein uw gemeente verwacht dat de uitgaven per saldo lager zijn, dan wel hoger zijn, dan wel ongeveer gelijk zijn aan de ontvangen rijksmiddelen:

Jeugd	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk
Participatie	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk
WMO	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk

Vragen over andere beleidsterreinen

Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen

De inwerkingtreding van de Omgevingswet staat gepland op 1 juli 2023 en beoogt een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. Ook biedt de Omgevingswet gemeenten de mogelijkheid om met overzichtelijkere regels de leefomgeving meer in samenhang in te richten. Het biedt daarnaast meer ruimte voor lokaal maatwerk en leidt tot een betere en snellere besluitvorming. De wet is ook veelomvattend. *(deze tekst is gebaseerd op [Omgevingswet | VNG](#))*

Tegelijk met de Omgevingswet treedt de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. De Wkb heeft als doel de bouwkwaliteit te verbeteren en introduceert de onafhankelijke kwaliteitsborger. Door de Wkb verandert de rol van gemeenten tijdens het bouwproces.

Tijdens de implementatie van de Wkb wordt zo nauw mogelijk aangesloten op de implementatie van de Omgevingswet. Niet alleen moet de bouwopgave een prominente plaats krijgen in zowel de omgevingsvisie en het omgevingsplan, ook de werkprocessen en het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet) moeten aansluiten op de Wkb. *(deze tekst is gebaseerd op [Wet kwaliteitsborging voor het bouwen \(Wkb\) | VNG](#))*

Vraag 10

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 alle financiële gevolgen van de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb meegenomen?

- a) Onze gemeente heeft zowel de incidentele¹ als structurele² baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd
- b) Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zijn wij uitgegaan van de reguliere ramingen die wij op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting hebben staan
- c) Onze gemeente heeft uitsluitend de structurele baten en lasten geraamd die op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting stonden
- d) Anders

Keuze d toelichten

Vraag 11

Welke financiële gevolgen van de Omgevingswet en de Wkb verwacht u?

- a) Onze gemeente verwacht meerjarig een significant financieel nadeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb
- b) Onze gemeente verwacht geen significant financieel voor- of nadeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb
- c) Onze gemeente verwacht meerjarig een significant financieel voordeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb

Keuze a en c toelichten (graag [ook] ingaan op oorzaken van verwachte voor- of nadeel).

Klimaat

Gemeenten werken samen met andere medeoverheden, maatschappelijk partners, inwoners en bedrijfsleven om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren. Het Rijk stelt middelen beschikbaar vanuit het Klimaatfonds.

Vraag 12

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 in voldoende mate lasten geraamd om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie uit te kunnen voeren?

- a) Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- e) Ja, hiervoor zijn de benodigde *structurele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

¹ Incidenteel: hieronder worden verstaan baten en lasten met eindige looptijd (bv. 3 jaar of korter).

² Structureel: baten en lasten die met een onbepaald looptijd worden geraamd (bv. 4 jaar en langer).

Woningbouwopgave

Nederland heeft tot 2035 te maken met een woningbouwopgave van ca. 100.000 woningen per jaar.

Vraag 13

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren?

- a) Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- e) Ja, hiervoor zijn de benodigde *structurele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

VERSLAG OVER HET PROVINCIAAL FINANCIËEL TOEZICHT OP GEMEENTEN EN GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN 2023³,

Algemeen beeld

Inhoudsopgave

ALGEMEEN BEELD	9
Waarneembare trends / ontwikkelingen landelijk	9
Grootste ontwikkelingen.....	10
Grote opgaven en transities versus uitvoeringskracht.....	10
Prijsontwikkeling en energielasten.....	10
Opschalingskorting per 2026.....	10
Tekorten en arbitragereeks Jeugdzorg.....	11
Extra korting Jeugdzorg regeerakkoord.....	11
Lagere accessen vanwege vergroting eigen belastinggebied.....	11
Woningbouwfonds uit algemene uitkering.....	12
Overige ontwikkelingen.....	12
Sociaal domein.....	12
Covid-19-pandemie.....	12
Gemeentefonds.....	12
Gemeenten	13
Aantal preventieve gemeenten GW landelijk.....	13
Aantal artikel 12 Fvw gemeenten landelijk.....	13
Aantal preventieve gemeenten ARHI landelijk.....	13
Aantal preventieve regelingen WGR landelijk.....	13
Ontwikkeling belastingopbrengst landelijk.....	14
Ontwikkeling reservepositie landelijk.....	14
Raming extra middelen Jeugdzorg landelijk.....	14
Gemeenschappelijke regelingen	15
Waterschappen.....	15

³ zie [Verslag financieel toezicht provincies op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen | Rapport | Rijksoverheid.nl](#).

ALGEMEEN BEELD

Jaarlijks brengen de provinciale financieel toezichhouders verslag uit over het door de provincies uitgevoerde financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Dit verslag heeft betrekking op het toezicht op de begroting en meerjarenraming 2023-2026 en kan inmiddels ingehaald zijn door actuele ontwikkelingen. Wij besteden aandacht aan de ontwikkeling van de financiële positie, het toezichtregime voor 2023, artikel 12-gemeenten, gemeentelijke herindeling en begrotings-/herindelingscans. Eerder is in het Interprovinciaal Overleg tussen de gedeputeerden Kwaliteit Openbaar Bestuur en de gedeputeerden financieel toezicht afgesproken om de cijfers en het verhaal erachter in dit verslag op te nemen. Daarmee werd tevens invulling gegeven aan de motie Van der Molen in de Tweede Kamer⁴. Gelet op de goede ervaringen hiermee in de laatste 2 verslagen is afgesproken om ook over 2023 een dergelijk uitgebreider toezichtverslag op te stellen.

Dit verslag financieel toezicht krijgt dit jaar een andere invulling door geen onderdelen per provincie meer op te nemen. In de praktijk leidt dit tot veel dubbele informatie en daarmee een omslachtig verslag. Daar waar voor een individuele provincie iets te melden is zal dit bij het betreffende onderwerp worden opgenomen. Wij hopen dat dit leidt tot een leesbaarder verslag.

Waarneembare trends / ontwikkelingen landelijk

Het Beeld van de gemeentelijke financiën op basis van de begroting 2023 en meerjarenraming 2024-2026 is divers. In de eerste plaats is er een groot verschil waarneembaar tussen de begroting zelf en de meerjarenraming. Het begrotingsjaar is in de meeste gevallen structureel en reëel sluitend dankzij accessen uit de septembercirculaire 2022 en het wederom incidenteel beschikbaar stellen van extra middelen jeugdzorg. Daar staat tegenover dat in de meerjarenraming, het jaar 2026, de uitkering uit het gemeentefonds aanzienlijk neerwaarts is bijgesteld, in afwachting van een nieuwe systematiek voor de financiering van decentrale overheden. Hierdoor was het voor de meeste Nederlandse gemeenten niet mogelijk om een structureel en reëel sluitende meerjarenraming te presenteren. Dit maakte het vooral lastig voor gemeenten die geen sluitende begroting 2023 konden presenteren (aangezien een van de twee sluitend moet zijn voor het reguliere toezichtregime).

Ook zien we dat er toch nog aardig wat gemeenten zijn die de begroting 2023 niet of met veel moeite sluitend hebben gekregen, bijvoorbeeld door bezuinigingstaakstellingen of belastingverhoging. Oorzaak van de tekorten is in veel gevallen verdere stijging van de lasten in het sociaal domein. Deze tekorten maken het moeilijk voor nieuwe gemeenteraden om hun eigen beleid te implementeren, of ze dragen bij aan verdere tekorten.

Gemeenten hebben de afgelopen jaren moeite gehad om invulling te geven aan het voorgenomen beleid. Dit komt vooral door tekorten op de arbeidsmarkt maar ook doordat er in de jaren met corona-lockdowns minder kon worden uitgevoerd. Dit heeft samen met overige incidentele resultaten (zoals resultaten uit grondexploitatie of verkoop aandelen energiebedrijven) geleid tot hoge positieve saldi in de jaarrekeningen. Dit betreffen echter incidentele overschotten, het gevaar ligt voor gemeenten in de structurele saldi in latere jaren, zeker gezien het toenemend aantal ambities waar de gemeenten voor staan, zoals de energietransitie, woningbouwopgave, klimaat en de invoering van de Omgevingswet.

Voor de onzekerheid over de nieuwe financieringssystematiek en of de sterke daling van het gemeentefonds in 2026 met de nieuwe systematiek weer wordt aangevuld levert gemeenten een hoge mate van onzekerheid. Ook is er nog veel onduidelijk over een mogelijke verruiming van het gemeentelijk

⁴ Kamerstuk 35 570 VII, nr. 18.

belastinggebied. Het is lastig om nu te investeren met langjarige financiële gevolgen als je nog niet weet of die middelen ook daadwerkelijk beschikbaar zijn.

Daarbovenop komt de onzekerheid over de prijsontwikkelingen en de stijgende energielasten. Deze zaken laten zich nog moeilijk voorspellen, maar spelen nu een grote rol in het wel of niet sluitend krijgen van de begroting. De aanloop naar de begrotingen 2024 levert voor gemeenten vooralsnog een flinke uitdaging.

Grootste ontwikkelingen

Een aantal onderwerpen levert de komende tijd tot grotere lasten en/of onzekerheden voor gemeenten.

Grote opgaven en transities versus uitvoeringskracht

De komende jaren gaan de op handen zijnde grote opgaven en transities (o.a. woningbouw, klimaat, stikstof en de invoering van de Omgevingswet) het nodige vragen van gemeenten. Veel van deze opgaven vragen ook beleid op de lange termijn en grootschalige investeringen. De onduidelijkheid over de financiële situatie van gemeenten vanaf 2026 levert hier een knelpunt. Wanneer de effecten van het loslaten van de huidige accessystematiek niet worden gecompenseerd zal er eerder sprake zijn van grootschalige bezuinigingen dan invulling geven aan nieuwe opgaven.

Ook speelt hier de krapte op de arbeidsmarkt een belangrijke rol. Gemeenten hebben moeite om invulling te geven aan hun reguliere activiteiten vanwege een gebrek aan voldoende personeel.

Wij zien dat hier bij het opstellen van de begrotingen niet altijd rekening mee gehouden wordt, waardoor er in een bepaalde mate sprake is van planningsoptimisme. Het automatisch doorschuiven van investeringen komt niet ten goede van een realistische raming van de begroting.

Prijsontwikkeling en energielasten

Gemeenten worden geconfronteerd met hogere lonen en prijzen, maar ook met flink hogere energieprijzen voor stroom en gas. De consequenties hiervan zullen in de begroting en worden verwerkt. De daadwerkelijk impact is zeer onzeker vanwege de volatiliteit van de energiemarkt, maar zal bijdragen aan de uitdaging om te komen tot een sluitende begroting. Gemeenten geven aan dat ze verwachten dat het Rijk hier de gemeenten in zullen compenseren.

Het valt op dat er een grote diversiteit is op de manier waarop de prijsstijgingen in het begrotingsjaar 2023 en latere jaren zijn geraamd: op basis van middellange termijn CPB, het CPI of LPO-percentages, mei- of septembercirculaire en met of zonder aanvullende stelpost voor inflatie. Ook voor wat betreft de aannames voor energietarieven lijken de ramingen uiteen te lopen. Dit is ook afhankelijk van wel of niet aangesloten te zijn bij een regionale inkoop, of dat sprake is van een (meerjarig) doorlopend vast contract.

Opschalingskorting per 2026

De opschalingskorting vloeit voort uit een voornemen vanuit het Rijk om gemeenten verplicht te stellen te fuseren tot gemeenten van een minimale omvang van 100.000 inwoners. Dit zou een efficiencywinst opleveren van circa € 1 miljard. Hoewel het beleidsvoornemen is komen te vervallen blijft de opschalingskorting gehandhaafd. Van de € 1 miljard is € 300 miljoen reeds in mindering gebracht op de algemene uitkering gemeentefonds. Er was sprake van een ingroeipad, maar de oploop van de resterende kortingen van € 675 miljoen tot € 975 miljoen in 2026 is vanwege de grote financiële problemen bij gemeenten tot en met 2025 komen te vervallen. Vanaf 2026 komt deze resterende korting van € 675 miljoen volledig alsnog in mindering op het gemeentefonds.

Tekorten en arbitragereeks Jeugdzorg

De gemeentelijke tekorten op het gebied van Jeugdzorg bedroegen in 2019 ongeveer € 1,6 tot € 1,8 miljard en zijn voor gemeenten slechts beperkt beïnvloedbaar, zo blijkt uit onderzoek van bureau AEF. Een onafhankelijk arbitragecommissie heeft op basis hiervan geoordeeld dat gemeenten te weinig gecompenseerd worden voor het uitvoeren van deze taak, en dat er (rekening houdend met kostenbesparende maatregelen) geld bij moet. Kostenbesparingen kunnen binnen een hervormingsagenda vorm krijgen. Hierbij werd aangenomen dat de lasten na 2019 niet verder zijn gestegen. Inmiddels is gebleken dat veel gemeenten nog in 2022 te maken hebben gehad met een stijging in het volume en van de gemiddelde duur van zorg. Ook werd aangenomen dat gemeenten nog geen maatregelen hebben genomen als verwoord door het bureau AEF. De effecten van deze maatregelen zijn nog onzeker. Vanwege het karakter van openeinderegelingen is het realiseren van bezuinigingen in het sociaal domein een lastige opgave.

Tot op heden is door het Rijk alleen incidenteel geld beschikbaar gesteld, terwijl het voor gemeenten van belang is zicht te krijgen op een structurele oplossing om zo ook een structureel en reëel sluitende begroting en meerjarenraming te kunnen blijven opleveren.

De gemeenten ramen de extra middelen Jeugdzorg zoals ze zijn voorgesteld in de hervormingsagenda. Aangezien er door het Rijk slechts middelen voor het jaar 2023 beschikbaar zijn gesteld worden de extra middelen van de overige jaren als stelpost in de begrotingen opgenomen. Hierin schuilt echter wel een risico als de middelen uiteindelijk niet structureel beschikbaar worden gesteld. Dit betekent dat bij de meeste gemeenten 100% van de bedragen opgesteld door de Commissie van Wijzen (met aftrek van een beoogde besparing in de jaren 2024 en 2025) als stelpost in de meerjarenramingen zijn opgenomen.

Deze aanvullende stelpost wordt door de provinciale toezichthouders gezien het aantal toezeggingen vanuit het Rijk vooralsnog als reëel gezien. Wanneer structurele verwerking van de toegezegde middelen in de meicirculaire wederom uitblijft zal dit opnieuw worden beoordeeld voor de begrotingsronde 2025.

Extra korting Jeugdzorg regeerakkoord

Uit het regeerakkoord blijkt dat het nieuwe kabinet de arbitrage uitspraak niet volledig overneemt en dat bovenop de hiervoor genoemde compensatie een extra bezuiniging wordt opgelegd van € 100 in 2024 miljoen oplopend tot € 500 miljoen in 2025 ev.

Het is nog niet duidelijk hoe de door het Rijk aangekondigde bezuinigingen op de jeugdzorg zullen uitpakken, maar deze komen voor rekening en risico van het Rijk. Vooralsnog beschouwt de provinciale toezichthouder een budgettaire neutrale verwerking als reëel gezien de toezeggingen hierover vanuit het Rijk.

Lagere accressen vanwege vergroting eigen belastinggebied

Voor 2026 en verder is het accres niet berekend maar vastgezet op het niveau van 2023. Er wordt gewerkt aan een nieuwe stabiele financieringssystematiek voor medeoverheden vanaf 2026, waarvoor de minister dit jaar een contourennota heeft aangeboden aan de Kamer. Hierbij wordt de vergroting van het eigen belastinggebied betrokken.

De jaren 2023, 2024 en 2025 laten daarom nog positieve accressen zien. Het jaar 2026 wordt echter met meerdere miljarden neerwaarts bijgesteld. Aangezien ook in dit jaar het restant van de opschalingskorting terug komt wordt gesproken over een 'ravijnjaar'.

Veruit de meeste gemeenten laten om deze reden een meerjarenraming met een aanzienlijk tekort zien. Veel gemeenten verwachten echter wel dat een nieuwe financieringssystematiek van het Rijk leidt tot een herstel van algemene uitkering in 2026 en verder naar een hoger niveau en durven nog geen (onomkeerbare) bezuinigingen voor de langere termijn door te voeren. Hierin schuilt een risico. Andere

gemeenten gaan wel over tot verregaande bezuinigingen of het uitstellen van investeringen met het risico dat deze achteraf niet noodzakelijk blijken.

Op het moment van schrijven is duidelijk dat een nieuwe systematiek gebaseerd is op de ontwikkeling van het BBP in plaats van Rijksuitgaven. Onduidelijk is nog of en hoe het gat vanaf 2026 wordt ingevuld.

Woningbouwfonds uit algemene uitkering

Een extra intensivering voor de woningbouw van € 250 miljoen per jaar wordt gekort op de algemene uitkering voor de duur van vier jaar en via twee specifieke uitkeringen (SPUKS) verdeeld over de gemeenten. Het is nog niet duidelijk of na de looptijd van de SPUKS deze gelden weer terugvloeien in het gemeentefonds.

Overige ontwikkelingen

Sociaal domein

Het sociaal domein is voor gemeenten nog steeds een bron van onzekerheid, die grote impact heeft op de gemeentelijke financiën. Het volume zorgbehoevenden blijft toenemen evenals de gemiddelde duur van zorg waardoor de lasten voor veel gemeenten tot en met 2022 zijn blijven stijgen. Bezuinigingen hebben daarnaast minder effect dan gedacht. Omdat het gaat om opneideregelingen, waarbij elke burger die aan de voorwaarde(n) voldoet een beroep kan doen op voorzieningen is beïnvloeding slechts beperkt mogelijk.

Hoewel de taken naar de gemeenten gedecentraliseerd zijn, blijft het Rijk er een sterke bemoeienis mee houden, met soms grote negatieve financiële gevolgen voor de gemeenten. Het bekendste voorbeeld is de invoering van het abonnementstarief bij de Wmo.

Gemeenten en het Rijk hebben zich gecommitteerd aan de Hervormingsagenda die ervoor moet zorgen dat het jeugdstelsel op de lange termijn houdbaar wordt.

Covid-19-pandemie

Ondanks dat de COVID-pandemie volgens de laatste berichten op zijn retour is verkeerden gemeenten in onzekerheid over wat de COVID-19-pandemie voor hun begroting 2023 gaat betekenen. Meestal hebben ze hun ramingen er niet voor aangepast. Ze gaan er veelal vanuit dat de Rijkscompensatie ook in 2022 en 2023 toereikend zal zijn om de extra lasten en verlies aan baten op te vangen. Wel zien ze COVID-19 als risico. Daarom wordt er ook over dit onderwerp aandacht besteed in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Gemeentefonds

In 2022 is het Rijk gekomen tot een nieuwe verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Sinds 2019 zit ook het grootste deel van de rijksvergoeding voor de taken in het sociaal domein in de algemene uitkering. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft in oktober 2021 zijn advies op het voorstel tot verdeling gegeven. In dat advies acht de Raad het niet verstandig om het voorstel op deze manier zonder meer in te voeren en stelt daarbij een aantal niet-vrijblijvende randvoorwaarden: meer verantwoording van gemaakte keuzes, meer toetsing aan andere grootheden als financiële draagkracht en regionale welvaart, aanpassing van variabelen in het model die vertekend zijn door peiljaar en methodiek. Verder heeft de Raad geadviseerd om direct na invoering een aantal acties in gang te zetten, met name rondom de bekostiging van het sociaal domein. Ook is naar het oordeel van de Raad (veel) eerder dan in 2027 een evaluatie nodig. Geadviseerd is verder om het ingroeipad, met inachtneming van de randvoorwaarden, beperkt te houden tot 3-jaarlijkse stappen van maximaal € 15 per inwoner. De aanbevelingen van de ROB zijn niet allemaal overgenomen en de herijking is per 1 januari 2023

ingevoerd. In de brief van 6 april 2022⁵ is bekend geworden dat het ingroeipad maximaal +/- € 37,50 per inwoner per gemeente bedraagt tot en met 2025. In 2025 zal aan de hand van een evaluatie zal worden besloten over het traject 2026 en verder.

De herijking van het gemeentefonds heeft voor veel gemeenten geleid tot financiële problemen. Nadeelgemeenten moeten rekening houden met het ingroeipad in een periode van veel onzekerheden. Daartegenover staan uiteraard ook de voordeelgemeenten die hun inkomsten de komende 3 jaar zien toenemen.

Gemeenten

Aantal preventieve gemeenten GW landelijk

Van de 342 gemeenten zijn er 2 gemeenten onder preventief toezicht geplaatst (gemeente Wijdmeren en gemeente Vlissingen) vanwege de financiële positie, 1 gemeente is onder preventief toezicht geplaatst omdat deze de wettelijke termijn voor indiening van de begroting hebben overschreden (gemeente Voorne aan Zee).

De gemeente Voorne aan Zee is een nieuwe gemeente per 1 januari 2023, waarvan de gemeenteraad in 2023 is geïnstalleerd. Het indienen van een begroting vóór de indieningstermijn van 1 november 2022 was daarom niet mogelijk.

Aantal artikel 12 Fvw gemeenten landelijk

Eén gemeente heeft net als voorgaande jaren de artikel 12-status. Voor die gemeente loopt nog een artikel 12-onderzoek op het gebied van het sociaal domein/werk & inkomen. Verder zijn er geen aanvragen ex artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet ingediend.

Aantal preventieve gemeenten ARHI landelijk

Op geen gemeente is preventief toezicht ingevolge de Wet algemene regels herindeling van toepassing.

Aantal preventieve regelingen WGR landelijk

Van de 282 onder toezicht vallende gemeenschappelijke regelingen zijn er geen gemeenschappelijke regelingen onder preventief toezicht geplaatst vanwege de financiële positie, 1 gemeenschappelijke regeling is onder preventief toezicht geplaatst omdat deze de wettelijke termijn voor indiening van de begroting heeft overschreden.

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2022/04/06/kamerbrief-over-invoering-van-de-nieuwe-verdeling-van-het-gemeentefonds/kamerbrief-over-invoering-van-de-nieuwe-verdeling-van-het-gemeentefonds.pdf>

Ontwikkeling belastingopbrengst landelijk

	2023
Aantal gemeenten met een verlaging van de belastingopbrengst	32
Aantal gemeenten met een stijging van de belastingopbrengst met minder dan 2%	56
Aantal gemeenten met een stijging van de belastingopbrengst met meer dan 2% maar minder dan 5%	137
Aantal gemeenten met een stijging van de belastingopbrengst met meer dan 5% maar minder dan 10%	90
Aantal gemeenten met een stijging van de belastingopbrengst met meer dan 10%	27

Bovenstaande tabel laat zien dat de stijgingen van belastingtarieven voornamelijk in de categorie 2%-5%

Ontwikkeling reservepositie landelijk

Nederland totaal	Stand 1/1/2023	% afwijking t.o.v. 2022
Algemene reserve	8.672.459.906	13,3%
Bestemmingsreserves	24.131.125.302	11,6%

De ontwikkeling van de reserveposities van gemeenten laat een uitzonderlijk positieve trend zien, met een stijging van ruim 13% van de algemene reserve landelijk en 11,6% stijging van de bestemmingsreserves. De vraag is in hoeverre er hier daadwerkelijk sprake is van goed nieuws. Gemeenten hebben de afgelopen jaren vanwege de coronacrisis veel werk niet kunnen uitvoeren. Vanuit de jaarrekeningen van gemeenten komt daarnaast duidelijk naar voren dat veel investeringen niet gerealiseerd konden worden vanwege personeelsgebrek en gebrek aan materialen. Een andere oorzaak voor overschotten in de jaarrekeningen is het laat in het jaar beschikbaar komen van Rijksmiddelen voor activiteiten die nog moeten worden voorbereid en pas in latere jaren tot uitvoering kunnen komen.

Al met al achten wij de jaarrekeningoverschotten niet als een indicator van een overvloed van middelen, maar een uitdaging voor gemeenten om in tijden van krapte op de arbeids- en grondstoffenmarkt invulling te kunnen geven aan alle ambities.

Raming extra middelen Jeugdzorg landelijk

Meerjarenraming 2026	Nederland
Hoeveel gemeenten hebben voor 2026 de stelpost extra middelen jeugdzorg geraamd?	307
Hoeveel gemeenten hebben voor 2026 de stelpost extra middelen jeugdzorg niet geraamd?	34
Hoeveel gemeenten presenteerden een meerjarenraming 2026, inclusief de extra middelen jeugdzorg, die structureel en reëel in evenwicht was?	170
Hoeveel gemeenten presenteerden een meerjarenraming 2026, inclusief de extra middelen jeugdzorg, die niet structureel en reëel in evenwicht was?	137
Bij hoeveel gemeenten had de meerjarenraming 2026 nog steeds een positief saldo (€ 0 of hoger), indien de extra middelen jeugdzorg niet geraamd mochten worden?	90
Bij hoeveel gemeenten had de meerjarenraming 2026 een negatief saldo (lager dan € 0), indien de extra middelen jeugdzorg niet geraamd mochten worden?	246

* Zuid Holland: excl. 1 herindelingsgemeente die nog geen begroting heeft vastgesteld

Gemeenten kampen al enige jaren met tekorten in de jeugdzorg vanwege een sterke stijging van het volume van de zorgvraag en de langere doorlooptijd van zorg. Het Rijk en gemeenten zijn al enige tijd in

onderhandeling over structurele bekostiging van deze lastenstijgingen op basis van de uitspraken van de 'Commissie van Wijzen' en de hervormingsagenda.

Vooralsnog wordt door het Rijk jaarlijks in de meicirculaire slechts voor het komende begrotingsjaar middelen beschikbaar gesteld, maar niet in latere jaren doorgetrokken. De middelen voor de latere jaren staan wel gereserveerd in de Rijksbegroting.

Gezien de toezeggingen vanuit het Rijk achten de provinciale toezichthouders het reëel als gemeenten de extra middelen in latere jaren wel ramen. Hiervoor wordt jaarlijks en richtlijn uitgevaardigd. Ook in de meicirculaire 2023 wordt er in latere jaren geen rekening gehouden met extra middelen. In 2024 zal deze richtlijn worden herzien mocht er dan nog geen structurele oplossing zijn.

De meeste gemeenten hebben bij de begroting 2023 in hun meerjarenraming rekening gehouden met de extra middelen jeugd. Dit jaar valt op dat een groot deel van deze gemeenten zelfs met de extra middelen jeugd geen sluitende meerjarenraming presenteert. De oorzaak hiervan ligt in het zogenaamde 'ravijnjaar' 2026 waarin de gemeenten gekort worden op het accres in afwachting van een nieuwe systematiek voor financiering decentrale overheden en de opschalingskorting in volle omvang terugkomt. Hierdoor zien we dat wanneer de extra middelen niet geraamd hadden mogen worden bijna alle gemeenten tekorten hadden laten zien in de meerjarenraming.

Gemeenschappelijke regelingen

De meeste gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kampen nog steeds met stijgende lasten. Hierdoor wordt er steeds meer van de deelnemers gevraagd in de vorm van een hogere bijdrage. Diverse regelingen proberen nog steeds de stijging van de bijdrage te beperken door verregaande bezuinigingen door te voeren. Wanneer deze bezuinigingen niet volledig gerealiseerd worden, zal de bijdrage van de deelnemers alsnog verder oplopen. Als gevolg van de verslechterde financiële positie van de gemeenten is ook een beweging te zien dat gemeenten willen korten op hun bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. In hoeverre de bezuinigingen daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd zal de komende jaren duidelijk worden.

Waterschappen

Waterschappen volgen een andere vorm van toezicht dan gemeenten en gemeenschappelijke regelingen en kunnen niet onder verscherpt toezicht komen te vallen van de provincies. Waterschappen en Hoogheemraadschappen voeren activiteiten uit die erg kapitaalintensief zijn (investeringen in afvalwaterzuiveringsinstallaties, waterkeringen, etc.) waardoor zij in verhouding tot andere decentrale overheden een hogere schuldpositie hebben. Hierin ligt de aandacht voor het financieel toezicht, zeker gezien de hoge ambities naar aanleiding van klimaatverandering die nog de nodige middelen gaan vragen.

<p>Vraag 1</p> <p>Heeft uw gemeente nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen?</p> <p><i>Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen. Het gaat om nieuwe ingrepen, dus niet om de doorwerking van ingrepen die in eerdere begrotingsjaren zijn doorgevoerd.</i></p> <p>a) Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2023 b) Nee, onze gemeente hoeft geen bijzondere ingrepen te doen c) Nee, onze gemeente hoeft geen bijzondere ingrepen te doen in de begroting 2023, maar in de meerjarenraming zijn wel ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht</p>	
<p>Vrijblijvende toelichting vraag 1 optie A</p>	
1	<p>Onze gemeente heeft niet het hele Bestuursakkoord kunnen vertalen in de begroting wegens het ontbreken van structureel financieel perspectief vanaf 2026.</p> <p>Onze gemeente heeft in afwijking van en boven op reguliere ramingen stelposten opgenomen om het hoofd te kunnen bieden aan te verwachten stijging van kosten als gevolg van onder meer inflatie en en gestegen energiekosten. De klem op dit geld betekent dat minder uitgegeven kan worden aan beleidswensen.</p>
2	<p>Reactie algemeen:</p> <p>Doelstelling van de enquête is (nog) onvoldoende helder. IV3 gegevens worden aangeleverd bij het Ministerie en in zowel begroting als rekening vindt een uiteenzetting plaats van de financiële positie enerzijds en ontwikkelingen anderzijds. Zowel de begroting als de jaarrekening wordt toegestuurd aan de provincies en er vindt een beoordeling plaats van de begroting als onderdeel van het provinciaal financieel toezicht. Wij vinden vraagstellingen op onderdelen suggestief met onvoldoende ruimte/mogelijkheden voor de context en de inhoud. Er kunnen verkeerde conclusies getrokken worden en niet duidelijk is wat er nu concreet met de uitkomsten gebeurt. Als het gaat om de ontwikkelingen die de relevante beleidsterreinen raken is de VNG als vertegenwoordiger van alle gemeenten die deze ontwikkelingen integraal zichtbaar en bespreekbaar maakt.</p> <p>Toelichting vraag 1a:</p> <p>Wij vinden dit niet de juiste vragen. De vraagstelling is ruim interpreteerbaar waarbij de beantwoording al snel verkeerd uitgelegd kan worden. Het gaat om combinaties. Vanwege de slechte financiële positie in 2017 wordt er een duurzaam begrotingsbeleid gevoerd waarbij keuzes gemaakt zijn en nog altijd gemaakt worden. Uitgangspunt is dat het totaal in evenwicht blijft. Met andere woorden het in evenwicht houden van de begroting en het sturen op het feit dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. De afgelopen jaren zijn de maatregelen doorgevoerd welke weer duurzaam in de begroting verwerkt moeten worden, waarbij keuzes gemaakt zijn en worden en ambities onvoldoende ingevuld worden. Door het ontbreken van duidelijkheid over de (middel)lange termijn blijft het uitdagend zonet onmogelijk om inhoudelijk de meest doeltreffende en doelmatige keuzes te kunnen maken.</p>
3	<p>Wij onttrekken een fors bedrag (€ 11 miljoen) aan de algemene reserve ter dekking van lasten van investeringen in onderwijsgebouwen.</p>
4	<p>Met name voor de jaarschijf 2026 uit de meerjarenbegroting 2023-2026 zijn ingrepen gedaan.</p>
5	<p>Het betreft de uitwerking van de ombuigingen waartoe in juni 2021 al besloten is.</p>
6	<p>Ja, begrotingshygiëne op structureel niet uitgeputte budgetten (budgetten aframen), nieuwe belasting invoeren, niet toekennen van claims uit de centrumregeling-gemeente.</p>

Vrijblijvende toelichting vraag 1 optie B	
1	We hebben geen nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2023 in evenwicht te brengen. In het meerjarenperspectief 2024-2026, zijn er momenteel nog geen ingrepen nodig, maar wij verwachten dat er in 2027 wel problemen ontstaan door de verlaging van de algemene uitkering
2	Voor de begrotingsjaren 2023-2026 sluiten alle begrotingsjaren met een voordeel. Ook het structurele begrotingssaldo is voor alle jaren voordelig. Het verwachte perspectief geeft geen aanleiding tot het opnemen van taakstellingen c.q. nog te realiseren bezuinigingen. Er is sprake van maatschappelijk onzekere tijden. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne zijn breed zichtbaar en voelbaar. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen op mondiaal en landelijk niveau die effect (kunnen) hebben voor onze gemeente of gemeentelijke organisatie. Bovendien zien we binnen de gemeente de zorgen toenemen door de hoge inflatie, voor onze eigen begroting, maar ook voor verbonden partijen en maatschappelijke instellingen. In de programmabegroting zijn de budgetten voor het sociaal domein bijgesteld naar het benodigde niveau zoals dat nu wordt verwacht. De huidige maatschappelijke ontwikkelingen (energiecrisis, hoge inflatie enz.) leveren wel de nodige onzekerheden op over hoe de uitgaven zich gaan ontwikkelen. Bij de bijstelling van de uitgavenramingen binnen het sociaal domein is rekening gehouden met onvermijdbare loon-, prijs-, en volumeontwikkelingen. Aan de inkomstenkant is rekening gehouden met de extra rijks compensatie voor tekorten in de Jeugdhulp.
3	Voor de jaren 2023-2025 is de begroting, na verwerking van de Meicirculaire 2022, ruim sluitend. Wel zijn er zorgen of de indexeringen, energiekosten, hulpvragen vanuit de samenleving a.g.v. de prijsstijgingen etc. voldoende zijn doorgerekend.
4	Geen bijzondere ingrepen, herstelplan is van 2020.
5	Door meer-inkomsten vanuit AU en tbv het sociale Domein is er een klein overschot in begroting 2023 en meerjarenbegroting ontstaan met verdere effecten van eerdere bijstellingen.
6	Vanaf het jaar 2026 gaan we richting evenwicht.
7	in 2026 een tekort die opgevangen wordt met overschot uit 2023 tot en met 2025.
8	Om de Begroting 2022 structureel sluitend te maken (en het preventief toezicht van de provincie op te heffen) zijn er begin 2022 maatregelen getroffen. Door deze maatregelen (en de extra middelen die het rijk voor de jaren 2023 tot en met 2025 heeft toegezegd) was het niet noodzakelijk bijzondere ingrepen te doen.
9	Behalve dat er door een doorkijk naar 2027 (ravijnjaar) in 2024-2026 extra gestort wordt in de algemene reserve om zo niet voor structurele problemen te staan in de volgende begrotingsperiode.
10	Ik vind de vragen in deze enquête moeilijk te beantwoorden. De vragen zijn erg algemeen en soms ook onduidelijk. Bovendien is het te geven antwoord voor meerderlei uitleg vatbaar. Veelal dekt het geven van één antwoord maar een beperkt deel van de lading. Door alleen één antwoord aan te kruisen is het risico groot dat er een andere interpretatie aan wordt gegeven dan de werkelijke situatie is. Bij elk antwoord hoort n.l. veelal context met een gemeente-specifieke duiding.
11	Aanvankelijk was begroting 2023-2026 o.b.v. Meicirculaire 2022 niet structureel sluitend (structureel tekort in 'ravijnjaar' 2026). O.b.v. de extra rijksmiddelen algemene uitkering in de Septembercirculaire 2022 waren er voldoende middelen om te komen tot structureel sluitende begroting (in alle jaarschijven). Daarbij wel de kanttekening dat de explosief gestegen energiekosten vooralsnog incidenteel voor 2 jaar zijn vertaald.
12	Het saldo van de begroting is meerjarig vanaf 2024 negatief, maar structurele evenwicht is er wel.
13	In de meerjarenraming is wel rekening gehouden met aanvullende compensatie in 2026 of via het rijk of via verhoging eigen inkomsten. Ook is gedeeltelijk rekening gehouden met de beoogde besparingen op jeugd op basis van de landelijke hervormingsagenda.

Vrijblijvende toelichting vraag 1 optie C	
1	Voor de begroting 2023 waren er geen nieuwe ingrepen nodig. Wel zijn er bestaande taakstellingen die nog in uitvoering zijn. 2026 geeft uiteraard geen sluitend beeld, maar dat is vrij logisch gezien de onzekerheid over de rijksvergoeding op dat moment.
2	Begrotingsjaar 2026 is niet in evenwicht vanwege de doorgevoerde korting op het gemeentefonds in afwachting van een nieuwe belastinggebied.
3	In 2026 is er geen evenwicht, in de begroting 2023 zijn de jeugdzorgmiddelen 2024-2026 geraamd conform de afspraken die zijn gemaakt tussen BZK, VNG en de toezichthouders.
4	Jaarschijf 2026 kent een tekort
5	In jaar 2026 hebben we geen evenwicht.
6	In 2026 hebben wij te maken met het zogenaamde ravijnjaar, hierdoor zullen we op termijn keuzes moeten maken bij gelijkblijvend rijksbeleid
7	2026 sluit met een negatief saldo.
8	Onze gemeente heeft niet het volledige accres (meicirculaire) o.b.v. voorzichtigheid ingeboekt. De omvang van het accres is groter dan het tekort in begrotingsjaar 2026. In begroting 2023 is SRE.
9	Laatste jaar 2026
10	Vanaf 2026 is er sprake van een structureel tekort als gevolg van de gewijzigde financieringssystematiek van het Rijk. Nadere maatregelen hieromtrent zijn noodzakelijk.
11	Wij hebben pas vanaf 2024 maatregelen genomen
12	Het jaar 2026 laat een tekort zien. Hierop zullen mogelijk nog maatregelen nodig zijn om te komen tot een sluitende begroting.
13	Het jaar 2026 is niet in evenwicht
14	2026 sluit met een tekort (financieel ravijn)
15	Geen toelichting
16	Met name het jaar 2026 is uitdagend. We wachten nu af of het rijk over de brug komt met aanvullende middelen. Zo niet, dan moet de gemeente zelf actie ondernemen om het jaar 2026 sluitend te krijgen. In de jaren 2023 t/m 2025 speelt dit probleem niet.
17	in de begroting 2023 hebben wij gekozen om nieuwe structurele ambities incidenteel op te voeren in 2023 en 2024. In de toekomst zullen hier keuzes over gemaakt worden. zie eventueel antwoord vraag 2.
18	Tot en met 2025 hebben we een structureel sluitende begroting, dat beeld veranderd fundamenteel per ravijnjaar 2026.
19	2026 is negatief. Het miljard uit de najaarsnota van het rijk is daarin nog niet verwerkt. Als deze wel verwerkt is dan blijft er alsnog een klein negatief saldo over.
20	We hebben het laatste jaar als basisjaar gebruikt om structurele uitgaven te kunnen doen. Dat wil zeggen dat we eigenlijk minder structurele uitgaven kunnen doen omdat dit laatste jaar beperkt is qua algemene middelen Gemeentefonds.
21	Het laatste jaar van de raming heeft een tekort door een terugloop in het gemeentefonds.
22	als gevolg van ravijnjaar 2026 tekort in 2026
23	Vanuit eerdere begrotingen is, met name op het sociaal domein, budgettaakstellingen verwerkt. Deze moeten deels nog worden ingevuld. Er zijn middels de begroting 2023 geen aanvullende taakstellingen opgenomen.
24	Er zijn naar de toekomst zeker ingrepen nodig/kunnen niet alle ambities uit het coalitieakkoord waargemaakt worden om een structureel sluitende begroting te behouden. Met name de tekorten in het sociaal domein leggen een beslag op de beschikbare financiële ruimte.
25	Voor 2023 zijn geen aanvullende taakstellingen nodig geweest om de begroting sluitend te krijgen. Voor 2026 en verder is er wel sprake van een aanzienlijk financieel gat. Er is op dit moment besloten daarop niet bij te sturen en de ontwikkelingen in de rijksmiddelen af te wachten.
26	Omvang ingrepen is minder dan 1%
27	In 2026 is een fors tekort
28	vanaf 2026 wordt tekort verwacht
29	vanaf 2026 is een taakstelling van 300.000 euro opgenomen om de begroting sluitend te krijgen
30	2026 blijft een enorm probleem dat zonder tegemoetkoming vanuit het Rijk nauwelijks sluitend te krijgen is.

31	2026 is als ravijnjaar ook een moeilijk jaar voor onze gemeente c.a. Er is scherp gekeken naar noodzaak van o.m. toekomstige investeringen om op langere termijn een structureel sluitende begroting te behouden. De septembercirculaire 2022 lost dat in 1e instantie op vooralsnog.
32	2026 is er een hogere inkomst opgenomen om structurele middelen vrij te maken voor ons coalitieakkoord
33	Vanaf 2026 verslechtert de financiële positie van onze gemeente aanzienlijk. In de komende begrotingen zullen er inhoudelijke keuzes gemaakt moeten worden om dit evenwicht te herstellen.
34	3% OZB-verhoging in 2026 om tot een sluitend meerjarenperspectief te komen.
35	Begrotingsjaar 2023 en 2024 zijn zonder bijzondere ingrepen sluitend. Maar door de afbouw van de extra jeugdzorgmiddelen en ravijnjaar 2026 in het gemeentefonds staan we voor een uitdaging in 2025 en verder.

Vraag 1B

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen?

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-) inhoudelijk redenen. Meerdere antwoorden mogelijk.

- a) Onze gemeente brengt het voorzieningenniveau voor de inwoners omlaag
- b) Onze gemeente brengt het onderhoudsniveau kapitaalgoederen omlaag
- c) Onze gemeente neemt significante nog in te vullen stelposten voor nog in te boeken bezuinigingen op
- d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid
- e) Onze gemeente stelt haar ambities in de grote opgaven bij, bijvoorbeeld in de energietransitie
- f) Onze gemeente bezuinigt op het eigen apparaat
- g) Onze gemeente voert stelselwijzigingen door, zoals het instellen van kapitaallastenreserves en het wijzigen van afschrijvingstermijnen
- h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)
- i) Anders

Keuze a t/m i toelichten.

Verplichte toelichting vraag 1B optie A	
1	Dit betreft de financiën in het Sociaal Domein. Zowel de landelijke ingrepen als lokale maatregelen nopen ertoe dat de lasten binnen het Sociaal Domein verlaagd moeten worden om de dienstverlening betaalbaar te houden.
2	Verlaging subsidies
3	Op sociaal domein is 0,1 miljoen aan taakstelling ingevuld
Verplichte toelichting vraag 1B optie B	
Verplichte toelichting vraag 1B optie C	
1	Dit betreft de financiën in het Sociaal Domein. Zowel de landelijke ingrepen als lokale maatregelen nopen ertoe dat de lasten binnen het Sociaal Domein verlaagd moeten worden om de dienstverlening betaalbaar te houden.

Verplichte toelichting vraag 1B optie D	
1	Gedeeltelijk van toepassing. Op onderdelen is bewust gekozen voor eerst onderzoek en op basis daarvan pas later een investeringsbeslissing te nemen, hopen op dan voldoende financiële middelen / demping van het gat.
2	De gemeente stelt investeringen uit en heeft onderhoudsbudgetten door prijsstijging niet voldoende bijgesteld. Voor nieuwe investeringen voor onderwijshuisvesting, wegen en de energietransitie wordt gewacht tot de financiële ruimte er is. Door inflatie moeten sommige onderhoudsbudgetten worden bijgesteld. De verwachting is dat dit onvoldoende is gebeurd om het kwaliteitsniveau op peil te houden.
3	De gemeente wil graag een middelbare school vestigen en het zwembad is toe aan een ingrijpende renovatie dan wel nieuwbouw. De huidige investeringsbedragen zijn gezien de laatste ontwikkelingen niet meer toereikend. In afwachting van de uitwerking van diverse scenario's en de financiële gevolgen per scenario zal een keuze gemaakt moeten worden.
4	Daarnaast hebben wij de vertaling van de (nieuwe) ambities uit het coalitieakkoord 2022-2026 door het ontbreken van structurele financiële ruimte uitgesteld
5	Posten die structureel zijn, zijn incidenteel gemaakt om het inpasbaar te maken, Hiermee schuiven we risico door naar toekomst.
Verplichte toelichting vraag 1B optie E	
1	Gedeeltelijk van toepassing. Ambities zijn niet bijgesteld, alleen zijn nog geen budgetten beschikbaar gesteld in afwachting van Rijksmiddelen.
Verplichte toelichting vraag 1B optie F	
1	Personeelsbudget slechts deels opgehoogd (50% van de benodigde ophoging om alle taken naar behoren te kunnen uitvoeren, inhaalslag mbt bezuinigingen van afgelopen jaren).
2	Alvorens een sluitende begroting aan te kunnen bieden zijn er keuzes gemaakt het ambtelijk apparaat minder uit te breiden dan door de directie gewenst/noodzakelijk geacht. Deze uitbreidingen zijn het gevolg van de groei van Diemen, de uitbreiding van de gemeentelijke taken en de ambities uit het coalitieakkoord. Dit zal verder vorm worden gegeven in het uitvoeringsplan van het coalitieakkoord. De beperking in ambtelijke capaciteit zal zijn weerslag hebben op de dienstverlening en de ambities uit het coalitieakkoord.
Verplichte toelichting vraag 1B optie G	
Verplichte toelichting vraag 1B optie H	
1	Vanaf 2024 ingroeitraject ingezet voor stijging afvalstoffenheffing.
2	Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere inflatiestijging). Zowel de tarieven parkeerbelasting als de toeristenbelasting zijn extra verhoogd. De toeristenbelasting is naast een inflatiecorrectie van 3% met € 1,60 extra verhoogd tot € 5 per persoon per nacht. De tarieven parkeerbelastingen voor het parkeren bij Bloemendaal aan Zee zijn naast een correctie voor inflatie van 3% met € 0,95 extra verhoogd tot € 4,50 per uur. Tevens zijn de betaal parkeertijden in het voor- en naseizoen met 4 uur verruimd van 18:00 uur tot 22:00 uur. Afsluitend zijn de opbrengsten onroerende zaakbelastingen voor woningen en niet-woningen naast een correctie voor inflatie van 3% en areaaluitbreidingen met een totaalbedrag van per saldo € 800.000 extra verhoogd.
3	Verhoging OZB met 7,5% buiten de reguliere indexering+ verhoging tarieven toeristenbelasting.
4	Boven 3% inflatie nog eens 6% ophoging OZB (relatie met nieuwe coalitieakkoord).
5	Verhoging tarief onroerend zaak belasting en forensenbelasting. Onze gemeente heeft de tarieven voor de onroerendezaakbelasting met meer dan het gemiddelde verhoogd. Hiermee is de begroting 2023 in evenwicht. In de jaarschijf 2026 van de meerjarenraming is er geen evenwicht.

6	De belastinginkomsten zijn aanzienlijk verhoogd, met name toeristenbelasting, parkeerbelasting en WABO leges
7	In plaats van met 1,5% zijn de belastingen/leges met 3% verhoogd
8	Voor de jaren 2023 t/m 2026 een jaarlijkse stijging van de tarieven van de OZB met 2,5% (index) + 7,5% = 10%
Verplichte toelichting vraag 1B optie I	
1	Inbouwen van een 'remweg' waardoor incidenteel minder uitgegeven kan worden aan inhoudelijke beleidsdoeleinden.
2	Er is geen éénduidig antwoord te geven. Het gaat om het totaal van de inhoudelijke afwegingen mede in relatie tot de beschikbare middelen. Als gevolg van het ontbreken van structurele middelen kunnen er enkel incidentele afwegingen gemaakt worden en/of nieuwe/aanvullende bezuinigingen. Het gaat om invulling van opgave (stelpost), uitstel van investeringen en/of nieuw beleid, bijstelling van ambities en bijv. instellen van kapitaallastenreserves.
3	In de Programmabegroting 2023-2026 is een aantal stelposten aan de inkomstenkant opgenomen om te kunnen tot een meerjarig sluitende begroting: - BUIG (75% van de extra uitgaven a.g.v. de stijging van het minimumloon met 10%. - Transitie Omgevingswet (nog te ontvangen compensatie van het rijk). - Accres 2025 gemeentefonds doortrekken naar 2026.
4	Wij onttrekken een fors bedrag (€ 11 miljoen) aan de algemene reserve ter dekking van lasten van investeringen in onderwijsgebouwen.
5	Wij rekenen op extra structurele middelen van het kabinet in 2026 en latere jaren, cf een nieuwe financieringssysteem.
6	Mogelijke onderuitputting vanuit rijk op Algemene Uitkering niet opgenomen in mjb. Wel als risico benoemd in par weerstandsvermogen (risicopost van € 1,5 mln).
7	In juni 2021 is besloten tot een strategische heroriëntatie (ombuigingen) olopend tot € 13,1 miljoen in 2025 e.v. Later is hierop een verzachting van € 2 miljoen op toegepast. De ombuigingen bedragen nu € 11,1 miljoen in 2025 e.v. Het betreft een breed scala aan maatregelen die grotendeels al gerealiseerd zijn of volgens planning lopen.
8	Om structureel en reëel begrotingsevenwicht te borgen hebben wij de financiële resultaten uit de septembercirculaire als 1ste begrotingswijziging op de begroting 2023 meegenomen. Zonder de effecten uit deze circulaire was ons structureel begrotingssaldo in 2023 € 0,6 mln. nadelig. In het ravinjaar 2026 hebben we door de effecten uit de septembercirculaire het nadelige structurele saldo uit de begroting ad € 9,0 mln. teruggebracht tot een nadelig structureel saldo van € 1,9 mln. In de jaarschijven 2024 en 2025 was het structurele begrotingssaldo voordelig, zonder inzet van de voordelige effecten uit de septembercirculaire 2022.
9	Transformatieplan sociaal domein
10	Zie de toelichting onder 1 a.

Vraag 1C

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Zet de omvang van de ingrepen af tegen de omvang van de lastenraming op de begroting vóór inzet bestemmingsreserves

- a) Minder dan 1%
- b) Tussen 1% en 5%
- c) Tussen 5% en 10%
- d) Meer dan 10%

Vrijblijvende toelichting vraag 1C optie A	
1	Transformatieplan sociaal domein (structureel) (nieuw besparingspotentieel; € 973.000/€ 342.727.000)
2	structureel 7,5% extra stijging van de tarieven voor de OZB bovenop de indexering van 2,5%. Deze stijging levert de gemeente Waalre structureel 300.000 op. Op een begrotingstotaal van 41 mln is dit 0,7%
Vrijblijvende toelichting vraag 1C optie B	
1	Om verder te komen is het verplicht een antwoord te geven hoewel we hier geen antwoord willen noemen. Zie beantwoording vraag 1. Er zijn en worden diverse onderzoeken gedaan naar de (algemene) problematiek van de financiële positie van gemeenten. Wij zijn van mening dat het niet de juiste vragen zijn om daar op deze wijze naar te kijken en enkel de begroting 2023-2026 als uitgangspunt te nemen. Het heeft ook te maken met keuzes die al gemaakt zijn, door het ontbreken van voldoende structurele middelen en uitstel van onderhoud, opgaves, lagere kwaliteitsniveau's etc. Daarnaast worden uitdagingen incidenteel opgepakt vanwege het ontbreken van voldoende structurele middelen. Wij gaan nl. geen structurele verplichtingen aan indien structurele baten ontbreken. De vraagstellingen worden teveel financieel aangevlogen.
2	De bedragen die zijn gemoeid met de drie genoemde posten, uitgedrukt als percentage van onze uitgaven: 2,5%.
3	De omvang betreft in absolute zin een totaalbedrag van € 1.900.000. In verhouding met de omvang van de lastenraming betekent dit een omvang van 3%. Dus keuzemogelijkheid b).
4	€ 1,2 mln personeel (€ 1,1 mln ipv € 2,3 mln benodigde ophoging); € 6 ton OZB (extra 6%); € 5 ton (stelpost ambities coalitieakk, wensen raad verlaagd van 1 mln naar 5 ton). Totaal ong € 2,3 mln). Op totale begroting van 136 mln is kleine 2%.
Vrijblijvende toelichting vraag 1C optie C	
Vrijblijvende toelichting vraag 1C optie D	
Vraag 2	
Kunt u aangeven wat de komende jaren de grootste financiële uitdagingen worden voor uw gemeente en of dit incidenteel of structureel is.	
<i>Open vraag</i>	
1	De begroting laat vanaf 2026 een fors negatief beeld zien, het ravijn. Mocht blijken dat het ravijn niet gecorrigeerd wordt door extra Rijksmiddelen, dan zullen vanaf Meicirculaire scenario's moeten worden uitgewerkt hoe en waar we naar een structureel en reëel in evenwicht zijnde begroting kunnen groeien. Los van het ravijn zien we dat het Rijk nog niet 'loskomt' met gelden om invulling te geven aan de grote maatschappelijke opgaven
2	Herverdeeleffecten herijking gemeentefonds Opschalingskorting Extra middelen jeugd in relatie tot hervormingsagenda Loon- en prijsontwikkeling Krapte op de arbeidsmarkt
3	De grootste financiële uitdagingen zijn: Ontwikkelingen Hogeland Oost (o.a. Eemshaven). Eerst programmatisch, later structureel inpassen;- Versnelling woningbouw (eerst programmatisch, later structureel inpassen) Opvangen gevolgen herijking gemeentefonds na 2025 (structureel) Waddenkustopgave

4	Hoe gaat het verder met de herverdeling van het gemeentefonds en dan met name vanaf het "ravijnjaar"2026 Hoe gaat het verder met de kosten van Jeugd i.r.t de bezuinigingen en stelposten waarmee nu al rekening is gehouden met het gemeentefonds. Hoe gaat het verder met de inflatie Hoe gaat het verder met de vluchtelingenopvang Behouden en werven van personeel
5	Verwerken van het FORSE negatieve herverdelingseffect van het gemeentefonds. Groei van de gemeente naar 10.000+ inwoners.
6	Veel lagere algemene uitkering vanaf 2026 (ravijnjaar) – structureel
7	Duurzaamheid (structureel); Schaalsprong (structureel); Woningbouwversnelling (incidenteel).
8	Onderhoud (deels incidenteel) en investeringen in de openbare ruimte, met name de Bruggen.
9	De stijgende inflatie die structureel in de begroting moet worden opgenomen. Daarnaast de jaren 2026 en volgende door onduidelijke bijdragen uit het Gemeentefonds.
10	De grootste financiële uitdaging kan gaan zitten in het ravijnjaar 2026, gezien de onzekerheid qua financiering.
11	Structureel stijgende inflatie om Borne leefbaar te houden irt compensatie vanuit gemeentefonds. Ook de (nog) incidentele componenten in het gemeentefonds als de middelen mbt de jeugdzorg
12	Meer grip op gemeenschappelijke regelingen en sociaal domein. Het in stand houden van bestaande voorzieningen, maar wel realistisch kijken naar de hoogte van de woonlasten. De woonlasten mogen structureel stijgen, maar wel passend bij de huidige positie die onze gemeente inneemt in Nederland op de Coelo ranglijst. Het uitgangspunt voor de producten en diensten is deze meer (trapsgewijs) kostendekkend maken.
13	Oplopende rente (i.v.m. investeringsprogramma), inflatie (i.r.t. lopende contracten m.n. zorgaanbieders), ICT en energie.
14	Of het Rijk op korte termijn met een volledige oplossing komt voor het financieel ravijn (accessystematiek en opschalingskorting) in 2026 en verder. In hoeverre de onderhoudsagenda m.b.t. het Gemeentefonds het herverdeelnadeel zal terugdraaien. Dit betreft het vraagstuk m.b.t. de problematiek rondom de New Towns. Verder komt er een omvangrijke opgave aan t.a.v. de onderwijshuisvesting alsook de energietransitie. Ten slotte zal het de vraag zijn of het Sociaal Domein betaalbaar kan blijven, mede gelet op de voortslepende discussie over de hervormingsagenda Jeugd.
15	Wij willen graag investeren in de stad, nieuw schoolgebouw, nieuwe sporthallen nieuw theater. Deze investeringen vragen ook om een structurele dekking van kapitaallasten. Dit wordt een uitdaging met alleen incidentele middelen tot onze beschikking. Daarnaast hebben wij een enorme woningbouw opgave te realiseren. Dit vraagt ook investeringen in infrastructuur, voorzieningen, bereikbaarheid. Veelal maatregelen met een structureel karakter, bij creëren hoort ook beheren. Gezien de onzekerheid over de omvang van het gemeentefonds, zijn wij behoudend / voorzichtig in het opvoeren van deze investeringen. Dit kan gevolgen hebben voor het realiseren van de woningbouw opgave
16	Het Sociaal Domein, structureel Stijgende energielasten, incidenteel Indexering/ inflatie, incidenteel
17	De grootste financiële uitdagingen zijn bij zowel uw ministerie als provincie(s) bekend. Aanvullend de voorliggend gegeven antwoorden.
18	Grootste uitdaging is hoe we de hoge inflatie (incl. energiekosten) opvangen. Ook de nog af te sluiten CAO voor gemeentepersoneel zal waarschijnlijk leiden tot extra uitgaven (hoger dan meerjarig geraamd in onze begroting). Bestuurlijk gaat de meeste aandacht uit naar het 'ravijnjaar' 2026, maar ook 2027. Zolang er onzekerheid is over het financieel beeld voor 2026 en verder (wel of geen verruiming lokaal belastinggebied), kunnen we niet investeren. Er staat een aantal grote projecten op de lat, zoals de bouw van een school in het voorgezet onderwijs en het aanleggen van een rondweg. Deze projecten zijn wel benoemd in de begroting, maar nog niet op (structurele) kapitaallasten gezet.
19	Het 'ravijn' in 2026 is de grootste uitdaging voor de gemeente Doetinchem. Het gaat hierbij om de financiële tekorten vanaf 2026 en de nieuwe financieringssysteematiek vanaf 2026.
20	De grootste uitdaging voor gemeente Valkenburg is het omgaan met de onzekerheid over de structurele financiering vanuit de rijksoverheid vanaf 2026. Financieel gezien staat de gemeente voor deze tijd er goed voor door hogere inkomsten uit het gemeentefonds voor de jaren 2023, 2024 en 2025. De bekostiging van het sociaal domein blijft echter een aandachtspunt voor de gemeente, hoewel een deel van de taakstelling over afgelopen jaar is gerealiseerd resteert voor de komende jaren nog een opgave om de begroting sluitend te krijgen.

21	Het opvangen van de landelijke inflatie-effecten in de gemeentelijke begroting. Dit zijn structurele effecten. Wij ontvangen hier middelen voor bij de meicirculaire 2023. Dan zal duidelijk worden of de middelen voldoende zijn om de prijseffecten te kunnen opvangen. Dit heeft als gemeente onze volledige aandacht.
22	De grootste uitdagingen zitten in de onzekerheid hoe de economie zich ontwikkeld als gevolg van de huidige opgaven en crises. Te noemen zijn inflatie en toekomstige investeringen op het gebied van onder meer onderwijshuisvesting, klimaat en duurzaamheid en woningbouw. Daarnaast is het anticiperen op de wisselende bijdragen vanuit het Rijk ook van invloed. Bovenstaande is deels incidenteel en deels structureel aan te merken.
23	1. Het realiseren van een besparing in het sociaal domein met de nieuwe inkoopssystematiek (taakgerichte bekostiging) [oplopend tot 2026 naar: WMO Begeleiding € 2,9 miljoen, WMO Beschermd Wonen € 3,8 miljoen en Jeugdzorg € 7,3 miljoen]. Structureel 2. Het vinden van dekking voor het realiseren van de forse woningbouwopgave van 25.000 extra woningen tot 2040. Structureel (meer dan 4 jaar) en incidenteel 3. Het vinden van dekking voor het realiseren van de klimaat(adaptatie)- en energiedoelstellingen. Structureel 4. Zorgdragen voor voldoende middelen t.b.v. Bestaanszekerheid van inwoners. Structureel 5. Opvang en huisvesting van diverse doelgroepen [vluchtelingen/statushouders/asiel/AMV, Oekraïners] waarbij financiering onduidelijkheden en onzekerheden kent Incidenteel/structureel (integratie)
24	Effect van inflatie 2022 is nog niet in de budgetten verwerkt. Verder wordt er in de meerjarenbegroting beperkt rekening gehouden met volumegroei binnen het sociaal domein. Tegelijkertijd staan we voor grote inhoudelijke uitdagingen (woningbouw, energieopgave) die budget vragen. Tenslotte zijn we één van de grootste nadeelgemeenten in de herverdeling van het gemeentefonds. Nu is de herverdeling van tafel, maar op termijn zal dit vast en zeker nog zijn effect hebben. Al deze effecten spelen structureel.
25	Ontwikkelingen Jeugd en WMO; Inflatie (Prijzen en lonen); Ruimte voor nieuw beleid (uitvoering College uitvoeringsprogramma jaren 2024-2025). Algemene uitkering gemeentefonds vanaf 2027
26	De grootste uitdagingen liggen voor onze gemeente op diverse beleidsterreinen • WMO en Jeugdzorg (structureel) • Klimaat en duurzaamheid (structureel) • Investeringen in onder andere onderwijshuisvesting (structureel) • Gebiedsontwikkeling (structureel)
27	Zoals hiervoor benoemd onze jaarschijf 2026 kent een tekort. Zolang het Rijk geen duidelijkheid geeft over de financiën op de lange termijn is dit een structureel probleem. Het beperkt ons, ook nu al, in het doen van structurele uitgaven. Daarnaast spelen nog een aantal onderwerpen die financieel niet transparant zijn (hervormingsagenda jeugd, klimaatakkoord (incidenteel)). Onzekerheid in de financiën vanuit het Rijk geven voor ons de grootste financiële uitdaging.
28	De grootste financiële uitdaging is, net als bij veel gemeenten, om jaarschijf 2026 en verder structureel sluitend te krijgen, met tegelijk hoge bestuurlijke ambities (o.a. woningbouw in het bereikbare segment). Dit is uiteraard in de situatie dat het Rijk niet of in onvoldoende mate tegemoet komt aan de financiële gevolgen van de nieuwe normeringssystematiek.
29	Ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein met in het bijzonder: • - ontwikkelingen Jeugdzorg • - prijs en volumestijging WMO Verder ook uitdaging/zorg omtrent structurele financiële ruimte vanaf 2026.
30	Het Sociaal Domein met de Hervormingsagenda Jeugdzorg in het bijzonder. De gevolgen van een andere normeringssystematiek van het gemeentefonds, energietransitie, omgevingswet en woningbouwopgave. Voor het grootste deel is dit structureel. Daarnaast de ontvlechting van de BAR-organisatie (incidenteel).
31	1. Op orde brengen openbare ruimte/kapitaalgoederen (w.o. schoolgebouwen) i.r.t. onzekerheid over structurele middelen vanaf 2026. 2. Beheersbaarheid uitgaven sociaal domein Beide structureel
32	De verlaging van de algemene uitkering vanaf 2026 is een grote onzekerheid.

33	<ul style="list-style-type: none"> • Energietransitie en duurzaamheidsvraagstuk; • Personele invulling binnen de organisatie (arbeidsmarktcraptes); • Gevolgen van de implementatie omgevingswet; • Onzekerheden rondom de risico's bij verbonden partijen; • Huisvesting van eigen inwoners en toegankelijkheid van de woonmarkt als geheel
34	De jaren 2023 t/m 2025 zijn sluitend. De meerjarenraming 2026 is structureel niet sluitend als gevolg van veel lagere 'uitkeringen gemeentefonds'. Landelijk wordt dit ook wel het 'ravijnjaar' genoemd. Voor Mook en Middelaar is het tekort in 2026 geraamd op € 755k. De uitkeringen gemeentefonds zijn in 2026 € 760k lager ten opzichte van 2025. Zonder deze lagere uitkeringen gemeentefonds zouden we een kleine plus van € 5k hebben. In 2023 en 2024 wordt bekeken hoe hiermee omgegaan moet worden.
35	De ravijnjaren 2026 en 2027 vormen financieel de grootste uitdaging
36	De verdampende financiële ruimte vanaf 2026 en de (financiële) onzekerheden daarna (structureel)De opvang en huisvesting van Oekraïense vluchtelingen, asielzoekers en statushouders (incidenteel en structureel)Beschermd wonen (structureel)Invoering van de omgevingswet (structureel)De blijvende stijging van de zorgkosten in het sociaal domein en het ontbreken van structurele compensaties in het sociaal domein hiervoor (structureel).
37	Druk op de financiële positie. Prijsstijgingen investeringen.
38	Een sluitende begroting vanaf 2026
39	Energietransitie/klimaatakkoord, Omgevingswet, Jeugdzorg, WMO, woningbouwopgave, inflatie in het algemeen. Meerjarig is door het Rijk nog geen duidelijkheid gegeven over de financieringssystematiek voor gemeenten vanaf 2026. Dit zorgt ervoor dat het voor ons moeilijk is om investeringen te doen met structurele (kapitaal)lasten tot gevolg. De huidige inflatie zorgt momenteel vooral voor uitdagingen op de korte termijn.
40	Belangrijke uitdagingen liggen, ondanks de hogere rijksmiddelen voor jeugd, o.a. in het sociaal domein. We zien bv. het aantal inwoners met zorgvragen toenemen en de prijzen voor die zorg nemen eveneens toe. Dit is volgens ons een structurele uitdaging. Daarnaast is breed sprake van forse prijsstijgingen voor diensten, werken, energie e.d. (zeer hoge inflatie). De in het gemeentefonds opgenomen ruimte voor prijsstijgingen (indexeringen) is niet toereikend om deze (structurele) stijgingen op te kunnen vangen. Het Rijk werkt met gemeenten aan een nieuwe financieringssytematiek vanaf 2026. In aanloop daarnaartoe stelt het kabinet eenmalig extra middelen in 2026 beschikbaar. Duidelijkheid over de structurele effecten is echter nog niet geboden. Die onzekerheid over de effecten van de nieuwe financieringssystematiek zorgt voor onrust. Het is belangrijk dat dit snel duidelijkheid wordt. Dit is noodzakelijk om als gemeente invulling te blijven geven aan een stabiel financieel meerjarig beleid. Naast de onzekerheid over de verdeling van het gemeentefonds maken wij ons ook zorgen over de toereikendheid van de omvang van het gemeentefonds in relatie tot de taken die aan gemeenten zijn en worden toebedeeld. Het aantal taken neemt toe, maar de bekostiging van die taken is veelal ontoereikend. Met name de grote opgaven uit het IBP. Daar hebben de gemeenten geen geld voor.
41	De grootste financiële uitdagingen vormen de open einde regelingen.
42	We staan voor grote vervangingsinvesteringen vanuit de diverse voorzieningen. Te denken valt aan sportvoorzieningen, onderwijshuisvesting, en investeringen in de leefbaarheid
43	- onzeker of de hoge inflatiecijfers, mogelijke hoge CAO-aanpassingen, hoge energielasten hoog blijven en dus een hogere structurele doorwerking dan in het verleden gaan hebben - onduidelijkheid en onzekerheid over omvang AU GF vanaf 2026 - vraag of de structurele lasten sociaal domein adequaat beheersbaar (kunnen) blijven. Opwaartse druk op tarieven c.a. nu ook zorgaanbieders zijn/worden geconfronteerd met forse loon- en prijsstijgingen c.a. hetgeen zijn weerslag op de tarieven c.a. gaat krijgen. Daarnaast mogelijk opwaartse druk op volumes (meer gebruik van voorzieningen) - nog veel onduidelijk/onzeker mbt de fin.impact van de maatregelen op het gebied van klimaat, milieu, energietransitie e.d.
44	Gestegen prijzen, lonen en inflatie die toch wel structureel zullen gaan worden en vooral de ontwikkeling van de algemene uitkering vanaf 2026. Kwetsbaarheid verbonden partijen (GR-en) eveneens ook wegens hogere CAO-lonen en overige fors gestegen kosten, waaronder die voor energie- en bouwkosten. Gedeeltelijke ontvlechting van de GR samenwerking maakt dat we te maken zullen gaan krijgen met hogere structurele kosten voor een eigen organisatie op zowel inhoudelijk beleid als uitvoering. Daarnaast zullen klimaatadaptatie en de energietransitie een behoorlijk beslag leggen op de beschikbare budgetten. Ook de ontwikkeling op het sociaal domein WMO, Participatie en Jeugd zullen hun weerslag op de begroting hebben.

45	Financiële dekking voor hogere onderhoudskosten openbare ruimte (wegen, bruggen, etc.), voor hogere kosten door vergrijzing en voor nieuwe investeringen, met name voor onderwijshuisvesting en maatregelen energietransitie.
46	De hervormingen binnen het sociaal domein, de Omgevingswet, oplopende inflatie en de krapte op de arbeidsmarkt.
47	In 2021 zijn ingrijpende bezuinigingsmaatregelen door de raad vastgesteld tot een bedrag van ruim € 13 miljoen. Hiervan moet nog € 7,2 miljoen structureel ingevuld worden. Rekening houdend met de gehele realisatie van deze bezuinigingen hebben we structureel forse overschotten op onze begroting (€ 4 à 5 miljoen). De bezuinigingen moeten dan wel structureel ingevuld gaan worden.
48	De energietransitie blijft natuurlijk een uitdaging (zowel incidenteel als structureel). Waddenglas blijft voor onze gemeente een uitdaging (incidenteel) (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing). Ook de kosten van het Sociaal Domein blijven een uitdaging (structureel).
49	<ul style="list-style-type: none"> • Woningbouwopgave voortkomend uit motie Koerhuis. Dit betreft een grote opgave waar zowel incidenteel en structureel middelen voor benodigd is. • Strategisch huisvestingsplan. Dit betreft sanering, nieuwbouw en verduurzaming van gemeentelijke gebouwen waaronder scholen, sporthallen, brandweer. Investerings betreft incidenteel kapitaallasten en mogelijk externe financiering betreft structureel.
50	De grootste uitdaging zal zijn om de meerjarenbegroting ook na 2025 in evenwicht te krijgen. Hierbij zijn wij afhankelijk van het Rijk en de in het Regeerakkoord aangekondigde nieuwe financieringsystematiek die de huidige normeringsmethodiek gemeentefonds moet vervangen. Daarnaast zullen het opnieuw doorvoeren van de opschalingskorting op het gemeentefonds en de hervormingsmaatregelen in de jeugdzorg bepalend zijn voor de uitkomst van onze meerjarenbegroting.
51	Sowieso wil de gemeente zelfstandig blijven en een robuuste slagvaardige gemeente zijn. Géén kapitaalvernietiging op de gemeentelijke kapitaalgoederen zoals gebouwen, wegen en riolen. Financieel duurzaam om de gezonde financiële positie te waarborgen. Riool- en afvalstoffenheffing kostendekkend en baten en lasten in evenwicht conform de toezichteisen van het Rijk en de provincie. Specifiek liggen er uitdagingen wat betreft de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet, de uitvoering van het Klimaatakkoord, de huisvesting van statushouders en overige kwetsbare groepen en de opgaven in het Sociaal Domein ten aanzien van jeugd en de WMO.
52	Opvangen van de gevolgen van de energiecrisis, inflatie/indexering loonkosten en rentestijging (structurele risico's!), zeer hoge noodzakelijke investeringen in onderwijshuisvesting, uitvoering sociaal domein (structureel), nieuwe taken Omgevingswet (structureel), klimaat (structureel), kosten opvang statushouders, vluchtelingen.
53	Het beheersbaar krijgen/houden van de uitgaven voor jeugd en Wmo. Daarnaast is de
54	Het jaar 2026 geeft ook na de septembercirculaire een grote daling te zien. Dit lijkt na 2026 structureel.
55	<ul style="list-style-type: none"> * Ravijnjaar gemeentefonds * Onduidelijkheden hervormingsagenda jeugd * Stijgende rente waardoor investeringsplanning herijkt moet worden * Grondexploitatie opzetten financieel minder rendabel door stijgende kosten/rentes * Schaarste arbeidsmarkt, dure externe inhuur
56	De financiële uitdagingen van de gemeente zijn veelomvattend. De grootste financiële risico's zijn: <ul style="list-style-type: none"> • De inflatieontwikkeling / oplopende rente • De ontwikkeling van de algemene uitkering, in het bijzonder het ravijnjaar 2026 en verdere teruggang in 2027. • De (her)ontwikkeling van de Baanderij (omvorming van bedrijventerrein naar woningbouwlocatie)
57	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vluchtelingen/statushouders Het huisvesten van vluchtelingen/statushouders is een grote (financiële) uitdaging die op dit moment nog als incidenteel kan worden aangemerkt maar waarvan de verwachting is dat deze op termijn structureel wordt. 2. Ontwikkelingen woningbouw De krapte op de woningmarkt op alle sectoren gaat de komende jaren (structurele) investeringen vragen. 3. Krapte op de arbeidsmarkt i.c. hoge inhuurkosten om aan geschikte mensen te komen Dit zou incidenteel moeten zijn. Als de arbeidsmarkt stabiliseert zal dit leiden tot toename van het aanbod en afname van de behoefte aan inhuurkrachten 4. Inflatie De hoge inflatie leidt tot een vraag om ondersteuning. Sportverenigingen, horeca etc. Er wordt vanuit gegaan dat dit een incidentele ondersteuning is.
58	Sociaal domein Omgevingswet / Wet kwaliteitsborging bouwen

59	<p>We hebben structurele financiële uitdagingen vanwege:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de terugkeer van de opschalingskorting (ravijnjaar 2026) - de inflatie (stijgende lasten voor bijv. gas, elektra, salarissen) - de krapte op de arbeidsmarkt - grote ambities bijv. op het gebied van klimaat en de invoering van de Omgevingswet
60	<p>Investerings in grote projecten, Ravijn vanaf 2026, ontwikkelingen Sociaal Domein (inclusief Jeugdzorg, energiearmoede en opvang vluchtelingen en statushouders), invoering Omgevingswet en krapte op de arbeidsmarkt.</p>
61	<p>Dekken van het structurele tekort in 2026. Opgaven die vanuit het Rijk op ons afkomen t.a.v. duurzaamheid, klimaat, stikstof en woningbouwopgave. Vraag is in hoeverre ambities en beschikbare middelen op elkaar aan (blijven) sluiten.</p>
62	<p>Er staan de komende jaren forse investeringen op de rol (scholen, sport, wegen). Voor een groot deel hebben we met deze investeringen al rekening gehouden in het coalitieakkoord 2023-2026 en zijn deze financieel vertaald in de begroting 2023-2026. Het jaar 2026 sluit licht positief, mede door de eenmalige compensatie van het Rijk. Wel is er onzekerheid over de structurele gevolgen van de inflatie, de wijziging van de financieringssysteem, stijging c.q. rente aantrekken van vreemd geld. Dit zal consequenties hebben voor onze structurele positie. In de Kadernota 2024 hopen we hier meer inzicht in te kunnen geven.</p>
63	<ul style="list-style-type: none"> - Actualisatie beheerplannen in relatie tot de huidige prijsontwikkelingen. - Het onderzoek naar de overige eigen middelen in het kader van het gemeentefonds - Het financiële ravijn vanaf het jaar 2026. De onduidelijkheid en gebrek aan financiële ruimte vanaf 2026 zorgt voor het niet aan kunnen gaan van structurele verplichtingen. - (Mogelijke) hoge indexaties vanwege hoge inflatie
64	<ul style="list-style-type: none"> - De stijging van de uitgaven Jeugdhulp (structureel)- - Het integraal huisvestingsplan onderwijsgebouwen (kapitaallasten structureel)
65	<p>Hoge inflatie en hoge energiekosten kunnen probleem gaan vormen. In dit kader zullen ook kijken naar verduurzaming van gemeentelijk vastgoed en hier zijn flinke investeringsbedragen mee gemoeid.</p>
66	<p>Onze grootste uitdaging is om de begroting 2026 duurzaam in evenwicht te brengen. Door het Ravijn en bezuinigingen op de jeugdhulp vallen er veel inkomsten weg terwijl de uitgaven die wij hiervoor maken wel een structureel karakter hebben. In de begroting zijn hiervoor 2 taakstellingen opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - takendiscussie: € 11,6 miljoen - bezuiniging jeugdhulp € 15 miljoen <p>Deze taakstellingen zijn nog niet met concrete maatregelen ingevuld. Daarnaast gaan we er ook vanuit dat we nog minimaal € 10 miljoen structureel extra krijgen vanuit het gemeentefonds</p>
67	<p>Structurele dekking vinden voor de brede gemeenschappelijke opgaven, zoals energietransitie, woningbouw, omgevingswet, etc. etc.</p>
68	<p>Begrotingsjaar 2026 is niet in evenwicht. Dit komt met name door de lagere omvang van de algemene uitkering. Dit is een structureel probleem. Een andere uitdaging is de inzet van de (incidentele) reservemiddelen. Waar het structureel evenwicht steeds onder druk staat, zijn er ruim voldoende incidentele middelen beschikbaar. De mogelijkheden om deze in te zetten zijn echter vanwege de regelgeving zeer beperkt.</p>
69	<p>Indexatie van alle budgetten ter compensatie van de huidige inflatie. Tevens het vernieuwen van veel gemeentelijk vastgoed in combinatie met de hoge bouwpreizen.</p>
70	<p>Aanleg van de Rembrandtbrug en ontwikkelingen woningbouwlocaties (m.n. Middelland). Hiernaast de ratio's op goed niveau houden (m.n. schuldquote).</p>
71	<p>Het begrotingsjaar 2026 is niet sluitend. Hier zullen mogelijk maatregelen nodig zijn.</p>
72	<p>Bekostiging uitgaven sociaal domein (Wmo en Jeugdzorg), idem investeringen openbare ruimte (incl scholen), onzekerheid ontwikkeling omvang AU. Dit alles is van structurele aard. Financiële positie verbeteren (te lage solvabiliteit, risicomanagement uitbreiden: weerstandsvermogen op peil houden).</p>
73	<p>De opgaven voor duurzaamheid, energietransitie en woningbouwopgaven. Voor de Financiën van uit het Rijk zijn de middelen die verstrekt worden formeel incidenteel (tot 2030). Om een goede invulling te geven aan deze opgaven moeten medewerkers in vaste dienst worden aangenomen vanwege de continuïteit en de kosten. Inhuur is een factor één of meer, duurder. Verder geeft het Rijk wel geld voor de personele kosten maar niet voor de opgaven zelf. Bijvoorbeeld voor de energietransitie, wat betekent dat er alleen plannen en beleid gemaakt kunnen worden die vervolgens niet uitgevoerd kunnen worden, omdat het Rijk hier geen geld voor geeft. Voor de woningbouw is nog onvoldoende helder wat de opgave in financiële zin met zich meebrengt.</p>

74	Loon-, prijs- en rentestijgingen (incl energiekosten) in de volle breedte van de begroting i.r.t. de reeds begrote stelposten hiervoor c.q. de ruimte in de begroting (structureel) Het ravijnjaar 2026 en de mogelijke oplossing daarvoor (we gaan nu nog uit van een landelijke oplossing) (structureel) Mogelijke volumestijgingen bij WMO-HH/BG en jeugdhulp (structureel) Een fors financieel risico bij Wildlands (verbonden partij). Nu nog extra risico i.v.m. de fors hogere energiekosten van de subtropische kas.
75	Kosten sociaal domein en herijking gemeentefonds.
76	De gevolgen van de herijking, sociaal domein en het financiële ravijn.
77	Klimaat (str), Sociaal Domein (str), Personeeltekort (str), Nieuwbouw scholen (inc) en Woningbouw (inc).
78	De grootste uitdaging ligt in het structureel verbeteren van de gemeentelijke kengetallen zoals de schuldquote en de solvabiliteitsratio. Hoewel de exploitatie structureel en reëel sluitend is zullen er met de investeringen die staan te wachten en de prijsstijgingen die zich aandienen bestuurlijke keuzes gemaakt moeten worden.
79	De woningbouwontwikkeling in de Kanaalzone vormt een financieel risico. Deze ontwikkeling heeft enerzijds een risico op een (groter) negatieve grondexploitatie. Anderzijds is voor de realisering verplaatsing van een sportpark noodzakelijk, welke een structurele uitzetting gaat betekenen. Daarnaast heeft de raad kaders gesteld die (woningbouw)ontwikkelingen mogelijk maken voor een vitaal centrum Malden (VCM). Dit zijn private initiatieven, maar de gemeente zal wellicht een investering in de openbare ruimte doen om het centrum toekomstbestendig te maken.
80	De groei van de gemeente leidt tot uitbreiding van voorzieningen. Dat is met het huidige meerjarenperspectief niet mogelijk.
81	nieuwe wetgeving omtrent klimaat, energie, informatieveiligheid ne het werven en behouden van gekwalificeerd personeel.
82	Invoering omgevingswet Gestegen energielasten Onderwijshuisvesting Uitgaven sociaal domein (jeugd en Wmo) Energietransitie Klimaatadaptatie Woningbouwopgave Opgave Vitaal Platteland Voldoende capaciteit
83	Het nieuwe stelsel voor de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten leidt voor gemeente Nieuwegein tot een fors nadelig effect. Vanaf 2026 leidt dit tot een structureel tekort. Daarnaast onderkent gemeente Nieuwegein de volgende belangrijkste financiële risico's voor wat betreft kans en gevolg: - Risico grondbedrijf - Risico stijgende tarieven voor energie en gas - Onzekere ontwikkelingen macrobudget BUIG en BBZ - Toename kosten door hoog ziekteverzuim en krapte op de arbeidsmarkt - Hogere uitgaven voor minimeleid als gevolg van toenemende armoedeproblematiek
84	De hoge inflatie zorgt de komende jaren voor de nodige uitdagingen. Daarnaast ook de structureel lagere middelen van het Rijk vanaf 2026.
85	Veel (vervangings)opgaven zoals onderwijsgebouwen, civieltechnische kunstwerken, klimaatakkoord.
86	Vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkeling van de diverse crisissen (waaronder woningbouw; energie; klimaat) naast de onzekerheid over de structurele middelen vanaf 2027 en de onzekerheid over de uitkomst van de evaluatie van de herijking van het gemeentefonds en het hieruit voortvloeiende financiële effect voorzien wij forse structurele financiële uitdagingen voor de komende begrotingen.
87	- stijgende energieprijzen, structureel - uitkomst CAO- onderhandelingen 2022/2023 gemeenteambtenaren, structureel - stijgende kosten Sociaal Domein, met name Jeugd en Wmo, structureel - algehele effect van inflatie, doorwerking op tal van terreinen (bouw, verbonden partijen ed), effect onbekend, structureel
88	Vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkeling van de diverse crisissen (waaronder woningbouw; energie; klimaat) naast de onzekerheid over de structurele middelen vanaf 2027 en de onzekerheid over de uitkomst van de evaluatie van de herijking van het gemeentefonds en het hieruit voortvloeiende financiële effect voorzien wij forse structurele financiële uitdagingen voor de komende begrotingen.

89	Zoals hierboven al aangegeven is nog onzeker hoe de stijgende prijzen zich gaan ontwikkelen en wat daarvoor de compensatie vanuit het gemeentefonds zal zijn. Verder is het jaar 2026 niet sluitend; hierdoor is het erg lastig en risicovol om meerjarige/structurele verplichtingen aan te gaan, iets wat voor ons niet te voorkomen is (nieuwbouw/verbouw onderwijshuisvesting). Zolang het rijk geen duidelijkheid geeft over de ontwikkeling van het gemeentefonds op de lange(re) termijn blijft dit een punt van zorg.
90	Wat gaat er gebeuren met het zogenaamde Ravijnjaar 2026. En wat gaat het Rijk doen als compensatie voor de enorme Inflatie, welke nu al resulteren in grote prijsstijgingen bij aanbestedingen, maar ook bij lopende contracten i.v.m. hogere lonen e.d. Ook verbonden partijen komen met extra verhogingen als gevolg van dit fenomeen.
91	T/m 2025 zijn er geen problemen. Vanaf 2026 is het saldo erg dun met veel onzekerheid, vanaf dat jaar hebben dus een structurele uitdaging. Zo hebben we nu een stelpost in de begroting zitten ca. € 1 miljoen voor Jeugd, die gelden zijn nog steeds niet definitief. Daarnaast zit er in 2026 eenmalig een extra rijksbijdrage landelijk in van € 1 mld om het ravijn op te vangen.
92	Jeugdzorg (structureel)
93	De grootste financiële uitdaging is het ravijnjaar 2026 e.v. Mogelijk heeft dit een structureel effect. Daarnaast is een grote financiële uitdaging de toenemende kosten sociaal domein en jeugdzorg.
94	Met name de onzekerheid met betrekking tot de "inflatie" en de "energiekostenstijgingen" zijn onderwerpen waar een financiële uitdaging uit voort kan komen. We hebben voor beide onderwerpen een structurele stelpost in de begroting opgenomen, op basis van de inschattingen op dat moment. Daarnaast blijft het Sociaal Domein; onderdeel WMO en Jeugd een risico, welke we ook hoog in onze risico's hebben weggezet.
95	De ambtelijke organisatie laten meegroeien met de geplande uitbreiding van het aantal woningen en inwoners. Dit is structureel.
96	Structurele lasten: - huisvestingslasten onderwijshuisvesting en kinderopvang - duurzaamheid - WMO - Jeugd
97	Met name grote vraagstukken zoals klimaatadaptatie, verduurzaming en wonen en mogelijk de hervormingsagenda jeugd, zullen effecten hebben voor (lokale) samenleving, de openbare ruimte, beleidsbijstellingen en daardoor de begroting waarbij dekkingsmogelijkheden (zoals de baten gemeentefonds - in 2026 nog incidenteel gecompenseerd) een randvoorwaarde vormen.
98	- Oplopende structurele kapitaallasten - Open-einde regelingen sociaal domein - Stijgende rentelasten - Onzekerheid gemeentefonds vanaf 2026
99	* Loon- en prijsontwikkeling 2023/2024, op alle beleidsterreinen (structureel) * De jaren 2024/2025 zijn positief, vervolgens vanaf 2026 negatief begrotingssaldo. Structurele beleidswensen maar vooralsnog incidenteel ruimte. * Vanaf 2026 de begroting niet sluitend (structureel). * Te weinig middelen en korte termijn denken van het Rijk. Gemeenten moeten 4 jaar vooruit kunnen begroten (structureel).
100	De gevolgen van de verschillende crises die op het moment spelen (vluchtelingen, woningbouw, energie etc.) zijn wat lastig in te schatten, maar we verwachten dat dit financieel niet al te grote gevolgen heeft. De grootste uitdaging zal liggen in "ravijnjaar" 2026, waarin het rijk flink lijkt te gaan bezuinigen.
101	1. Versterken van onze vermogenspositie. 2. Onze begroting laat positieve saldi zien voor 2023-2025. Voor 2026 is dit niet haalbaar. Een belangrijke reden hiervoor is dat het Rijk weinig concrete uitspraken doet over de inkomstenkant van gemeenten. Hetgeen bij een oplopend kostenplaatje betekent dat we een tekort verwachten. Dit is een landelijke ontwikkeling. Het Rijk heeft bij de septembercirculaire een eerste aanzet gedaan door voor alle gemeenten samen € 1 miljard beschikbaar te stellen. De aanvullende middelen die wij hiervan ontvangen nemen niet het gehele tekort voor 2026 weg.
102	Structureel, Sociaal domein uitgaven in de grip houden, hoge energieprijzen, gevolgen oorlog en ravijn 2026.
103	Zie vraag 1. Een structureel sluitende begroting, ook in het "ravijn"-jaar 2026
104	De ambities realiseren ten opzichte van de juiste mensen in dienst hebben en houden. De opgave rondom onder andere wonen/ duurzaamheid/ jeugd/ wmo/ etc zijn groot. De arbeidsmarkt wordt steeds krappere. Het negatieve saldo van het jaar 2026 (en de verdere jaren) De hoge inflatie en gedeeltelijke compensatie vanuit het Rijk

105	<ul style="list-style-type: none"> - Instandhouding van de huidige gezonde financiële situatie + weerslag op (ruime) liquiditeit - Stijgende inflatiekosten zowel op lonen en materialen (structureel) - Dus ook voor de grondexploitatie (NCW) - Project Samen Gaan (nieuwe huisvesting gemeentehuis) (incidenteel) - Verduurzaming gemeentelijk vastgoed (investering = incidenteel)
106	De te verwachten kosten van verduurzaming, kosten inzake scholenhuisvesting en wat kleinere activiteiten.
107	<p>In de programmabegroting 2023 hebben we nieuwe ambities incidenteel meegenomen ondanks het feit dat de ambities een structureel karakter hebben daarom zullen er in begroting 2024 keuzes gemaakt moeten gaan worden. Daarnaast moet het coalitie uitvoeringsprogramma nog uitgewerkt gaan worden in 2023, waarbij er nieuwe ambities aan het licht zullen komen.</p> <p>Grote financiële uitdagingen zijn de energietransitie, onderwijshuisvesting, mobiliteit en het sociaal domein. Daarnaast hebben wij te maken met toenemende kosten door de stijgende prijs voor grondstoffen en de effecten van de herijking van het gemeentefonds. Tevens verwachten we dat de energiecrisis financiële uitdagingen met zich meeneemt.</p>
108	De grootste uitdagingen zijn de stijgingen van de kosten jeugd en wmo, de stijging van de grondstofprijzen en de ontwikkelingen van het gemeentefonds.
109	<p>Eventueel</p> <p>Aanbesteding jeugdzorg.</p> <p>Rentestijging</p> <p>Nagekomen inflatiecorrecties die nog niet verwerkt zijn in de begroting 2023 e.v.</p> <p>Allemaal structureel maar ook onzeker</p>
110	<p>De financiële uitdagingen voor de gemeente Breda om de gestelde ambities te realiseren, worden in aanloop naar de voorjaarsnota 2024 in beeld gebracht. De grootste financiële uitdagingen zijn onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hogere loon- en prijsontwikkeling dan indexatie gemeentefonds; - Op langere termijn, het voldoende middelen beschikbaar hebben voor het realiseren van alle (noodzakelijke) investeringen in de gemeente. <p>De Gemeente hanteert als hulpmiddel voor het begrip 'incidenteel' als termijn dat de baten en lasten zich maximaal drie jaar voordoen. Gezien dat de uitdagingen langer dan drie jaar lijken voor te doen, beschouwen we deze financiële uitdagingen als structureel.</p>
111	Gemeente Maashorst is op 1 januari 2022 ontstaan uit een fusie van gemeente Landerd en Uden. Op diverse beleidsterreinen moeten we nog beleid harmoniseren. Daarnaast zien we de onzekere economische ontwikkelingen. Het wordt voor ons een uitdaging om -mede gelet op de hoge ambities- een structureel sluitende begroting aan te bieden.
112	De grootste financiële uitdaging is het financieel meerjarig vaststellen van een structureel en reëel sluitende vanaf 2026.
113	Grootste uitdaging betreft het structureel sluiten van de begroting vanaf 2026.
114	De onzekerheid in het gemeentefonds is een grote financiële uitdaging voor de gemeente.
115	Gemeentefonds en de zorgkosten beiden structureel.
116	<p>Grootste uitdaging is het ravijnjaar 2026 en volgende jaren.</p> <p>Er is dan een grote terugval in de algemene uitkering.</p> <p>De rijksmiddelen zijn dan ontoereikend om de huidige taken uit te voeren en de voorzieningen in stand te houden.</p>
117	Jaar 2026 e.v. Het gaat hier om de structurele uitgaven, met name vanwege de investeringen die we (moeten) gaan doen op het vlak van woningen, wegen, onderwijs etc. We hebben ervoor gekozen om een investeringsplafond in te stellen.
118	<ul style="list-style-type: none"> -Stijging energielasten -Stijgende kosten WMO/Jeugd -IBOR -Nadere uitwerking collegeprogramma
119	<p>Invulling structurele taakstellende bezuiniging sociaal domein (maatregel uit de begroting 2021), structurele invulling hervormingsagenda Jeugd, beperken groei uitgaven sociaal domein.</p> <p>Beperken structurele lasten om structureel sluitende begroting te behouden vanaf 2026 afhankelijk van structurele middelen gemeentefonds</p>
120	<ul style="list-style-type: none"> - Woningbouw, zowel incidenteel als structureel - Energie transitie, incidenteel - Omgevingswet, structureel - Sociaal Domain, WMO, structureel

121	<ul style="list-style-type: none"> - te verwachten stijging kosten Jeugdzorg, WMO - realiseren taakstelling als gevolg van beëindiging dienstverlening aan gemeente Ommen (dienstverlening stopt 31 december 2024) - voorsorteren op de verlaging gemeentefondsuitkering (2026/2027) - gevolgen gestegen energiekosten c.q. inflatie in het algemeen
122	Woningbouw, duurzaamheid, energietransitie. Structureel.
123	<ul style="list-style-type: none"> • Beheersing van de kosten Sociaal Domein (met name de uitvoering van de Jeugdzorg) • Beheersing van de schulden • Uitvoering van de klimaat- duurzaamheid- en woningbouwopgaven • Beheersing oplopende inflatie
124	De komende jaren moeten alle nieuwe taken – zowel op het terrein van het Sociaal Domein, als de verduurzaming, de omgevingswet, klimaatadaptatie en de woningbouwopgave- worden opgepakt. Hoewel hiermee een aanzet is gemaakt kunnen de kosten hiervan nog niet volledig in de begroting worden opgenomen. Het achterblijven van de inkomsten uit het gemeentefonds in Ravijnjaar 2026 en vooral ook de jaren daarna geven niet de mogelijkheid om taken met een structureel karakter of investeringen (met kapitaallasten als gevolg) af te dekken in de begroting op de lange termijn.
125	De onzekerheden over de ontwikkelingen binnen het sociaal domein, specifiek de Wmo en jeugd blijft een belangrijk punt van aandacht. Het risico is dat je er als gemeente geen invloed op hebt. De gemeente hoeft alleen maar de rekening te betalen. Daarnaast de vraag wat gaat er gebeuren met de opschalingskorting vanaf 2026 / 2027 en de vraag op welke wijze het uitbreiden van het lokaal belastinggebied gestalte moet krijgen.
126	<p>1. Groningen heeft een grote investeringsopgave en grote maatschappelijke opgaven (oa op het gebied van bestaanszekerheid, de energietransitie, kansengelijkheid). Dit heeft een fors kostenverhogend effect (structureel).</p> <p>2. Deze opgaven moeten we realiseren in een onzekere financiële periode.</p> <p>A) Onzekerheid over de structurele ontwikkeling van de algemene uitkering (het “financiële ravijn”). Deze is structureel Grote transities zijn niet te realiseren zonder een goede structurele oplossing voor het gemeentefonds.</p> <p>B) Onzekerheid over de ontwikkeling van de kosten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Effect loon- en prijsstijgingen (inclusief energie) op de begroting. Deze is structureel. - Effect rentestijging op de rentekosten. Deze is structureel. - Effect stijging bouwrijzen op de investeringskosten. Deze is incidenteel, maar werk structureel door in de kapitaallasten.
127	Gat in 2026 en daarna. In 2024 en 2025 nog een overschot waarbij voor 2026 incidenteel een tekort wordt voorzien. Voor de jaren daarna nog niet duidelijk maar mogelijk struct
128	<p>We staan voor forse uitdagingen. Naast het feit dat het door allerlei factoren lastig is om voldoende grip te krijgen op de kosten van het Sociaal domein, hebben we ook te maken met forse landelijke opgaven zoals de energietransitie en de woningmarkt. En niet te vergeten de effecten van de crisissen die zich opvolgen en de herijking van het gemeentefonds die voor onze gemeente erg nadelig uitvalt (los van de plannen van het rijk om vanaf 2026 een nieuwe financieringssysteem te hanteren).</p> <p>Ook de noodzaak om onze financiële positie te verbeteren versus soms onvermijdelijke investeringen, zetten de gemeentefinanciën behoorlijk onder druk. Voor deze ambities en plannen zijn in de programmabegroting 2023 alleen de kosten van voorbereiding opgenomen. De financiële uitdagingen zijn deels structureel en deels incidenteel.</p>
129	Structurele kosten voor duurzaamheid, wonen en sociaal domein. Daarnaast zien wij een forse uitdaging bij aanhoudende hoge (energie)prijzen.
130	<p>sociaal domein</p> <p>algemene uitkering vanaf 2026</p> <p>beiden structureel</p>
131	Beheersing kosten sociaal domein, verduurzaming vastgoed, woningbouwopgave. Allen structureel.
132	<ol style="list-style-type: none"> 1. In het sociaal domein (WMO en jeugd) om de gewenste transformatie te blijven vormgeven met in acht name van enerzijds de na-ijleffecten corona en anderzijds de beheersing van opneemregelingen. 2. Prijsstijgingen binnen en buiten de geraamde bedragen in het (omvangrijke) investeringsplan. 3. De permanente uitdaging om de (gedecentraliseerde) rijksopgaven (klimaat, energie, omgevingswet) lokaal op een verantwoorde inhoudelijke en financiële manier te laten landen. 4. De wisselende, onvoorspelbare en ontoereikende rijksbijdragen.
133	<ul style="list-style-type: none"> • Opvangen van de lagere inkomsten vanuit het gemeentefonds vanaf 2026. Er is nu incidenteel 1 miljard toegevoegd in 2026, waardoor het er in de meerjarenbegroting 2023-2026 (incl. Nota van Wijziging) minder dramatisch uitziet. Er blijft echter sprake van een zorgwekkend financieel beeld op lange termijn indien het Rijk geen extra middelen beschikbaar stelt in 2026 en de jaren daarna. • Realisatie energietransitie, die mede afhankelijk is van wat het Rijk structureel kan bijdragen.

134	<p>Uitgaven jeugdzorg - structureel</p> <p>Uitgaven wmo (i.v.m. abonnementstarief is een forse aanzuigende werking te zien) - structureel</p> <p>Stijgende marktprijzen en aanvragen voor woningaanpassingen - structureel</p> <p>Energie transitie – incidenteel en structureel</p> <p>Omgevingswet – incidenteel en structureel</p> <p>Onderhoud gebouwen irt duurzaamheid – incidenteel en structureel</p> <p>Onderwijshuisvesting – structureel</p> <p>Leefbaar houden van kernen</p>
135	<p>In de begroting hebben we middelen geraamd om de komende jaren te investeren in de openbare ruimte van Soesterberg-Kom. De uitvoer van het coalitie akkoord, waaronder het ambtelijk en bestuurlijk de 'basis op orde' te brengen gezien de huidige arbeidsmarkt is een van de grootste uitdagingen. Naast de herijkingen van Masterplan Wonen, de nieuwe visie op het sociaal domein en de cultuur- en sportnota die aanleiding kunnen geven voor nadere voorstellen. Ook de verdere stijgingen van de energiekosten en andere prijsstijgingen (investeringen in gemeentelijke en onderwijs)gebouwen vormen de komende jaren financiële uitdagingen.</p>
136	<p>Het realiseren van de energietransitie, mobiliteitsopgave, de kwaliteitssprong (groei naar 100.000+ gemeente) en bestrijden tweedeling in de samenleving. Wij verwachten dat deze uitdagingen aan de voorkant structurele investeringen vereisen in zowel de fysieke als de sociale infrastructuur.</p>
137	<p>We zien structurele tekorten in het sociaal domein. Grote uitdaging om de jeugdhulp en WMO betaalbaar te houden aangezien het beroep op deze zorg alleen maar toe neemt en de zorgzwaarte ook stijgt.</p> <p>Tweede uitdaging is uitblijven va structureel perspectief vanuit het Rijk. Vooralsnog komen er alleen incidentele bijstellen van de gemeentefondsuitkeringen terwijl de tekorten een structureel karakter hebben.</p>
138	<p>Loon- en prijsontwikkeling</p> <p>Hervormingsagenda Jeugd</p> <p>Omgevingswet</p>
139	<p>De groei van de stad en het aantal inwoners leidt tot een forse druk op onder meer de woningmarkt, de bereikbaarheid en de voorzieningen. Dit is structureel, ook de afgeleide druk op de organisatie.</p>
140	<p>M.n. door de herijking van het gemeentefonds zijn de begrotingjaren 2023 en MJB 2024-2026 is structureel in duurzaam evenwichtig. Sterker we hebben in alle jaren nog behoorlijk wat middelen over (2 mln in 2023, 6 mln in 2024, 10 mln. in 2025 en 0,019 mln in 2026). In genoemde bedragen is nog geen rekening gehouden met de uitkomsten van de septembercirculaire. Zoals blijkt sluiten we het laatste jaar van de MJB af met een klein plus. Gezien de oplopende inflatie en de onrustige situatie in Europa (energiecrisis en oorlog in Oekraïne) worden de genoemde 'plussen' in de eerste 3 begrotingsjaren benut om de onderstaande risico's op te vangen.</p> <p>De volgende uitdaging zien we op ons afkomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toenemende inflatie => In de begroting 2023 is voor het bestaande beleid een algemene prijsaanpassing verwerkt van 2,3% ten opzichte van de ramingen- uit de vorige begroting. Dit percentage is gebaseerd op de ontwikkeling van de Prijs Overheidsconsumptie, netto materieel, zoals genoemd in de meicirculaire 2020. Ondanks de uitkomsten van de septembercirculaire kunnen we stellen dat dit voor de komende begroting een aandachtspunt zal zijn. • Salarislasten (structureel) => Bij de raming van de loonkosten 2023 is uitgegaan van de salarislasten per april 2022 obv de laatste cao. Daarnaast is rekening gehouden met een extra verwachte loonontwikkeling van 2,3% op basis van de meicirculaire 2023 (loonvoet sector overheid) in totaal 3,6% (2023) en 4,2% in (2024). De huidige inzicht en het bod wat de VNG (8%) zijn de prognose net niet voldoende (-/- 0,2%) om dit op te vangen binnen de begroting. • Jeugdmiddelen (structureel) => In afwachting van een definitief besluit over de hoogte van de extra bijdrage Jeugdmiddelen heeft onze raad besloten de jeugdbudgetten ongemoeid te laten. In lijn met de afspraken tussen Rijk, VNG en Provinciale toezichthouders heeft gemeente voor de begrotingsjaren 2024 en verder wel een stelpost mogen opnemen in afwachting van definitieve besluitvorming. Mocht blijken dat deze extra middelen uitblijven dan heeft de gemeente Middelburg een concern brede taakstelling van ca. € 1,9 miljoen op te lossen. Die in 2026 (2025 voor +/- de helft) in volle omvang moet worden opgelost. • Uitgave gelieerde partijen (structureel) => De afgelopen jaren hebben GR-en maar ook gesubsidieerde partners te maken gehad met de krappe financiële situatie van de gemeente Middelburg, zo hebben we voor structurele subsidiepartijen 2 jaar lang de nullijn gehanteerd. Om hun business draaien te houden hebben GR-en en subsidiepartners bezuinigingen doorgevoerd. Gezien de huidige ontwikkelingen is het zeer wel denkbaar dat deze partijen een groter beroep gaan doen op gemeentelijke middelen. • Verduurzaming vragenstukken zie laatste 2 vragen
141	<p>De daling in de inkomsten uit de algemene uitkering opvangen, om zo het structurele evenwicht te bewaren. Daarnaast is het een uitdaging om nieuwe (of geïntensiveerde) taken uit te voeren met de middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld. Daarbij is er namelijk soms een discrepantie vanwege het beschikbaar stellen van eenmalig middelen terwijl de uitgaven structureel van aard zijn.</p>

142	Het uitbreiden van ons woningaanbod, de energietransitie en het opvangen van de gevolgen van de nieuwe verdeling van het gemeentefonds vanaf 2026. Daarnaast ook de hoge inflatie, met bijbehorende hoge indexaties en de loonontwikkeling. Dit merken we bijvoorbeeld in de bijdragen aan de GR'en.
143	Het wordt een uitdaging om vanaf 2026 onze begroting structureel sluitend te krijgen. t/m 2025 hebben wij voldoende middelen zowel incidenteel als structureel. Vanaf 2027 zal er ingrijpend bezuinigd moeten worden op de organisatie en de activiteiten
144	Onzeker zijn de inkomsten algemene uitkering. Het rijk is nog bezig met het onderzoek naar de herverdeling van de overige eigen middelen waaronder de toeristenbelasting. De gemeente Texel houdt in de begroting rekening met een opbrengst van ca. € 8 miljoen. Zo is ook nog niet inzichtelijk wat de consequenties van het onderzoek over uitbreiding gemeentelijk belastinggebied zal zijn waarbij mogelijk het heffen van forensenbelasting niet meer toegestaan is. In de begroting heeft de gemeente rekening gehouden met een opbrengst van ca. € 1,5 miljoen.
145	Het eenzijdige besluit van het kabinet om het accres los te koppelen van de rijksuitgaven leidt tot een daaruit volgende beperkte structurele financiële ruimte vanaf 2026
146	De begroting vanaf 2026 structureel sluitend te maken en houden. Dit ook met het oog op mogelijke kortingen door de rijksoverheid op de algemene uitkering door de gevolgen van met name de Corona pandemie en de hoge inflatie. Daarnaast is een grote financiële uitdaging om in toereikende mate middelen ter beschikking te krijgen/(gedeeltelijk) te hebben om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de doelstellingen van de woningbouwopgaven te kunnen realiseren.
147	1. De effecten van de energie-, loon-, en prijsstijgingen opvangen (structureel). 2. De structurele daling van de gemeentefondsuitkering vanaf 2026 (het ravijn) opvangen, ook in relatie tot de mogelijke uitbreiding van het lokale belastinggebied (structureel). 3. Investerings in de gezamenlijke ambities van Rijk en gemeenten, zoals het klimaatbeleid en woningbouwopgave. Onduidelijk is of daar voldoende middelen voor beschikbaar zijn (structureel).
148	De grootste financiële uitdagingen liggen in: <ul style="list-style-type: none"> • De sterk toegenomen inflatie. Loon en prijsstijgingen hebben direct effect op onze eigen begroting en op lopende investeringsprojecten. Maar er wordt ook nadrukkelijk door maatschappelijke partners (sportverenigingen, culturele instellingen, gesubsidieerde instellingen, zorginstellingen, sociale werkvoorziening, etc) gekeken naar de gemeente voor hulp om inflatie effecten op te vangen. De verwachting is dat dit een structureel effect zal hebben en op dit moment is nog onduidelijk welke compensatie gemeenten meerjarig vanuit het Rijk mogen verwachten. • Jeugdzorg. Met de hervormingsagenda is landelijk een totale besparing van 1 miljard euro beoogd. Het huidige beeld op de voorgenomen maatregelen is dat slechts 400 tot 600 miljoen euro aan besparingen gerealiseerd zal worden. Er is nog onduidelijkheid waar het risico ligt als niet de volledige besparing behaald wordt, bij het rijk of bij gemeenten. Dat geeft een aanzienlijk financieel risico. Aanvullend zien we op dit moment zowel de volumes, zorgzwaarte als de zorgduur in de jeugdhulp oplopen. De redenen daarvoor zijn meerledig en betreffen o.a. inhaaleffecten na corona, de toenemende inflatie leidt tot betalingsproblematiek en stress in gezinnen en daarmee gepaard gaande zorginzet, oplopende wachttijden in specialistische jeugdhulp waardoor problematiek verergert en escaleert. • WMO. Toenemende vergrijzing leidt tot een steeds grotere inzet van huishoudelijke hulp en verstrekking van hulpmiddelen. Dit gecombineerd met de wetgeving vanuit het rijk omtrent abonnementstarieven leidt ertoe dat de WMO een steeds groter beslag legt op de begroting van de gemeente. • Klimaat/duurzaamheid • Woningbouwopgave • Verandering belastinggebied
149	De grootste uitdaging is de daling van het gemeentefonds in 2026. Nog niet duidelijk is of dit structureel of incidenteel is. Daarnaast is inflatie een grote onzekerheid.
150	De onzekerheid over de omvang van de rijksmiddelen die de gemeente ontvangt.
151	m.n. de gebiedsontwikkeling van Valkenhorst en de ambities van het investeringsprogramma zal voor de periode na 2026 naar verwachting een financiële uitdaging worden. Vooruitlopend hierop heeft het college voorgesteld om vanaf 2024 de OZB belastingen bovengemiddeld met 5% te verhogen.
152	- opvangen prijsstijgingen investeringskredieten - verder stijgende kosten jeugdzorg en wmo - ravijnjaar 2026

153	<p>wat gaat er gebeuren met gemeente financiën vanaf 2026 wat gaat gebeuren met nog niet ingevuld deel mbt herijking gemeentefonds? de komen de jaren is er t/m 2025 incidenteel veel geld echter vanaf 2026 euro 0. dat betekent dat er structureel niets meer kan zonder ombuiging terwijl later blijkt dat dit misschien niet nodig is? ook straks weer vanuit het rijk de gemeenten houden geld over dus wat is probleem? Dit terwijl ze het zelf veroorzaken door geen duidelijkheid te geven over 2026 en verder. Incidenteel geld wegzetten is voor gemeenten lastig bij gemeenten gaat het vooral om structurele uitgaven. (investeringen en intensivering beleid cq nieuw structureel nieuw beleid kan nu niet.)</p>
154	<p>Een aantal grote projecten onder andere in scholenbouw, Randweg Opheusden Ochten. Verder uitvoering aan projecten die voortkomen uit het nieuwe coalitieprogramma.</p>
155	<p>Het opvangen van het nu voorziene tekort in het 'ravijnjaar' 2026.</p>
156	<p>De grootste financiële uitdaging is om de toekomstige hoge structurele kosten voor onder andere de zwembaden, onderhoud scholen en groot onderhoud wegen te kunnen dekken binnen de begroting. Daarnaast blijft de onzekerheid van de inkomsten vanuit het Rijk en de nieuwe systematiek een uitdaging.</p>
157	<p>Wonen blijft de komende jaren een topprioriteit. We zetten nog meer in op het creëren van nieuwe woningen. In plaats van de eerdere ambitie om 135 woningen te bouwen, willen we 195 nieuwe woningen creëren. Hier wordt ambtelijke en financiële inzet beschikbaar voor gesteld. (structureel) De invoering van de Omgevingswet, die ingevoerd zou worden per 1 januari 2023, maar inmiddels weer is uitgesteld betekent een nieuwe manier van werken voor elke gemeente in Nederland. Participatie van inwoners en ondernemers heeft straks in elk project een plek. Voor het realiseren van de invoering van de Omgevingswet is budget beschikbaar gesteld. structureel) Onze toegangspoort, de haven, vraagt om grote investeringen en kent veel uitdagingen. De financiële gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet in te schatten. De plannen worden pas in een later stadium verwacht. (structureel)</p>
158	<p>Demografische ontwikkelingen laten zien dat de inwoners van onze gemeente de komende jaren ouder zullen worden en dat daarmee de vraag naar zorg zal toenemen. De overheid heeft hier een belangrijke rol in maar het zal aanvullende middelen (geld en menskracht) vragen. Een tweede ontwikkeling is de duurzaamheidsagenda waarvan nog onduidelijk is welke inspanningen van de gemeenten worden gevraagd ten behoeve van haar inwoners. Uitbreiding van huisvesting ten behoeve inwoners zal ook niet zonder gemeentelijke inspanningen kunnen. Een regierol vervullen betekent investeren en dit heeft effect op de financiële positie van de gemeente. Een laatste zorgpunt is de ontwikkeling op de arbeidsmarkt. Het personele budget voor een middelgrote gemeente is beperkt. Het salarisgebouw is gerelateerd aan de omvang van de gemeente.</p>
159	<p>Energietransitie (structureel) Digitalisering (structureel) Binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen (structureel) Grondexploitatie (structureel) Sociaal Domein (structureel) Schaalsprong als gevolg van het groeien van de stad (structureel)</p>
160	<p>- Extra Rijksbijdrage WMO (incidenteel): nog geen enkele zekerheid, lobby wordt nog gevoerd. - Rijksmiddelen uitvoering klimaatakkoord (structureel): verstreking van deze middelen is een zekerheid; inschatting is gemaakt voor de hoogte van de beschikbaar gestelde middelen. - Maatregelenpakket Zorg (structureel): taakstelling is opgevoerd in coalitieakkoord, nadere invulling vindt nog plaats - Effecten prijsstijgingen (inflatie) (incidenteel en structureel)</p>
161	<p>Ontwikkelprojecten en woningbouwopgave realiseren, invoering omgevingswet, investeringen voor verbetering openbare ruimte, jeugdzorg, WMO (vergrijzing), klimaatakkoord. En een structureel sluitende begroting 2026 en verder realiseren.</p>
162	<p>Het ravijnjaar 2027. Het ravijnjaar is nu met 1 jaar opgeschoven naar 2027 waardoor je in de huidige begroting geen last hebt. Maar dit is het probleem vooruitschuiven in plaats van oplossen. Hier heb je als gemeenten last van in je structurele lasten in investeringen (kapitaallasten).</p>
163	<p>Structureel - Investeringsopgaven in de openbare ruimte om te komen tot leefbare en toekomstbestendige dorpen en wijken. - Woningbouwopgave/ groeiopgave Raalte (verstedelijkingsagenda) - Uitvoering integraal Huisvestingsplan onderwijs - Uitvoering sociaal domein binnen de hiervoor beschikbare rijksmiddelen/ hervormingsagenda. Incidenteel - Mobiliteitsopgave (o.a. Hogere gem. bijdragen N35/ knooppunt Raalte/ gemeentelijke investeringen i.v.m. opwaardering stations Raalte en Heino)</p>
164	<p>De gevolgen van het ravijnjaar blijven een structurele uitdaging voor alle gemeenten, en dus uiteraard ook voor de gemeente Roermond. Daarnaast zien wij ook enorme uitdagingen m.b.t. de uitvoering van het klimaatakkoord, woningbouwopgave en de gevolgen van de energiecrisis.</p>

165	Voor 2026 ramen we een tekort van € 6,7 miljoen. Dit zal nog verder oplopen door de hoge inflatie die vanuit 2022 structureel zal doorwerken. Wij verwachten dat het tekort structureel is als het Rijk niet met een adequate nieuwe financieringssysteem komt. De grootste uitdaging is dus omgaan met de onzekerheden die het Rijk veroorzaakt!
166	Dekking financiering nieuwbouw Leer- en ontwikkelcentrum Dekking extra personele capaciteit Dekking extra budget DVO Noardeast Fryslan – Schiermonnikoog Dekking kostenstijgingen als gevolg van stijgende inflatie. Hiervoor is een bedrag van € 75.000 gereserveerd, maar de vraag is of dit voldoende is.
167	We voorzien een substantiële structurele financiële opgave / taakstelling bij de op te stellen begroting 2024-2027 door (loon- en prijs-)inflatie, toenemende kosten en afname gemeentefonds en onduidelijkheid over het meerjarenperspectief (eventueel alternatieve inkomstenbron o.b.v. Contourennota?). Ook is onduidelijk wat de extra kosten van gemeentelijke opgaves zijn v.w.b. klimaat/duurzaamheid, woningbouw / huisvesting doelgroepen, omgevingswet, open eind regelingen sociaal domein etc..
168	Structureel: - Inflatie - Woningbouw - Duurzaamheid - Omgevingswet - Groot onderhoud kapitaalgoederen met name groot onderhoud op wegen - Transitie landelijk gebied - Sociaal Domein
169	De financiële gevolgen van de Omgevingswet (S) en de hoge energieprijzen die eveneens doorwerken in de prijzen (S)
170	De grootste financiële uitdagingen worden gevormd door de energiecrisis en de stijgende prijzen voor materialen, grondstoffen en alle andere zaken. Daarnaast komt er ook nog ravijnjaar 2026 aan.
171	Investeringen op het gebied van onderwijs, verkeer en openbare ruimte en sport en recreatie.
172	Een grote onzekerheid is de indexatie op allerlei terreinen. Van loonsom tot kapitaalgoederen en van bouwkosten/kredieten tot energielasten. We hebben overall indexatiebedragen opgenomen, maar het kan zijn dat de werkelijke indexatie hoger is. We zijn benieuwd in hoeverre hier een compensatie voor komt in de algemene uitkering. Dit is structureel. Op langere termijn is er onzekerheid over de hoogte van de algemene uitkering (of alternatieve inkomstenbron/eigen belastinggebied). Ravijnjaar 2026, of nu 2027. Hierdoor is het lastig structureel begroten.
173	sociaal domein, omgevingswet, schulddienstverlening, woningbouw
174	IHP, woningprogramma's.
175	Structureel: inflatie, woningbouw, hervormingsagenda zorg, klimaatadaptie,
176	De grootste financiële uitdaging is gelegen in de mogelijkheden om tijdig te kunnen anticiperen op de (snelle) financiële en economische ontwikkelingen die met name veroorzaakt worden door ontwikkelingen op wereldniveau en dus de oorzaak voornamelijk niet op gemeenteniveau ligt.
177	De belangrijkste opgave voor de komende jaren is het voeren van een stabiele financiële strategie, resulterend in een financiële positie die voldoende veerkracht toont om wendbaar en weerbaar te kunnen zijn. Wendbaar om invulling te kunnen geven aan nieuwe opgaven en/of ambities. Weerbaar om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen. Momenteel is er rondom de ontwikkeling van de financiële positie (van gemeenten) sprake van een forse dynamiek. Met de name door de invloed van verschillende crisis (corona en energie) en de onzekerheid omtrent de ontwikkeling van het rijksbeleid c.q. de middelen die aan gemeenten beschikbaar worden gesteld. Dit maakt de ontwikkeling van een stabiele financiële strategie tot een opgave.
178	inspelen op de hoge inflatie ontwikkeling stabiliteit gemeentefonds (ravijnjaar was jaar 2026 (eenmalig gerepareerd) en is nu 2027) invulling van de grote opgaven (ca. 10 onderwerpen en in beeld vanuit coalitieakkoord) Deze ontwikkelingen hebben vooral betrekking op de structurele middelen.
179	De lasten die zich binnen het sociaal domein ontwikkelen met name op het terrein van jeugdzorg en WMO. Beide hebben een structureel karakter gelet op de groeiende zorgvraag. Daarnaast is de veranderende financieringssysteem vanuit het Rijk geen goed kompas om lange termijn ingrepen (o.a. investeringen in maatschappelijk vastgoed) met voldoende vertrouwen aan te gaan. Zie ook de incidentele bijdrage vanuit het Rijk om het ravijnjaar en de daarin optredende tekorten af te dekken. Tevens is de ontwikkeling van energietransitie en energiearmoede een punt van aandacht en mogelijk een structureel financiële uitdaging.

180	Zie het antwoord bij vraag 1. De uitdaging zit in de MJB vanaf 2026. Komt het Rijk niet tegemoet, dan moet er zwaar (bijna onverantwoord) bezuinigd worden.
181	- Onzekerheid over de algemene uitkering uit het gemeentefonds (vooral onduidelijkheid vanaf 2026) - Onzekerheid over prijsontwikkelingen - Onzekerheid financiële gevolgen bij grote/complex opgaben als klimaat/duurzaamheid, woningmarkt, stikstofcrisis, krapte arbeidsmarkt, enzovoorts)
182	- Verloop grondexploitaties (incidenteel) - Uitgaven sociaal domein onder controle houden (structureel) - Stijgende inflatie opvangen binnen de beschikbaar gestelde budgetten (structureel) - Ontwikkelingen gemeentefonds (structureel)
183	- Het Integraal Huisvestingsplan (vervanging schoolgebouwen), de kapitaalslasten zijn structureel - Het kapitaliseren van alle investeringen in de openbare ruimte, de kapitaalslasten zijn structureel.
184	1. Het beheersen van de uitgaven in het sociaal domein. Met name het beroep op de jeugdzorg en de individuele ondersteuning neemt nog steeds toe. De transformatie die voorstaat en daarmee samenhangend de vrijheid om eigen beleid te voeren is te beperkt, ook zien we nog steeds een groei in de specialistische jeugdzorg. Ook zijn er steeds meer gezinnen die een beroep doen op schuldhulpverlening en groeien er meer kinderen op in armoede. Ouderen blijven langer thuis wonen en doen daardoor een groter beroep op voorzieningen. Ten slotte zal de invoering van het abonnementstarief naar verwachting leiden tot een nog grotere ondersteuningsvraag. Dit is incidenteel en structureel. 2. Purmerend is een groeigemeente, waarbij grote opgaven spelen op het gebied van de woningmarkt (o.a. de Oostflank, binnenstad, Wheermolen Oost, ZOB), mobiliteit en verduurzaming. Daarnaast vergt de voorbereiding van de implementatie van de Omgevingswet vraagt een vereist de juiste voorbereiding bij beleidsvoering en uitvoering. Dit is zowel structureel als incidenteel. 3. De grote aandacht voor klimaat en energie. Hiervoor is landelijk een ambitieuze agenda opgesteld om te investeren in energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Purmerend geeft hier invulling aan met het landelijke Project Aardgasvrije Wijken (PAW) van de overheid (overstap naar Stadsverwarming) en de duurzaamheidsagenda waarbij verschillende initiatieven worden ontplooit. Voornamelijk incidenteel geld. . 4. De gemeentelijke financiën. Gezien het Ravijn in 2026 en de incidentele middelen die tot die tijd beschikbaar zijn gesteld is er gekozen voor een stelpost om de jaarschijf 2026 gelijk aan 2026 te houden. Op die manier kan de gemeente voorgenomen investeringen die samenhangen met de groei van de stad nemen. De vraag blijft op met de nieuwe financieringssysteem deze middelen (alsnog) door het Rijk beschikbaar worden gesteld vanaf 2026. Met het risico dat Purmerend als groeiende stad de (structurele) ambities moet bijstellen. 5. De ene crisis volgt de andere (o.a. Corona, Oekraïne, asielopvang, energiearmoede, inflatie). Dit zorgt voor kortetermijndenken, waarbij vooruitkijken en plannen moeilijk wordt en veel van onze ambtelijke organisatie wordt gevraagd. Hierbij is het de vraag of Purmerend voldoende incidentele middelen heeft om dit op te vangen, waarbij de afhankelijkheid voor financiële compensatie vanuit het Rijk hopelijk voldoende is.
185	Het structureel sluitend maken van de jaarschijf 2026
186	De inflatie- en loonkostenontwikkeling, jeugdzorg, onderwijshuisvesting, Energie, klimaat en milieu, Rijksinfra (ombouw N65 en Programma Hoogfrequent Spoor), verhitte arbeidsmarkt. Allen kennen een structurele doorwerking in de lasten.
187	Herverdeeleffecten herijking gemeentefonds Opschalingskorting Extra middelen jeugd in relatie tot hervormingsagenda Loon- en prijsontwikkeling Krapte op de arbeidsmarkt
188	Naast de ontwikkelingen in het sociaal domein zijn vooral investeringen voor onderwijshuisvesting grote projecten die structureel op de (beperkt aanwezige) begrotingsruimte gaan drukken.
189	Financiële gevolgen van het zo genoemde ravijnjaar 2026 in combinatie met de gevolgen van de implementatie Omgevingswet en maatregelen inzake klimaatakkoord en energietransitie e.d.
190	De grootste financiële uitdagingen liggen in het moeten laten meegroeien van de maatschappelijke en onderwijsvoorzieningen met de groei in inwoners van de gemeente Waddinxveen. De gevolgen hiervan zijn voornamelijk structureel, maar zijn in de begroting 2023 – 2026 nog niet verwerkt. Voor dit inzicht wordt in 2023 eerst een brede visie/richtlijn/referentiekader voor maatschappelijke- en onderwijsvoorzieningen in relatie tot de groei opgesteld.

191	Zeer veel investeringen gepland staan in openbare ruimte (wegen), scholen en nieuw stadhuis. Vanwege tekort aan eigen personeel, oplopende prijzen aannemers (hoge inflatie), stijgende rente en het ravijnjaar 2026 is het de vraag of we deze plannen de komende jaren wel kunnen realiseren. Hoewel alle genoemde investeringen noodzakelijk zijn, zullen er bij deze financiën harde keuzes gemaakt moeten worden en is achteruitgang van de kwaliteit van de leefomgeving bijna onontkoombaar.
192	- ontwikkeling lasten Sociaal Domein - griphouden op de gevolgen van inflatieontwikkeling
193	Met name de onzekerheid met betrekking tot de “inflatie” en de “energiekostenstijgingen” zijn onderwerpen waar een financiële uitdaging uit voort kan komen. We hebben voor beide onderwerpen een structurele stelpost in de begroting opgenomen, op basis van de inschattingen op dat moment. We voorzien hier geen financiële uitdaging in, in de zin van dat we geen structureel sluitende begroting meer hebben. Daarnaast ligt er een bestuurlijke wens om uitvoering te geven aan het Integraal Huisvesting Plan (IHP) onderwijs. De nieuwbouw van de scholen in ons grootste kerkdorp is opgenomen in de begroting. De wens is om dit ook te doen voor de andere kerkdorpen.
194	1. Invulling van de taakstelling Sociaal Domein (oplopend van € 0,6 mln. in 2024 tot € 1,4 mln. structureel in 2026). 2. Duidelijkheid over de omvang van het gemeentefonds na 2026 (structureel – wat betekent dit voor de financiële positie van de gemeente gelet op alle onzekerheden en risico’s die op dit moment worden gezien (denk aan o.a. rente, prijsstijgingen, naweeën Coronacrisis, oorlog in Oekraïne)
195	Transformatieplan sociaal domein (structureel)
196	- Stijgende kosten in het sociaal Domein (structureel). - Hoge inflatie t.o.v. indexatie in meicirculaire (2,3%), incidenteel met structurele doorrekening. - Vinden en behouden van goed personeel (structureel). - Stijgende energieprijzen (structureel). - Uitvoeren doelstellingen en maatregelen van het Klimaatakkoord en de Energietransitie (structureel). - Realiseren doelstellingen van de Woningbouwopgave (tot 2035 ca. 100.000 woningen per jaar) (structureel).
197	Verduurzaming accommodaties (structureel).
198	Met name de onzekerheid met betrekking tot prijsstijgingen, met name voor bouwkosten en energie, zijn onderwerpen waar een financiële uitdaging uit voort kan komen. We hebben voor beide onderwerpen een structurele stelpost in de begroting opgenomen, op basis van de inschattingen op dat moment. We voorzien hier geen financiële uitdaging in, in de zin van dat we geen structureel sluitende begroting meer hebben.
199	Loon- en prijsstijgingen
200	De grootste uitdagingen zijn (overwegend structureel): Jeugd: extreme prijs- en volumestijgingen en invulling besparingen landelijke hervormingsagenda Beschermd Wonen: vanaf 2024 forse korting vanwege nieuw verdeelmodel Omgevingswet: onduidelijkheid over sluitende exploitatie Woningbouwopgave: voldoende beschikbare middelen om noodzakelijke investeringen in openbare ruimte te kunnen bekostigen. Duurzaamheidsmaatregelen
201	1. Realisatie van de begroting (structureel) 2. Structureel evenwicht vanaf 2026 (structureel)
202	Structureel vanaf 2026 maar vooral vanaf 2027
203	De ontwikkeling van de algemene uitkering, structureel
204	Onderwijshuisvesting, sociaal domein, organisatie, informatieveiligheid, omgevingsrecht. dit betreft structurele uitgaven.
205	De slecht te voorspellen kosten WMO en Jeugd, energietransitie, krapte op de woningmarkt, krapte op de arbeidsmarkt en onzekerheden over de inflatie en de uitkering uit het gemeente fonds. Dit betreffen structurele uitdagingen.
206	hogere indexeringen, structureel hogere zorgvraag door vergrijzing onzekere inkomsten vanuit het rijk
207	structureel: de klimaatopgaves, de vergrijzing, bezetting eigen personeel ivm de arbeidsmarkt incidenteel: inflatie en armoedebestrijding
208	Klimaatakkoord, Sociaal Domein. Structureel

209	Het realiseren van in eerdere jaren voorgenomen structurele bezuinigingen op de uitgaven binnen het sociaal domein / jeugdzorg en omnisport.
210	- Bezuiniging sociaal domein (structureel) - Stijgende bouw- en materiaalkosten opvangen binnen de beschikbaar gestelde budgetten - Energietransitie (structureel) - Ontwikkelingen Gemeentefonds (structureel) - Omgevingswet en Wkb (structureel)
211	Dekken van structureel hogere kosten door prijsstijgingen. Dekken van het ravijnjaar 2026 en 2027. Dit wordt nu gedaan door de OZB tarieven jaarlijks met 7,5% extra te laten stijgen
212	Om het meerjarenperspectief structureel sluitend te krijgen, vnl als gevolg van het zgn financieel ravijn vanaf 2026
213	Het financieel afdekken van structurele uitgaven in de onzekerheid van de opbrengsten ná 2026 Beheersbaar houden van de uitgaven in het sociaal domein. Dat betreft de jeugdhulp v.w.b. de inzet van dure producten en de late afschaling. De Wmo v.w.b. de verwachte toename van de aantallen inwoners die daar een beroep op gaan doen én de hoge uurtarieven voor HbH. Bij de (bijzondere) bijstand is ook de verwachte instroom een uitdaging als de huidige kostencrisis zich doorzet.
214	- Stijgende inflatie opvangen binnen de beschikbaar gestelde budgetten (structureel) - Ontwikkelingen gemeentefonds (structureel) - Uitwerking strategische grondaankopen (incidenteel) - Uitgave sociaal domein onder controle houden (structureel) - Energietransitie (structureel)
215	De grootste financiële uitdaging is het opvangen van de lagere algemene uitkering vanaf 2026 (structureel).
216	Grote investeringen binnen beschikbare kredietruimte, prijs- en tariefsontwikkeling, voldoende eigen personeel om raadsprogramma uit te voeren
217	* De opeenvolgende crisissen * Het ravijnjaar 2026 * Opschalingskorting * Budgettaire neutraliteit van de kortingen 100 en 500 miljoen geraamd in onze begroting zie ook vraag 7 * nieuw Integraal Zorgakkoord Meeste zijn structureel van aard
218	De extra kosten van maatschappelijk vastgoed zoals onderwijs, gemeentehuis en sociaal culturele accommodaties.
219	onze top3 ziet er als volgt uit: 1) Kostenstijging (zowel inkoop als personeel) 2) Tempo vasthouden investeringsagenda: € 11mln. investeringsagenda vanuit 2022 over en relatief veel nieuwe beleidswensen toegekend via begroting 2023. 3) Oplossen terugval algemene uitkering Gemeentefonds (2026 en vooral ook 2027)
220	Op korte termijn de effecten van de inflatie (structureel) en de hiermee samenhangende compensatie vanuit het Rijk (accres). Hiernaast de nog te realiseren bezuinigingen (bezuinigingstaakstelling 2021-2025). Ook de nog te realiseren projecten (ook op het gebied van de gaswinning), in relatie met de actuele bouwkosten. Tevens wordt verwacht dat het Rijk op termijn zal moeten bezuinigen, waardoor op termijn de algemene uitkering zal dalen en wij wederom geconfronteerd zullen worden met mogelijke bezuinigingen. Hiernaast wordt ook het onvoorspelbare Rijksbeleid het voor gemeenten ontzettend moeilijk is om richting de raad en burgers een correct financieel perspectief te presenteren waarop de raad voor haar burgers een maatschappelijk constructief gemeentelijke beleid voor haar inwoners kan aanbieden. Allen structureel.
221	Uitdagingen zijn onder andere de ontwikkeling van de inflatie. Is dit structureel of krijgen we de komende jaren nog te maken met deflatie. Ik vrees het echter niet. Daarnaast is er door het Rijk nog geen duidelijk meerjarenperspectief geschetst. We hebben eenmalig een compensatie gehad in 2026, maar wat gebeurt er vanaf 2027 en verder? Het rijk zal moeten bezuinigen. Hoe worden gemeenten gecompenseerd. Hier zal de grootste uitdaging spelen. Verder moeten wij als gemeente Borsele flink investeren in de compensatie voor 1 of 2 nieuwe kerncentrales. Worden deze kosten volledig gecompenseerd door het Rijk? Dit zullen we achteraf weten...
222	Besparingen realiseren in de jeugdzorg om de afbouw van de extra middelen jeugdhulp op te vangen (structureel) en de onzekerheid in het gemeentefonds vanaf 2026.
223	1. Energietransitie – incidenteel en structureel 2. Omgevingswet – incidenteel en structureel 3. Uitgaven Jeugdzorg in de grip te krijgen - structureel
224	Realiseren Taakstellingen Sociaal Domein c.q. Budgetmatig uitkomen met beschikbare financiële middelen

225	Het financiële ravijn vanaf 2026 sluitend krijgen
226	de grootste financiële uitdagingen zijn enerzijds gelegen in de uitvoering van de WMO zorg en jeugdzorg. De toenemende vraag verloopt volgens een grillig patroon hetgeen een toenemend risico impliceert. Anderzijds zijn de onzekerheden gelegen in de onzekerheden in inflatie, bouwkostenstijgingen en rentestijgingen. Ook de toenemende angst voor een recessie zorgt voor extra onzekerheden. Tenslotte benoemen we ook de gevolgen van de omgevingswet voor onze inkomstenstroom leges.
227	sluitende begrotingsjaar 2026 is structureel onderwerp
228	De grootste financiële uitdaging is om een inschatting te maken hoe de structurele rijksmiddelen zich in de komende jaren gaan ontwikkelen. In de afgelopen jaren heeft het rijk veel incidentele middelen verstrekt. Dat is een wankel basis voor structureel financieel beleid.
229	- Grote daling van de algemene uitkering in 2026 en verder. Geen structurele financiering van ambities/ grote opgaven - hoge inflatie en sterk gestegen rente .. leidt tot structurele tekorten en leidt ertoe dat bestaande investeringsambities en projecten fors duurder worden. - nieuwe financieringssysteem gemeentefonds?? - structurele middelen jeugdzorg blijven onduidelijk - gaat crisis leiden tot hogere uitgaven sociaal domein? - Rijk geeft nu heel veel uit, maar wanneer komt de bezuinigingsoperatie?
230	Onderhoud openbare ruimte structureel, Strategisch Vastgoedplan is structureel, Energie Transitie is structureel, Sociaal domein met name jeugdzorg is structuur, Energielasten structureel en inflatie.
231	De enorme prijsontwikkelingen die ons te wachten staat op te vangen. De volume ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein. De wensen van de raad zien te beteugelen
232	Er ligt een omvangrijke investeringsopgave in de komende jaren, met name op het gebied van onderwijshuisvesting. De structurele ruimte vanaf 2026 is echter beperkt.
233	Hoge inflatiecijfers, met name van energie. Stijging zorgkosten, wmo en jeugdzorg.
234	Jeugdhulp structureel Hulp in de huishouding structureel Wegzetten van voorgenomen investeringen gevolg van ambities en arbeidsmarktkrapte

Vraag 3

Heeft uw gemeente beleidsmatig gewenste nieuwe investeringsplannen niet opgenomen in de begroting 2023 omdat de inschatting is dat het toch niet gaat lukken om deze investeringen gerealiseerd te krijgen?

Het gaat bij deze vraag niet om het schrappen of uitstellen van investeringsplannen om de begroting 2023 in evenwicht te krijgen. Dat kunt u in vraag 1 en vraag 1b antwoorden. Hier gaat het om andere redenen om de investeringsplannen die beleidsmatig gewenst zijn toch niet op te nemen.

- Ja, belangrijkste reden is dat onze gemeente niet voldoende medewerkers heeft en werven van nieuwe medewerkers moeizaam gaat
- Ja, belangrijkste reden is dat de sector die de investering moet realiseren niet voldoende personeel en/of materieel heeft om de investeringen tijdig te realiseren
- Ja, belangrijkste reden is dat de kapitaallasten tot ver na 2026 zouden doorlopen en er onzekerheid bestaat over de omvang van de rijksmiddelen na 2026; onze gemeente wacht met omvangrijke nieuwe investeringen tot er meer zicht is op de structurele ontwikkeling financiële verhouding/uitwerking Contourennota
- Ja, vanwege andere reden
- Nee, onze gemeente heeft alle gewenste nieuwe investeringen opgenomen

Keuze a) t/m d) toelichten. Graag vermelden bij welk organisatieonderdeel of beleidsonderwerp van de gemeente c.q. bij welke sector dit speelt als dat van toepassing is.

Verplichte toelichting vraag 3 optie A	
1	Het is eigenlijk een samenloop van a, b en c. Wij hebben geen mensen of kunnen ze niet krijgen om de plannen uit te werken, we zien dat aanbestedingen nauwelijks inschrijvingen opleveren of tegen hele hoge kosten en er is na 2026 onvoldoende zekerheid dat we de lasten kunnen dekken.
2	Dit is met name van toepassing op het gebied van Ruimtelijke Ontwikkeling.
3	De beantwoording is a. en b. Heeft betrekking op toevoegen van nieuwe projecten aan de lijst meerjarig investeringsprogramma (MJIP). We hebben gemerkt dat in de uitvoering van de reeds geplande projecten in het programma (MJIP) vertraging op treedt. Deze vertraging is het gevolg van vertrekken van eigen personeel die het project zou trekken (effect op twee geplande projecten) en de beschikbaarheid van personeel NUTS-voorzieningen en expertise werkvoorbereiding civiel en groene techniek, die in het project mee moeten lopen (effect op drie projecten) en beschikbaarheid/levertijden van materialen zoals bestratingsmateriaal (effect) op twee projecten. De energie is er nu op gericht eerst de geplande projecten af te ronden. Dit heeft ertoe geleid dat er voor 2023 geen nieuwe projecten zijn opgevoerd.
4	met name de civiel technische functies.
5	zie ook de toelichting bij vraag 2: De ambities realiseren ten opzichte van de juiste mensen in dienst hebben en houden. De opgave rondom onder andere wonen/ duurzaamheid/ jeugd/ wmo/ etc zijn groot. De arbeidsmarkt wordt steeds krappere.
6	Grote projecten zijn naar achteren geschoven omdat er al veel projecten open staan uit 2021/2022 die niet afgerond kunnen worden ivm te weinig mensen.
7	Ook b. speelt hierbij een rol.
8	Vacatures zijn moeilijk in te vullen, waardoor niet alle wensen van Raad en College uitvoerbaar zijn.
9	met name speelt dit in het fysieke en bedrijfsvoerings (IV) domein
10	kratte arbeidsmarkt met name voor de afdelingen ROV en OR.
11	Het is noodzakelijk om het personeelsbestand van de gemeente Laarbeek uit te breiden waarvoor ook structurele financiële middelen beschikbaar zijn gesteld. Dan wordt de vervolgvraag of het wel mogelijk zal zijn om deze formatie ook daadwerkelijk ingevuld te krijgen. Daaropvolgend zullen gewenste nieuwe investeringsplannen ook weer aanvullende financiële dekkingsmiddelen vragen.
12	We proberen realistisch te begroten en hierbij dus aan te sluiten bij de beschikbare personeelscapaciteit
13	Los van het budgettaire aspect, heeft onze gemeente ook te maken met een krappe arbeidsmarkt. Met name bij bepaalde functies. Het invulling geven aan de klimaatambities is hier bijvoorbeeld een voorbeeld van.
Verplichte toelichting vraag 3 optie B	
1	Het is moeilijk om met eigen personeel of externen de geplande investeringen te realiseren, zeker gelet op de krapte op de arbeidsmarkt en binnenhalen van de juiste gekwalificeerde externen.
2	Wij hebben een project herprogrammering investeringsagenda gehad, waarbij de agenda zo compleet mogelijk is gemaakt. Daarbij waren de investeringsbedragen per jaar zodanig hoog, zodat deze niet realistisch werd geacht. Op basis daarvan is getemporeerd en is er een (nog) niet lijst gevormd. Deze investeringen voeren we vooralsnog niet uit.
3	Openbare werken. Gebrek aan aannemers, materialen hoge prijzen
Verplichte toelichting vraag 3 optie C	
1	Beleidssterreinen cultuur en veiligheid.
2	Behoeft mi geen nadere toelichting
3	M.n. onderwijshuisvesting, klimaatadaptatie / energietransitie
4	Dit speelt vooral op het terrein van de onderwijshuisvesting en ruimtelijke ontwikkeling (woningbouwopgave).
5	Zie beantwoording vraag 1 en 2.

6	Zie toelichting bij het antwoord op vraag 2.
7	De gemeente heeft gekeken wat passend is binnen onze begroting. Derhalve zijn niet alle ambities (met name projecten in het kader van ontwikkelingen in de openbare ruimte) in volle omvang doorgevoerd. De gemeente Doetinchem heeft behoedzaam geraamd.
8	In het algemeen hebben we de politiek geadviseerd om terughoudend te zijn, gelet op de structurele onzekerheden.
9	De grootste uitdagingen liggen voor onze gemeente op diverse beleidsterreinen <ul style="list-style-type: none"> • a)Ja, belangrijkste reden is dat onze gemeente niet voldoende medewerkers heeft en werven van nieuwe medewerkers moeizaam gaat • c)Ja, belangrijkste reden is dat de kapitaallasten tot ver na 2026 zouden doorlopen en er onzekerheid bestaat over de omvang van de rijksmiddelen na 2026; onze gemeente wacht met omvangrijke nieuwe investeringen tot er meer zicht is op de structurele ontwikkeling financiële verhouding/uitwerking Contourennota
10	Het gaat vooral om investeringen in het vastgoed van de gemeente (stadhuis en huisvesting GR Stroomopwaarts). De strategische vastgoedvisie moet bestuurlijk nog worden vastgesteld.
11	De opgaven voor bijvoorbeeld duurzaamheid, energietransitie en woningbouwopgaven. Voor de Financiën van uit het Rijk zijn de middelen die verstrekt worden formeel incidenteel (tot 2030). Om een goede invulling te geven aan deze opgaven moeten medewerkers in vaste dienst worden aangenomen vanwege de continuïteit en de kosten. Inhuur is een factor één of meer, duurder. Verder geeft het Rijk wel geld voor de personele kosten maar niet voor de opgaven zelf. Bijvoorbeeld voor de energietransitie, wat betekent dat er alleen plannen en beleid gemaakt kunnen worden die vervolgens niet uitgevierd kunnen worden, omdat het Rijk hier geen geld voor geeft. Voor de woningbouw is nog onvoldoende helder wat de opgave in financiële zin met zich meebrengt.
12	De grootste financiële onzekerheden zijn de effecten van de herverdeling van het Gemeentefonds. Wanneer de compensatiegelden wegvallen levert dit een nadeel op van € 2,9 miljoen. Daarnaast is er veel onzekerheid over de middelen vanuit het Rijk vanaf 2026. Incidenteel is er tot 2025 ruimte om invulling te geven aan de ambities. Structureel is er vanaf 2026 geen ruimte. Dit zal zich vooral voordoen op het gebied van onderwijs (vervanging/uitbreiding huisvesting basisonderwijs + nieuwbouw middelbare school) en sport (renovatie/nieuwbouw zwembad).
13	Dit gaat met name om investeringen in de onderwijshuisvesting.
14	Dit speelt bij de (mogelijke) investeringen bij IBOR, het IHP en Infrastructurele werken
15	dit speelt met name in het onderhoud fysiek domein en verduurzaming maar ook bijvoorbeeld uitstellen investering in nieuwbouw museum
16	Er zijn een aantal investeringen niet opgenomen in de (meerjaren)begroting 2023. Zowel a, b, c als d zijn hiervan de reden. De uitvoering van investeringen is in voorgaande jaren achtergebleven door o.a. de gevolgen van de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne. Deze investeringen moeten eerst opgepakt worden voordat met nieuwe projecten aan de slag kan worden gegaan. Ook lopen we – vooral in de infrastructurele projecten, grondexploitaties, tractiemiddelen en automatisering – aan tegen het onvoldoende beschikbaar zijn van materiaal en personeel (bijv. wachttijden op aanleg van gas en elektranet). Daarnaast heeft de daling van de inkomsten vanaf 2026 een impact op de mogelijkheden om de lasten van investeringsuitgaven te dekken. Een ander bijkomend effect van de oorlog in Oekraïne zijn de fors gestegen kosten, waardoor de kosten oplopen en onduidelijk is of de nu geraamde investeringsbudgetten toereikend zijn.
17	In de begroting 2023 zijn meerjarige investeringsopgaven opgenomen. Natuurlijk hebben we niet alle gewenste investeringen kunnen opnemen. Soms hebben we opgaven moeten verlagen (bijvoorbeeld door deze in de tijd te faseren) of gewenste investeringen voorlopig op pm moeten zetten, omdat we de investeringsbedragen nog onzeker zijn. Investerings die nog niet volledig zijn opgenomen zijn bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - Investerings in de gebiedsontwikkeling Kardinge - Investerings in culturele gebouwen zoals het muziekcentrum (vervanging) - Investerings in infrastructuur (bovenwijks of uitvoeringsvisie) - Investerings in verduurzaming van het vastgoed - Investerings in onderwijshuisvesting / bewegingsonderwijs - Investerings in broedplaatsen - Investerings in betaalbare woningen - Investerings in warmtenetten Over het algemeen geldt wel dat middelen beschikbaar zijn gesteld voor projecten waar de komende jaren mee gestart gaat worden. Soms moeten deze in latere jaren worden aangevuld.
18	Als het beeld in 2026 positiever was geweest hadden er extra wensen opgenomen kunnen worden.

19	De beschikbare structurele middelen zijn een beperkende factor voor het in de Begroting 2023 verwerkte investeringsprogramma voor de verschillende domeinen. Daarnaast is een deel van de voor de Begroting 2023 gewenste investeringen in het fysieke domein die in relatie staan tot de groei van de stad (wegen, pleinen en groen) niet in de begroting opgenomen door verwachte tekorten aan uitvoerende partijen, bouwmaterialen, (eigen) personeel en/of verträgeningen door vergunningstrajecten en bouwprocedures.
20	Het gaat hier om bijvoorbeeld investeringen in buurthuizen en scholen waarvoor nu geen ruimte is om de structurele lasten vanaf 2026 te dekken.
21	er zijn 3 belangrijke investeringen genoemd in het bestuursakkoord maar voor slechts 1 zijn nu financiële middelen opgenomen. Voor de overige wordt nu gespaard door te storten in de algemene reserve zodat er tzt een reserve dekking afschrijvingslasten kan worden gevormd voor een investering. Hadden liever gezien dat het ravijnjaar 2027 opgelost zou zijn zodat er structurele plannen gemaakt kunnen worden.
22	Investeringen op het gebied van onderwijs, verkeer en openbare ruimte en sport en recreatie.
23	Wij hebben alleen een beperkt aantal nieuwe kredieten voor investeringsplannen gevoteerd, voor zover de structurele kapitaallasten hiervan al in de reguliere begroting waren gedekt. Het verder beschikbaar stellen van kredieten voor het uitvoeren van (nieuwe) ambities uit bijvoorbeeld het coalitieakkoord 2022-2026 hebben wij vanwege het ontbreken van inzicht in de structurele begrotingsruimte uitgesteld. Hiervoor zijn we met name in afwachting van de uitwerking van de contourennota.
24	Dit speelt op diverse terreinen: Sociaal; Fysiek en ook Bedrijfsvoering
25	alleen al lopende investeringen zijn opgenomen, geen nieuwe zaken
26	Dit speelt gemeente-breed. O.b.v. de ruimte die er nog is in de meerjarenbegroting worden de keuzes qua investeringen gemaakt. Hierbij wordt wel naar prioriteit gekeken.
27	Meerjarenperspectief bepaald maximale omvang nieuw beleid.
28	met name klimaat investeringen (RES) zijn nog niet ingevuld en wordt eerst gewacht op geld van het Rijk
29	structurele ruimte beperkt door onzekerheid over 2026 en volgende jaren
	Verplichte toelichting vraag 3 optie D
1	Met betrekking tot de investeringen voor de schaa sprong hebben wij nog geen specifieke duidelijkheid over het volume van deze investeringen. Sommige van deze investeringen vinden ook pas plaats na 2026.
2	De planvorming is nog niet gereed, waardoor er nog geen volledig inzicht is in de noodzakelijke middelen
3	Nog niet alle investeringen zijn in beeld en uitgewerkt
4	In mei 2022 is een nieuw college aangetreden met nieuwe omvangrijke ambities. Deze ambities moeten vertaald worden in concrete uitvoeringsplannen. De begroting 2023 kwam te vroeg voor deze vertaling. In 2023 worden de uitvoeringsplannen opgesteld en vastgesteld. Ze zullen dan ook landen in de Kadernota 2024 en de Programmabegroting 2024. Wel zijn er in de begroting 2023 veel middelen vrij gemaakt om extra personeel aan te trekken om alle plannen op te kunnen stellen en uit te kunnen voeren om zodoende de ambities waar te kunnen maken.
5	Het betreft een samenloop van meerdere factoren: het strategisch huisvestingsplan is nog niet gereed. Doorrekeningen zijn nog niet gemaakt het betreft hiermee onduidelijk wat het investeringsplan is (combinatie sociaal domein en ruimtelijk domein). Daarnaast zal het wellicht een uitdaging kunnen worden om een organisatie te vinden voor de bouw. Aan de woningbouwopgave wordt gewerkt, er loopt op dit moment een participatieproces met inwoners ten aanzien van de mogelijke groei van gemeente Dronten. Hierbij is nog onduidelijk wat de omvang is en wat de kaders zullen zijn. Hiermee is tevens onduidelijk wat voor impact de bouw gaat hebben (boven op de reguliere bouw) ten aanzien van de begroting in de komende jaren (combinatie sociaal domein, ruimtelijk domein & bedrijfsvoering).
6	De belangrijkste reden is dat het coalitieprogramma nog niet volledig is uitgewerkt. Daarnaast speelt het ravijn van 2026 een rol.
7	De gewenste investeringen betreffen investeringen in woningbouw (Kanaalzone) en openbare ruimte (VCM). De raad heeft aangegeven hier expliciet over te willen besluiten. Daarnaast zijn bij het opstellen van de begroting de financiële consequenties nog onvoldoende helder.
8	omdat nog niet duidelijk is welke rijksmiddelen hier tegenover staan.
9	O.b.v. de vraagstelling niet. * Structureel, vanaf 2026 geen ruimte. * Beleidswensen, i.r.t. incidentele middelen vragen verdere uitwerking na de begroting.

10	Het integraal huisvestingsplan onderwijs moet worden geactualiseerd en gaat uitdagingen opleveren.
11	a. en c. zijn zeker ook van toepassing voor onze gemeente. Verder zijn de meeste (noodzakelijke) ambities en speerpunten uit het coalitieakkoord in de programmabegroting 2023 nog niet financieel vertaald. Reden daarvan is (naast de argumenten genoemd bij a. en c.) dat deze uitdagingen de nodige voorbereidingstijd vragen. Er is in deze begroting wel geld opgenomen om het mogelijk te maken de plannen voor te bereiden. We koersen op een integrale afweging bij de perspectiefnota 2024-2027 volgend voorjaar. Dit geldt voor de gehele organisatie.
12	De financiële consequenties moeten nog inzichtelijk gemaakt worden inclusief de bestuurlijke afweging. Hierbij valt te denken aan de centrale huisvesting, het Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijs en de bruggen en walbeschoeiingen.
13	I.v.m. het nog niet concreet zijn van de plannen zijn gewenste investeringen in de onderwijshuisvesting nog niet financieel meegenomen in de begroting.
14	In het collegeprogramma zijn posten opgenomen die nog nader geconcretiseerd mogen worden. Het gaat hierbij om met name mobiliteit en infrastructuur.
15	Combinatie van diverse factoren, waaronder toekomstige onzekerheden maar ook realiteitswaarde ivm personeel e.a.
16	In het college uitvoeringsprogramma 2023-2026 is een aantal ambities uitgesproken waarvan op dit moment nog niet uitgewerkt/ duidelijk is hoeveel deze ambities gaan kosten. Dit betreft o.a. het al dan niet doen van investeringen in sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.
17	De huidige economische ontwikkelingen en de onzekerheid over de financiering vanaf 2026 hebben een remmende werking om gelden beschikbaar te stellen.
18	Er zijn nog te veel onduidelijkheden over hoe, hoeveel, wanneer, wat met betrekking tot de investering.
19	Bij ontbreken van een vastgesteld raadsprogramma ten tijde van vaststelling Programmabegroting 2023 is de begroting 'beleidsluw' opgesteld
20	Niet specifiek een onderwerp, we hebben een beleidsarme kadernota/begroting opgesteld ivm beperkte financiële middelen

Vrijblijvende toelichting vraag 3 optie E

1	Komend voorjaar (2023) zal nog wel worden stilgestaan bij de nadere prioritering en fasering/ Dit nemen we mee bij de perspectiefnota 2024
2	Uiteraard zijn er uitdagingen in de komende jaren die nog niet financieel vertaald zijn. Dat is dan echter omdat de plannen eerst verder uitgewerkt moeten worden.
3	Niet van toepassing
4	Daadwerkelijke uitvoering van gewenste nieuwe investeringen uiteindelijk ook afhankelijk van ontwikkeling externe factoren zoals kostenontwikkeling Sociaal Domein, financiële ingrepen Gemeenschappelijke regelingen.
5	Wel zien we dat op de middellange termijn keuzes nodig zijn. Uit ons IHP blijkt dat we voor grote investeringen in het onderwijs staan. Hiervoor moeten we nog keuzes maken dan wel zoeken naar financiële dekking
6	Nu is het wel zo dat door de onzekerheid over de rijksmiddelen wel investeringen niet zijn opgenomen (bijvoorbeeld voor de energietransitie)
7	Voor de komende 4 tot 5 jaren kunnen noodzakelijke investeringen in onderwijshuisvesting worden bekostigd uit beschikbare middelen. Op de middellange en lange termijn zijn er onvoldoende middelen om de verplichtingen op dit gebied financieel te dekken. Voor de opgaven op het gebied van de uitvoering van het klimaatakkoord is nog onvoldoende duidelijk of de middelen van het rijk voldoende zullen zijn om de opgaven waar te kunnen maken.
8	De opgenomen investeringen betreffen investeringen die een nadere uitwerkingsrichting kennen. investeringen bijv. op het gebied van het woningbouwprogramma zijn op onderdelen nog ter verdere uitwerking en worden alsdan opgenomen in de meerjarenbegroting.
9	Bij het opstellen van de begroting 2023 zijn zo goed als alle projecten financieel vertaald. Uiteraard zijn er ook PM-posten waar we nog geen rekening mee hebben gehouden. En we kunnen, zeker in deze tijden van arbeidskrapte, niet alles. Door middel van voortgangsrapportages (zowel ambtelijk als bestuurlijk) monitoren we de stand van zaken.
10	We gaan er vanuit dat hiermee de haalbaarheid van de investeringsplanningen wordt bedoelt. Wij hebben alle investeringen die we voornemens zijn te doen opgenomen en hier een planning aan gekoppeld. Als blijkt dat de planning niet haalbaar is dan schuiven we deze naar achter. Uiteraard is het nooit mogelijk om alle gewenste investeringen te doen omdat middelen schaars zijn.

11	Onze gemeente heeft veel investeringen opgenomen, maar de uitvoering is wel onzekerder dan anders in deze tijden, vanwege hoge bouwkosten en personele schaarste.
12	Voor zover in beeld ten tijde van opstellen begroting 2023.
13	Wel veel onzekerheden door de huidige tijden (energicrisis, lange levertijd, personele krapte etc.). Aantal PM-posten is hoog
14	Echter, wij investeringen waar strikt noodzakelijk, de lijn voor 2023 en verder is met de hand op de knip ofwel alleen nieuw beleid ten koste van oud beleid
15	Gewenste investeringen zijn wel opgenomen, simpelweg omdat uitstel geen optie is. Het jaar 2026 e.v. blijft echter onzeker of en hoe de begroting dan sluitend kan worden gemaakt.
16	Alle investeringen zijn opgenomen. Wel is een grote investering (Bestuurscentrum "De Paauw") van ruim € 12 mln een jaar naar achteren geschoven voor betere planvorming en om liquiditeitsbehoefte enigszins te temporiseren
17	Voor het Integraal Huisvesting Plan Onderwijs zijn de eerste stappen verwacht in 2023 waarvoor geld is opgenomen. De grotere activiteiten kosten posten zullen in een later stadium kenbaar worden en tzt verwerkt.
18	Op dit moment worden er nieuwe plannen gemaakt om het raadsakkoord uit te werken ook financieel. Het kan zijn dat bepaalde investeringsplannen niet door kunnen gaan i.v.m. een negatieve begroting vanaf 2026 e.v. Dit speelde nog niet bij het opstellen van de begroting 2023 e.v.
19	Alle gewenste nieuwe investeringen zijn opgenomen voor het jaar 2023. Voor 2024 en verder zijn de investeringen wel benoemd, maar niet altijd voorzien van een bedrag. Daarnaast weten we uit ervaring dat niet alle geplande investeringen ook daadwerkelijk conform programmering tot investeringsuitgaven leiden. Door diverse omstandigheden lopen geplande investeringen vertraging op, denk o.a. aan nieuwe wetgeving, langere doorlooptijden procedures en participatietrajecten. We weten echter vooraf niet welke investeringen vertragen. Daarom kiezen we in het strategisch investeringsplan (SIP) voor de systematiek van overprogrammering. We willen door middel van overprogrammeren zoveel mogelijk van de beschikbare investeringsmiddelen daadwerkelijk besteden in de stad.
20	Investeringen zijn wel in tijd verschoven als gevolg van betere planning.
21	We willen zichtbaar maken wat de investeringen financieel met onze begroting doet. Nagenoeg alle investeringen zijn noodzakelijke (vervangings)investeringen.
22	Er is een begin gemaakt met de uitwerking van het nieuwe coalitieakkoord. De verdere uitwerking - en daarmee het inzicht in overige gewenste/noodzakelijke investeringen - volgt komend voorjaar.
23	Dit betreft investeringen voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte en klimaatadaptatie.
24	Toch extra toelichting: Gemeente houdt rekening met investeringen binnen de gemeentelijke taken het gebieden van onderwijshuisvesting, verduurzaming panden, groot onderhoud kademuren en restauratie Stadhuis. Daarnaast is +/- 35 mln. aan investeringsruimte opgenomen om binnen het fysieke domein investering te kunnen plegen. Ondanks dat gemeente heeft kunnen inzetten op gewenste nieuwe investeringen realiseren wij ons dat de euro's ook snel uitgegeven zullen zijn en dat de toegenomen druk op de prijzen hier alleen maar aan zal bijdrage. Op dit moment zijn we bezig de financiële kaders voor het investeringsfonds vast te stellen. Dit biedt meer inzichten of de opgenomen ambitie financiële bijstelling behoeft.
25	We hebben alle gewenste investeringen opgenomen, of er echter voldoende capaciteit is en/of het materieel beschikbaar is, dat is de grote vraag. Mogelijk moeten we daar in de loop van het jaar op bijsturen.
26	In onze begroting hebben we de investeringsplannen opgenomen waaraan we de komende jaren willen werken. Daarbij constateren we wel dat dit er mede toe leidt dat er vanaf 2026 sprake is van een aanzienlijk financieel gat. We hebben er op dit moment voor gekozen onze investeringsplannen daar niet door te laten weerhouden en wachten de ontwikkeling van de rijksmiddelen af. Als die niet gunstig is zullen onze ambities echter de komende jaren mogelijk naar beneden moeten worden bijgesteld. Aanvullend constateren we dat de marktcondities op dit moment snel verslechteren. Investeringen vallen aanzienlijk duurder uit dan gedacht. Tevens nemen marktpartijen minder risico. Dit beïnvloedt de mate waarin we er de komende jaren in kunnen slagen de voorgenomen investeringen daadwerkelijk waar te maken.
27	De gemeente E-V is zich er van bewust dat de arbeidsmarkt steeds krappere wordt. De ervaring leert dat een krappere arbeidsmarkt kan leiden tot vertraging dan wel uitstel van projecten. Vooralnog is hier geen rekening mee gehouden in de meerjarige begroting 2023-2025. Middels rapportages over de voortgang op investeringen wordt de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van de investeringen.
28	Wel wordt bij elk P&C document uitgevraagd om de investeringen realistisch te plannen, omdat de afgelopen jaren al bleek dat de plannen te ambitieus zijn, onder andere door capaciteitsproblemen.
29	Er is sprake van een reëel meerjareninvesteringsprogramma (o.b.v. onderliggende actuele beheerplannen) incl. structurele financiële vertaling. Wel zijn in het verleden (2009), na ontvangst Essentgelden, investeringen gepleegd die zijn afgedekt door beschikking over gevormde (kapitaaldekking-)reserve. Indien hiervoor op lange termijn (>10 jaar) vervangingsinvesteringen moeten worden gepleegd, dan zal dit additionele structurele ruimte vragen.

30	De ambities die het college had en die konden worden opgenomen in de begroting 2023 zijn opgenomen. Daarnaast was er bij college een lijst met verwachte grote opgaven voor de toekomst. Deze waren nog te weinig concreet c.q. uitgewerkt, daar is meer tijd voor nodig. Daarnaast loopt er een traject wat voor gemeente wil Kampen zijn. Hieruit volgt een strategische ontwikkel agenda. De uitkomsten van beide zaken gaan leiden tot de ambities van de komende jaren.
31	De focus voor de vertaling van het Collegeprogramma ligt op 2023. Er is vooral incidenteel invulling hieraan gegeven door het ravijnjaar 2026.
32	De investeringen zijn opgenomen, maar wel gefaseerd ivm niet voldoende medewerkers.
33	Het investeringsprogramma is overeind gebleven. Tegelijkertijd zijn wel de risico's benoemd zoals inflatie op investeringskredieten, vertraging door participatietrajecten en de oververhitte arbeidsmarkt.
34	Komend voorjaar (2023) zal nog wel worden stilgestaan bij de nadere prioritering en fasering/ Dit nemen we mee bij de perspectiefnota 2024
35	Al het bovenstaande. Nu zijn deze investeringen wel opgenomen in de begroting meerjarig, echter vanwege tekort aan personeel, tekort een financiën (vanaf ravijnjaar 2026) en oplopende rente zullen we deze plannen in de begroting 2024 moeten herprioriteren (lees: investeringen naar achter schuiven en/of laten vervallen).
36	Wel is het totaal te realiseren investeringsvolume gemaximeerd op een niveau dat haalbaar wordt geacht.
37	Hierbij moet wel de opmerking gemaakt dat onze gemeente bij het opstellen van het meerjarige investeringsprogramma 2023-2026 wel het financieel perspectief heeft betrokken.
38	E) De gemeente is recent heringedeeld. Op basis hiervan kunnen er in het kader van de harmonisatie van diverse kapitaalgoederen nog diverse harmonisatie effecten ontstaan. Uitgangspunt is dat dit binnen de huidige financiële kaders moet passen.
39	De begroting is sluitend, ook met nieuwe investeringsplannen.
40	De vraag is echter of de geraamde investeringsbedragen toereikend zijn.
41	Er zijn weinig nieuwe investeringen opgenomen in de begroting 2023-2026 maar er zijn wel veel doorgeschoven investeringen vanuit 2021 + 2022. Oorzaak doorschuiven is ambitieniveau maar ook arbeidsmarkt krapte

Vraag 4

Heeft uw gemeente voldoende grip op het sociaal domein?

Met grip wordt bedoeld dat de gemeente voldoende data heeft (en de capaciteit om hierop voldoende analyses te doen) voor inzicht in ontwikkelingen, en ook voldoende instrumenten heeft om te kunnen bijsturen.

- Ja, onze gemeente heeft voldoende data voor inzicht en heeft voldoende instrumenten om bij te kunnen sturen.
- Onze gemeente heeft voldoende data voor inzicht, maar bij onderdelen van het sociaal domein zijn er te weinig instrumenten beschikbaar. Bij de onderdelen van het sociaal domein met te weinig instrumenten is bijsturen lastig.
- Onze gemeente heeft op onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data voor inzicht. Op de onderdelen waar voldoende data zijn heeft onze gemeente voldoende instrumenten om te kunnen bijsturen. Bij de onderdelen van het sociaal domein waar onvoldoende data beschikbaar is, is bijsturen lastig.
- Onze gemeente heeft op onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data voor inzicht. Bij de onderdelen waar wel voldoende data zijn, zijn er lang niet altijd voldoende instrumenten om te kunnen bijsturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein lastig.
- Onze gemeente heeft bij veel onderdelen van het sociaal domein óf niet voldoende data voor inzicht en/of te weinig instrumenten om te kunnen bijsturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein erg weerbarstig.

Keuze b en c toelichten. Graag vermelden bij welk onderdeel/onderdelen van het sociaal domein speelt dat bijsturen lastig is, en indien mogelijk waarom/wat belangrijkste hindernis is.

Vrijblijvende toelichting vraag 4 optie A	
1	Uitgaven binnen het sociaal domein zijn maar beperkt bestuurbaar. We zijn benieuwd bijvoorbeeld naar de uitkomsten uit de hervormingsagenda jeugd.
2	Om dit inzicht nog meer te versterken wordt er momenteel een monitor SD ontwikkeld.
3	Deze zijn nog wel gedeeltelijk in ontwikkeling.
4	data zijn er voldoende, het datagestuurde werken op basis hiervan is nog wel een aandachtspunt waar de komende periode aan zal worden gewerkt.
5	Via monitor Sociaal domein, 2 managementvoortgangrapportages Sociaal domein. Daarnaast is er een data-analist voor Sociaal domein in dienst
6	Bij sturen op de terreinen waar de gemeente invloed op heeft
Verplichte toelichting vraag 4 optie B	
1	Dataverzameling en dataanalyse met betrekking tot gesubsidieerde inzet met name in de sociale basis is nog geen gemeengoed.
2	Inzicht op preventie en de effecten hiervan duiden
3	Wij kiezen voor a,b,c,d en e. Het hebben van data en inzicht en daarmee grip wil niet zeggen dat daarmee zondermeer (bij)gestuurd kan worden in het sociaal domein. Door inzicht te hebben kunnen tijdig ontwikkelingen worden gesignaleerd en worden gerapporteerd.
4	Zowel Jeugd als Wmo zijn open einde regelingen waardoor ondersteuning aan een inwoner geleverd moet worden als deze daar op grond van wet- en regelgeving voor in aanmerking komt. Daarnaast maakt het abonnementstarief dat de instroom in de Wmo vooral bij hulp bij het huishouden enorm is toegenomen. De gemeente heeft geen instrumenten om de instroom als gevolg van het abonnementstarief te beheersen.
5	Door onderbrengen van de uitvoering bij derden en via de gemeenschappelijke regelingen is bijsturen lastig.
6	Deze (uitvoerings)taken zitten in een GR. Daarnaast legt de GR taken en bevoegdheden steeds meer bij de gemeente zonder dat overheveling van de daarvoor benodigde instrumenten, zoals capaciteit.
7	Dit speelt vooral bij de beleidsterreinen Jeugd en Wmo. Het gaat hier om omvangrijke bedragen terwijl de gemeente weinig tot geen mogelijkheden heeft op het beleid bij te sturen. De invoering van het abonnementstarief was hierin bijzonder nadelig. Door de verplichte regionale samenwerking op Jeugd en landelijke samenhang bij zeer complexe problematiek in de Jeugdwet, is sturing op specialistische jeugdhulp ingewikkeld en heel indirect.
8	- Jeugd, binnen de huidige wet- en regelgeving is op korte termijn bijsturen lastig - Minima, o.a. bewindvoeringskosten, binnen de huidige systematiek is op korte termijn bijsturen lastig
9	De ontwikkelingen in met name de (jeugd)zorg blijken erg weerbarstig om goed te kunnen sturen op uitvoering van de transformatie. Op onderdelen heeft onze gemeente voldoende data en/of instrumenten voor sturing op de uitvoering, maar de ruimte om bij te sturen binnen de jeugdwet en de contractafspraken blijkt in de praktijk beperkt. We beschikken bijvoorbeeld over data waarmee we inzicht hebben in actuele zorggebruik, de lengte van die zorg en de kosten. Er is echter nog onvoldoende data om inzicht te krijgen in bijvoorbeeld de beweging naar het voorliggende veld of het afschalen van zorg. Daarnaast is het erg lastig om een causaal verband te leggen tussen inzet en effecten.
10	Wij denken dat a voor elke gemeente een utopie is. In een open einde regeling zijn je instrumenten per definitie beperkt. Als we onze gemeente in perspectief zetten van de rest van Nederland vinden we dat we bovengemiddeld grip hebben, vooral door de goede samenwerking tussen beleid en uitvoering. Maar ook zitten we relatief dicht op de externe verwijzers. Externe verwijzers is een onderdeel waar bijsturen lastig is, maar daar zetten we wel op in en vergroten we de mogelijkheden. Bijvoorbeeld doordat we in Gelderland als gemeenten en Gl's werken met de Gelderse verbeteragenda jeugdbescherming. Door o.a. intensievere afstemming en samenwerking aan de voorkant van het afgeven van een jeugdbepaling, zien we meer sturingsmogelijkheden. In Doetinchem hebben we bij veel huisartsenpraktijken de POH jeugd GGZ in een gecombineerde functie met de functie jeugd- en gezinswerker van ons lokale team. Ook die samenwerking en bundeling biedt mogelijkheden tot betere sturing.
11	Dit speelt met name bij Wmo en Jeugdzorg, waar de toegang, inkoop en uitvoering zijn uitbesteed aan Maastricht. Naast uitbesteding van de toegang waardoor eea wat meer op afstand blijft bijsturen lastig als gevolg van beperkte instrumenten in de wetgeving bij openeinde regelingen. Daarnaast is gemeente Valkenburg relatief klein waardoor de gemeente gevoelig is voor schommelingen in de zorg. 1 gezin waarvan 3 kinderen uit huis moeten geplaatst worden heeft een enorme financiële impact die gedurende het jaar niet meer rechtgetrokken kan worden met instrumenten.

12	De inrichting van het sociaal domein heeft/kent verschillende structuren/samenwerkingsverbanden. Dat maakt de duiding en de opvolging daarvan ingewikkeld;
13	De gemeente Tilburg beschikt over voldoende data (veelal ontleend aan het berichtenverkeer) voor een goed beeld van het sociaal domein. Op basis van data worden eveneens analyses gemaakt voor het monitoren van de maatschappelijke en financiële effecten van beleid. Door o.a. het effectief organiseren van het toegangsproces tot zorg, normaliseren, taakgerichte inkoop en kostenbeheersmaatregelen in het sociaal domein hebben we de ambitie tot verdere kostenbeheersing en betaalbaarheid van zorg te komen. De steeds complexer wordende samenleving, vergijzing, ontwikkelingen arbeidsmarkt, segmentering van wetgeving en financiële druk vanuit rijksoverheid zorgen aan de andere kant voor druk op het sociaal domein die vanuit gemeenten slechts beperkt te beïnvloeden is. Dit met grote risico's op betaalbaarheid.
14	De SED heeft instrumenten om bij te kunnen sturen. Zo wordt er gewerkt met kwartaalrapportages met daarin een uitgebreide analyse van het aantal cliënten, de verschillende soorten hulp welke geboden is en nadere analyse van de duurste zorg). Op basis daarvan kan deels worden bijgestuurd en kunnen instrumenten worden ingezet. De wettelijk afbakening van Jeugdhulp en Wmo ontbreekt echter om de kosten te beheersen.
15	Er zijn wel voldoende data beschikbaar, maar dat wil niet zeggen dat het stuur- of beïnvloedbaar is.
16	Om te kunnen bijsturen en de keuzes die hierbij horen te kunnen maken is het kunnen opstellen van een financiële prognose erg belangrijk. Dat kunnen we op dit moment nog onvoldoende.
17	Op onderdelen heeft onze gemeente onvoldoende data en/of instrumenten. We zijn bezig met betere informatievoorziening dmv dashboards .
18	Onze gemeente heeft op de meeste onderdelen binnen het sociaal domein voldoende inzicht in de data. De instrumenten om deze data te duiden zijn nog in ontwikkeling. Dit maakt dat we op dit moment nog niet optimaal kunnen bijsturen, zoals we dat graag zouden willen. Er worden stappen gezet in de goede richting middels het project 'data gedreven werken'.
19	Het afgelopen jaar zijn er grote stappen gezet in het analyseren en begrijpen van onze data wat tot op veel onderdelen geleid heeft tot nieuwe dashboards met veel inzichten in de te verwachten kosten. Daarnaast is veel meer verbinding gemaakt tussen de disciplines beleid, uitvoering en bedrijfsvoering waardoor we steeds beter in staat zijn om ook met de data te sturen. De beschikbare instrumenten zoals bijvoorbeeld een goede financiële applicatie zijn nog niet in optimale staat, hier wordt nog verder op doorontwikkeld.
20	De gemeente heeft instrumenten om bij te kunnen sturen. Zo wordt er gewerkt met kwartaalrapportages met daarin een uitgebreide analyse van het aantal cliënten, de verschillende soorten hulp welke geboden is en nadere analyse van de duurste zorg). Op basis daarvan kan deels worden bijgestuurd en kunnen instrumenten worden ingezet. De wettelijk afbakening van Jeugdhulp en Wmo ontbreekt echter om de kosten te beheersen.
21	De data zijn beschikbaar maar het leggen van onderliggende verbanden moet nog verder ontwikkeld worden.
22	WMO en Jeugd: bijsturen is lastig omdat het openeinderegelingen zijn. De toegang is niet te sturen, want je hebt als gemeente een zorgplicht.
23	Grip op het sociaal domein veronderstelt dat we als gemeente de instrumenten hebben om stevig te sturen op in- door en uitstroom. Vanwege het verplichtende karakter van diverse wetten (zoals het recht op jeugdzorg) en het feit dat een deel van de toegang ook buiten de gemeente omgaat, is dat helaas niet de werkelijkheid. Dus inzicht ja maar volledig grip niet.
24	We hebben de data wel maar met name bij jeugd en WMO is het lastig sturen: Jeugd: Vaak komt een verwijzing voor jeugdhulp via huisarts, medisch specialist of rechtbank. Met name bij zware jeugdzorg (verwijzing via GI/rechter) zijn de kosten hoog en de invloed van de gemeente gering. Als voorbeeld: we hebben in de gemeente 2 gezinnen waarbij 4 kinderen uit huis geplaatst zijn/worden. De kosten die hiermee gepaard gaan per jaar, liggen tussen de € 500.000 en € 1.000.000. Op basis van de begrote bedragen voor jeugdzorg (ca. € 3 mln.) is dit een enorm aandeel. WMO: door de invoering van het abonnementstarief zien we met name bij huishoudelijke ondersteuning een toename van het aantal aanvragen. Over het algemeen zijn de aanvragers voldoende financieel redzaam om zelf huishoudelijke ondersteuning te organiseren maar beroepen zich op het "recht" dat zij hebben. Met als gevolg niet alleen extra financiële druk op de gemeente maar het heeft ook als gevolg dat cliënten die deze voorziening echt nodig hebben, langer moeten wachten.
25	Voor veel onderdelen binnen het sociaal domein geldt dat veel gegevens wel beschikbaar zijn, maar dat bijsturen lastig is doordat regionaal afspraken zijn gemaakt, er geen financiële middelen zijn om beleid aan te passen of uit te voeren. Daarnaast kost het bij veel onderdelen veel tijd om de effecten van bijsturen zichtbaar te krijgen.
26	Wij beschikken over voldoende data voor inzicht. In de praktijk is echter gebleken dat slechts een beperkt aantal sturingsinstrumenten daadwerkelijk tot resultaten leidt. Dit is een landelijk bekend fenomeen.
27	Bijsturen lastig door de open-einde regeling.

28	<p>Toelichting: Binnen het sociaal domein is er best veel data, inzicht is er daarom wel alleen sturing is soms lastig. Het is lastig te achterhalen welk effect de acties en interventies hebben die wij vanuit de gemeente inzetten omdat er veel verschillende factoren meespelen.</p> <p>Voorbeeld: we hebben een PGB dashboard, hieruit kunnen we zien dat PGB cijfers toenemen dan wel dalen. Waar dit precies mee te maken heeft weten we dan echter nooit zeker. Is dit vanwege de nadere regels en verordening? Is dit vanuit strakkere sturing vanuit de toegang? Betekent het beter passend aanbod vanuit zorg en natura waarop ingezet wordt? Is het een maatschappelijke trend? Of is het een combinatie van al deze elementen?</p>
29	<p>B) Op een deel van het sociaal domein is bijsturen lastig omdat er veel externe ontwikkelingen zijn. Zoals bijvoorbeeld inflatie en personeelstekorten. Daarnaast hebben we te maken met externe verwijzers zoals bijvoorbeeld huisartsen en GI's.</p>
30	<p>In de jeugdzorg heeft de gemeente niet alle instrumenten in handen om altijd bij te sturen, omdat indicaties ook kunnen verlopen via huisartsen en specialisten. Via zorgevaluaties kunnen we op een later moment wel iets meer bijsturen, maar dat blijft lastig.</p>
31	<p>Er zijn veel data die uit verschillende bronnen komen waardoor het integrale overzicht bij Jeugd ontbreekt. Dit maakt het sturen en bijsturen lastig.</p>
32	<p>De gemeente heeft voldoende data, hoewel de tijdigheid in sommige gevallen beter kan. Sturingsinstrumenten zijn beperkt, omdat er vaak sprake is van "open einde regelingen", meerjarige afspraken en omdat de invloed op de instroom (Q) beperkt is.</p>
33	<p>Zowel bij Wmo als bij Jeugdzorg heeft de gemeente te maken met "open-einde"-regelingen en een zorgplicht. Daarnaast zijn er zorgtoewijzingen, afgegeven door bijvoorbeeld rechter en huisartsen, waarbij de gemeente weinig tot geen invloed kan uitoefenen.</p> <p>M.b.t. de formulering bij keuze b): er zijn geen (i.p.v. te weinig) sturingsinstrumenten beschikbaar en hierdoor is bijsturen lastig.</p>
34	<p>De gemeente heeft genoeg data om inzicht te krijgen in hetgeen er omgaat in het sociaal domein. De uitdagingen liggen momenteel vooral op het gebied van werk en inkomen (inkomensondersteuning, energietoeslag, schuldenproblematiek). Daarnaast vangt de gemeente Gennep circa 450 Oekraïners op, ook deze mensen maken gebruik van de voorzieningen die de gemeente op het gebied van zorg en welzijn te bieden heeft.</p>
35	<p>Binnen de gemeente Diemen is een programma 'grip op het sociaal domein' lopende om met name meer inzicht te krijgen op deze genoemde onderwerpen via data, maar ook op de algehele beheersbaarheid van deze onderdelen. Het onderdeel jeugdzorg is vergeleken met de P-wet en WMO wel grilliger en minder goed te voorspellen. Als bijvoorbeeld een jeugdige instroomt die 24-uurs zorg nodig heeft dan heeft dat budgettair gezien flinke impact.</p> <p>Twee keer per jaar wordt er een bestuurlijke rapportage opgesteld over het sociaal domein met inbegrip van prognoses / aandachtspunten. Deze rapportage wordt gedeeld met de inhoudelijke vakafdelingen, directie en het dagelijks bestuur. Daar waar mogelijk en nodig wordt dan gekeken naar benodigde beheersmaatregelen.</p>
36	<p>Betreft Wmo en Jeugd</p>
37	<p>Er is binnen de gemeente voldoende data op het gebied van de individuele voorzieningen. Het lukt steeds beter hier grip op te krijgen en de ontwikkelingen te monitoren. Data die buiten de gemeenten om wordt verzameld is onvollediger en daardoor ook lastiger grip op te krijgen. Vooral de Jeugdzorg en de daarmee samenhangende provinciaal gemaakte inkoopafspraken en productieverklaringen van zorgaanbieders maakt dat het lastig is gedurende het jaar echt grip te hebben op de hoogte van de uitgaven in het betreffende boekjaar.</p>
38	<p>Er is binnen de gemeente voldoende data op het gebied van de individuele voorzieningen. Het lukt steeds beter hier grip op te krijgen en de ontwikkelingen te monitoren. Data die buiten de gemeenten om wordt verzameld is onvollediger en daardoor ook lastiger grip op te krijgen. Vooral de Jeugdzorg en de daarmee samenhangende provinciaal gemaakte inkoopafspraken en productieverklaringen van zorgaanbieders maakt dat het lastig is gedurende het jaar echt grip te hebben op de hoogte van de uitgaven in het betreffende boekjaar.</p>
39	<p>Te weinig instrumenten is met name het geval door (dreigende) personeelstekorten.</p>
40	<p>Een aantal zaken blijven lastig te sturen; bijvoorbeeld bij de jeugdhulp: een groot percentage verwijzing derden. Zowel jeugd als wmo blijft een openeinde regeling. We hebben te maken met maatschappelijke autonome ontwikkelingen; corona, demografische ontwikkeling etc, waar we geen invloed op hebben.</p>
41	<p>De SED heeft instrumenten om bij te kunnen sturen. Zo wordt er gewerkt met kwartaalrapportages met daarin een uitgebreide analyse van het aantal cliënten, de verschillende soorten hulp welke geboden is en nadere analyse van de duurste zorg). Op basis daarvan kan deels worden bijgestuurd en kunnen instrumenten worden ingezet. De wettelijk afbakening van Jeugdhulp en Wmo ontbreekt echter om de kosten te beheersen.</p>
42	<p>Bij de Jeugdhulp blijft bijsturen lastig omdat de gemeente slechts een van de verwijzers is naar jeugdhulp. We hebben onvoldoende informatie over de jeugdigen die via een andere verwijzer jeugdhulp krijgen om te kunnen zien of we bij dit deel van de verwijzers/ jeugdigen meer zouden kunnen bijsturen.</p> <p>Bij de Wmo blijft bijsturen op instroom lastig, voor de participatiewet zijn er wel voldoende instrumenten beschikbaar.</p>

43	Complexiteit van de verschillende vraagstukken en de invloedssfeer op budgetten die buitende gemeente liggen.
44	Hoewel er veel geregistreerd wordt binnen het sociaal domein is het niet altijd om te zetten in bruikbare stuurinformatie. Bovendien zijn het bijna altijd open einde regelingen en kan je daar niet zonder meer op sturen
45	De werkzaamheden inzake het Sociaal Domein is aan de gemeente Huizen aanbesteed, wij krijgen van hen voldoende informatie, bijstellingsmogelijkheden en analyses.
46	De gemeente Maashorst is recent (per 1 januari 2022) ontstaan door een fusie van de voormalige gemeenten Landerd en Uden. Data voor inzicht is in beginsel aanwezig, echter de instrumenten behoeven nog (verdere) uitwerking.
47	Bijsturen op jeugdzorg is in 2022 lastiger geworden door taakgerichte financiering; Samenwerking met betreffende partner dient nog verder uitontwikkeld te worden.
48	De data monitoren we. We kunnen voor een klein deel van onze uitgaven beïnvloeden. Op landelijk niveau worden nog aan diverse knoppen gedraaid en eisen gesteld. De instrumenten ontbreken bij ons om deze bij te stellen. Ook wachtlijsten bij zorgaanbieders en niet uitkomen met de zorgvergoeding spelen ook hierbij een rol
49	Op deelterreinen lukt het onvoldoende om te sturen op de uitvoering. Dit met name omdat de onderliggende data niet toereikend is, moeilijk boven water te krijgen uit diverse subsystemen.
50	spreekt voor zich
51	In 2022 waren er diverse personeelsmutatie en hadden we ondercapaciteit. Inmiddels zijn de vacatures ingevuld en medio januari 2023 is het team weer compleet.
52	Indicaties Jeugd gaan via de huisartsen en/of G.I.'s daardoor is bijsturing lastig. Verder zijn plotselinge maatschappelijke vraagstukken zoals de gevolgen van COVID en de (extra) opvang van vluchtelingen van invloed op de mate van grip hebben op.
53	Vooraf binnen de Wmo en de Jeugdhulp zien we dat bijsturen lastig is, omdat het beide open-eind regelingen zijn. Heeft iemand recht op Wmo/Jeugdhulp, dan dient de rekening door de betaalt te worden. Waar het gaat om externe verwijzers (denk aan huisartsen/medisch specialisten binnen de Jeugdwet) maakt dit sturing erg lastig/bijna onmogelijk.
54	Zelfs met voldoende data is het lastig bij te sturen. De redenen daarvoor worden beschreven in de landelijke hervormingsagenda. De gemeente Meppel heeft een ontwikkelagenda jeugdhulp die daarop aansluit. Het indicatie-loos beschikbaar maken van lichte jeugdhulp kan lokaal worden doorgevoerd en daar hebben we een start mee gemaakt.
55	Data hebben we door inzet van onze powerBI voldoende. Bij jeugdhulp is sprake van externe verwijzingen met eigen bevoegdheden waardoor we als gemeente moeilijker kunnen sturen. Daarnaast draagt grote werkdruk bij de toegang niet bij aan tijdig bijsturen.
56	open einde regelingen lastig bij te sturen.
57	Er is voldoende inzicht in financiële, input- en outputindicatoren. We hebben bijvoorbeeld goed zicht op het aantal voorzieningen, de cliënttevredenheid en de uitgaven. Zeker op korte termijn zijn mogelijkheden om financieel te sturen beperkt, maar het inzicht maakt wel dat we hierop beter kunnen anticiperen. We willen wel structureel meer grip en sturing organiseren op de taken van de gemeente in relatie tot de maatschappelijke effecten in het sociaal domein. De maatschappelijke effecten zijn in het beleidsplan sociaal domein gedefinieerd en geoperationaliseerd middels een doelenboom. De doelenboom wordt bij nieuw beleid toegepast. De volgende stap is het kwalitatief en kwantitatief meten en monitoren van de in de doelenboom geformuleerde maatschappelijke effecten en resultaten.
58	Als gemeente hebben we veel data over het sociaal domein, zowel via eigen bronnen, via de regio en via partners. We zouden meer met deze data willen doen, meer kunnen duiden, integreren in beleid, evalueren met data en het beter kunnen sturen door het gebruik maken van de data.
59	Wmo: De beschikbare data zijn niet altijd toereikend of valide. Er ontstaat een redelijk beeld over de huidige situatie binnen de Wmo (Sociaal Domein). Het sturen op de uitvoering is desalniettemin lastig vanwege de wettelijke kaders die de Wmo heeft. Mensen hebben recht op bepaalde ondersteuning, waardoor er weinig sturings- en/of bezuinigingsmogelijkheden zijn. Het abonnementstarief heeft ook geleid tot een flinke kostenstijging van bepaalde voorzieningen, HBH. Daarnaast is de praktijk erg weerbarstig. Wat vertekend beeld geeft als gekeken wordt naar trends of prognoses. Er wordt gelukkig steeds meer aandacht gegeven aan data-analyses. Verder is er een ontwikkeling binnen het I-sociaal domein waarbij data beter gestuurd wordt binnen de administratieve keten zodat het administratieve lasten vermindert. De administratieve lastenvermindering is echter nog weinig terecht gekomen. Data van contractuele netwerkpartners is ook een belangrijk onderdeel waar naar gekeken moet worden m.b.t. de informatie binnen het Sociaal Domein. Jeugd: De dashboards van uitvoering, beleid, bedrijfsvoering/financiën/contractmanagement tot bestuur en de kwaliteit van de informatie/administratie zijn aanzienlijk verbeterd. Hiermee is de zicht tot de data vergroot en zal dit het komende jaar moeten leiden tot meer grip op de primaire processen en financiën.

60	<p>Als gemeente hebben we steeds meer inzicht en data om grip te hebben op de financiën in het sociaal domein. Echter zijn er een aantal onderdelen waar we minder grip op hebben om verschillende redenen. Hierbij valt te denken aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plotselinge wijzigingen / landelijke trends. Zoals financiële prijzen die stijgen t.o.v. ons uitkeringsbestand; - Externe verwijzingen Jeugd naar dure en mogelijk onnodige voorzieningen; - Verhuizingen van gemeente naar onze gemeente met veel voorzieningen. <p>Bovenstaande zijn redenen waarom we als gemeente vaak achteraf grip hebben op een situatie. Waarbij we als kleine gemeente het nadeel hebben dat 1 dure inwoner of familie een groot verschil kan lijken te maken op onze totale begroting.</p>
61	<p>Op het onderdeel Wmo hebben wij meer als in de jaren hiervoor zicht op de ontwikkeling van de uitgaven irt toename dan wel afname van de verleende zorg. De taakstelling binnen dit zorgdomein zijn derhalve ook allemaal gehaald. Voor Jeugdmiddelen is dit anders (zie hierboven) de in het verleden geformuleerde taakstellingen zijn niet ingezet. Ons college heeft ook besloten hier meer de menselijke maat in te gaan hanteren. Dit zorgdomein laat zich lastig sturen en gemeenten worden hier oom geconfronteerd met dure zorgkosten waar gemeente, buiten preventie, lastiger op kunnen sturen. Voor een groot gedeelte van het budget zijn wij afhankelijk van externe verwijzers en de duurdere zorgtraject binnen de Gl's.</p>
62	<p>Bijsturen in het sociaal domein blijft een moeilijk punt. Zo komen zaken soms als verrassing bij ons binnen, waardoor bijsturen moeilijker is.</p>
63	<p>Op moment van indienen enquête ontbrak zowel beantwoording van en de toelichting op deze vraag. Vooralsnog is voor b gekozen. De mogelijkheid bestaat dat gemeente Baarn hier op later moment nog op terugkomt.</p>
64	<p>nader toe te lichten</p>
65	<p>Als gemeente beschikken we over veel data voor de 3D's en is veel meetbaar. Specifieke projecten kunnen wel gemonitord worden, maar de interactie van ingrepen in combinatie met externe factoren (bv. impact corona op zorgvraag of wettelijke maatregelen zoals abonnementstarief bij de Wmo) is niet afzonderlijk meetbaar. Dat maakt het volgen van resultaten op ingrepen en daarop bijsturen lastig. Daarnaast hebben we te maken hebben met open-einde regelingen, die naar hun aard lastig bij te sturen zijn. Daarnaast zet het Rijk ook instrumenten (bv. abonnementstarief) in, die niet in lijn zijn met de inzet van onze eigen instrumenten en dat maakt (bij)sturing lastig.</p>
66	<p>Wij zien ondanks een stabilisatie van het aantal inwoners met zorg en ondersteuning toch jaarlijks (sterk) toenemende uitgaven door aspecten waar niet of niet direct op gestuurd kan worden zoals sterk stijgende tarieven als gevolg van hogere cao's, instroom vluchtelingen met complexe getraumatiseerde problematiek etc.</p>
67	<p>De data is voor een groot gedeelte aanwezig echter is bepaalde data niet beïnvloedbaar. Er wordt nu vooral naar een afname van de kosten gekeken om te bepalen of de maatregelen succesvol zijn, terwijl het ook kan zijn dat het Rijk onvoldoende middelen verstrekt.</p>
68	<p>Een aantal zaken blijven lastig te sturen; bijvoorbeeld bij de jeugdhulp: een groot percentage verwijzing derden. Zowel jeugd als wmo blijft een openeinde regeling. We hebben te maken met maatschappelijke autonome ontwikkelingen; corona, demografische ontwikkeling etc, waar we geen invloed op hebben.</p>
69	<p>Een aantal zaken blijven lastig te sturen; bijvoorbeeld bij de jeugdhulp: een groot percentage verwijzing derden. Zowel jeugd als wmo blijft een openeinde regeling. We hebben te maken met maatschappelijke autonome ontwikkelingen; corona, demografische ontwikkeling etc, waar we geen invloed op hebben.</p>
70	<p>Een aantal zaken blijft lastig bij te sturen. Bijvoorbeeld bij de jeugdhulp: een groot percentage verwijzing derden. Zowel jeugd als wmo blijft een openeinde regeling. We hebben te maken met maatschappelijke autonome ontwikkelingen; corona, demografische ontwikkeling etc, waar we geen invloed op hebben.</p>
71	<p>Wij hebben nog geen goed dashboard dat ons op alle vlakken inzicht geeft.</p>
72	<p>Onze gemeente heeft voldoende data om maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen. Het is als gemeenten niet mogelijk om binnen het huidige zorgsysteem en haar kaders de gestelde doelen zelfstandig te bereiken. Daarvoor zijn verschillende (systeem-) hervormingen vanuit het Rijk en de markt een voorwaarde. Dit speelt met name binnen de jeugdzorg.</p>
73	<p>Openeinde regelingen</p>
74	<p>wij werken met verschillende tools. Power BI voor de onderdelen WMO en Jeugd, de Arrangementenmonitor SD breed. Daarnaast levert het Service Centrum MER SD diverse rapportages aan, waaronder maand- en kwartaalrapportages. We ontvangen ook binnen de regionale samenwerkingen rapportages. Daarnaast hebben we de reguliere P&C cyclus en bijbehorende rapportages.</p> <p>Er zijn dus diverse (verschillende) tools en rapportages. Deze dienen elk afzonderlijk geanalyseerd en vervolgens geduid te worden. Met name beperkte capaciteit en het feit dat we nog niet alles hebben onder gebracht in een tool maakt het lastig om tijdig bij te sturen. Uiteraard komen grote financiële of kwalitatieve afwijkingen eerder aan het licht op basis van signalen vanuit het proces of financieel beheer. Streven is om uiterlijk in 2024 gebruik te maken van 1 tool waar nagenoeg alle data zijn ondergebracht.</p>

75	We maken op dit moment binnen het sociaal domein al veel gebruik van beschikbare data en dashboards om trends en ontwikkelingen vroegtijdig te herkennen en daarop te anticiperen. Desondanks blijft het op de onderdelen jeugdzorg, Wmo en participatie (betreft alle drie open-einde regelingen) een lastige opgave ver in de toekomst te kijken. Voor deze drie onderdelen hebben we in Venray inmiddels een aparte cyclus ingericht waarmee we maandelijks de ontwikkelingen en ook de (financiële) afwijkingen en risico's in beeld brengen en bespreken op ambtelijk en daarna op bestuurlijk niveau. Op die manier proberen we "zo kort mogelijk op de bal te zitten" en bij te sturen waar dit kan.
76	We hebben steeds meer data beschikbaar. Momenteel speelt de overgang naar XWorks en is er onvoldoende capaciteit. Maar met een vooruitblik naar 2023 verwachten we er steeds beter grip op krijgen.
77	Binnen het Sociaal Domein staan we voor diverse uitdagingen. We streven naar inzicht in onze uitgaven en de kwaliteit van de geleverde zorg. Zijn onze middelen effectief, rechtmatig en doelmatig besteed? Kunnen we bijsturen waar dat nodig is? Wanneer heeft onze inzet op preventie een effect te op vraag naar zorg? Door onze resultaten maandelijks te monitoren krijgen we meer zicht op wat wel en niet werkt en bijdraagt aan onze ambities. Het aandeel jeugdigen dat Jeugdzorg ontvangt neemt toe en de casuïstiek is soms complex. Dit zorgt voor uitdagingen in onze bedrijfsvoering en financiën. We hebben niet altijd de capaciteit en instrumenten voor handen om (tijdig) bij te sturen.
78	jeugd (nieuwe mvs jeugd regio) waarin we hopen dat bijsturen makkelijker gaat.
79	De gemeente heeft voldoende data om de ontwikkeling binnen het sociaal domein te volgen. Het daadwerkelijk bijsturen is complexer daar het Rijksbeleid invloed heeft op de uitvoering. Daarnaast is bijsturen op Jeugd complex doordat er meerdere verwijzers zijn naast de gemeente zoals artsenroute en rechterlijke macht.
80	Het gaat over de data in de diverse systemen (van SD naar administratie pakket), wijzigingen in structuur (IV3). Maar vooral door de herijking gemeentefonds in 2023 waar integratie uitkeringen in algemene uitkering komt, hierdoor verdwijnt het zicht op hoe in het verleden de uitkeringen waren opgebouwd.
81	Wel data beschikbaar maar omdat er sprake is van open eind financiering is bijsturen lastig. Daarnaast zijn er beperkingen door landelijke (beleids)afspraken en jurisprudentie.
82	Inzicht op preventie en de effecten hiervan duiden
83	Wij hebben voldoende data voor inzicht. Wat betreft gemeente als verwijzer kunnen wij voldoende bijsturen. Waar de gemeente geen verwijzer is, is dit meer lastig. Het enige instrument wat wij hierin hebben is gesprekken met bijvoorbeeld huisartsen en met de GI's. Wij gebruiken wel onze data om aan te geven waarom wij willen bijsturen, bijvoorbeeld door aan te geven dat er ook ander aanbod is dat kwalitatief vergelijkbaar is, maar lagere kosten met zich meebrengt.
84	De data zijn wel beschikbaar maar de kwaliteit mag beter. Bijsturen is in sommige gevallen niet mogelijk bijv. bij toenemende vergrijzing of corona.
85	Toelichting: we zien dat we vooral voor de geïndiceerde zorg veel data hebben en kunnen gebruiken om ontwikkelingen te volgen en te verklaren. Hiermee kunnen we nog onvoldoende voorspellen en daarmee bijsturen. Voor voorliggende voorzieningen hebben we nog geen/onvoldoende data.
86	We denken dat we over voldoende data beschikken rondom jeugdhulp en Wmo. Binnen Wmo en Jeugd is er sprake van een zorgplicht. Bij jeugdhulp zie je dat jeugdigen altijd in een systeem opgroeien (ouders) en de (noodzakelijke) hulp vaak ook ouders raakt. De sturing op deze secundaire voorwaarden (GGZ-hulp ouder, (vecht)scheiding, huisvesting, schulden, stress, etc etc) is beperkt. Een deel van de kosten valt dan ook vaak onder de jeugdwet die eigenlijk indirect op de jeugdige betrekking hebben. We streven ernaar om integraal naar zaken te kijken maar de afbakening van wetten en financieringsstromen werkt hier regelmatig belemmerend. Daarnaast zien we bij Jeugdhulp dat er verschillende verwijzingsstromen zijn om in aanmerking te komen voor jeugdhulp. Bij met name de verwijzingen buiten de gemeentelijke route zijnde de medische route (huisartsen, jeugdartsen en medisch specialisten) en de gerechtelijke route (Rechters en Gecertificeerde Instellingen) zijn de sturingsinstrumenten beperkt. Voor wat betreft de Wmo maken de volgende twee voorbeelden duidelijk dat we weliswaar over voldoende data beschikken, maar bijsturen op bepaalde onderdelen niet mogelijk is. Ten eerste volgen we we nauwlettend de landelijke ontwikkelingen op het gebied van het abonnementstarief van 19 euro per maand. Ook in Beek is er sinds de invoering hiervan in 2019 sprake van een toename van het aantal cliënten, met name voor de huishoudelijke ondersteuning. Omdat dit een landelijke verplichting op grond van de Wmo is, is bijsturen op dit gebied niet mogelijk. Een tweede belangrijk voorbeeld van beperkte bijsturingmogelijkheden is het verplicht moeten toepassen van reële tarieven op grond van een Amvb. De tarieven stijgen momenteel fors. Dit in combinatie met de stijging van het aantal cliënten en de vergrijzing zorgt voor een aanzienlijke kostenstijging.
87	Het sociaal domein bevat veel open einde regelingen waardoor het lastig is om bij te sturen.
88	Voor de onderdelen jeugd en WMO trekken we in regionaal verband op. Hierdoor is real-time data soms lastig, maar het verkrijgen van actuele data gaat steeds beter. Mogelijkheden om de groei en kosten te drukken en keuzes te maken zijn wel lastiger in (groter) regionaal verband zoals jeugd en met huidige regelgeving.

89	prognose is lastig, het effect van instrumenten is niet altijd duidelijk
90	Bij jeugdzorg zijn we per 1-1-2022 gestart met de pxq-systematiek. Hierdoor zijn er onvoldoende historische gegevens wat bijsturen lastig maakt.
91	Het verzamelen en vergelijken van de data is inmiddels zowel lokaal als regionaal goed ingericht. Daardoor is het beter mogelijk om prognoses te maken van de verwachte uitgaven maar blijven de mogelijkheden om daadwerkelijk bij te sturen zeer beperkt.
92	Binnen het sociaal domein is het lastig bij te sturen i.v.m. het openeinde karakter van de regelingen.
93	Landelijke aanpassingen zoals eigen bijdragen en afbakenen van de taken van jeugd blijven lastig qua sturing.
94	Jeugdwet maakt gemeenten financieel verantwoordelijk voor zaken waar we in de toekenning van voorzieningen geen invloed op hebben.
95	Er is voldoende inzicht in financiële, input- en outputindicatoren. We hebben bijvoorbeeld goed zicht op het aantal voorzieningen, de cliënttevredenheid en de uitgaven. Echter op korte termijn zijn mogelijkheden om financieel te sturen beperkt. Het inzicht maakt wel dat we hierop beter kunnen anticiperen. We willen wel structureel meer grip en sturing organiseren op de taken van de gemeente in relatie tot de maatschappelijke effecten in het sociaal domein. De maatschappelijke effecten zijn in het beleidsplan sociaal domein gedefinieerd en geoperationaliseerd middels een doelenboom. De doelenboom wordt bij nieuw beleid toegepast. De volgende stap is het kwalitatief en kwantitatief meten en monitoren van de in de doelenboom geformuleerde maatschappelijke effecten en resultaten.
96	Als gevolg van 'open-eind' financieringen en wettelijke verplichtingen zijn de 'knoppen' waarmee daadwerkelijk (financieel) gestuurd kan worden relatief beperkt.
97	met name de voorspelbaarheid qua aanvragen is lastig te grijpen en daarmee onzeker. Wijzigingen met substantiele impact kunnen zich zeer snel voordoen.
98	Actuele wetgeving biedt geen tot weinig ruimte tot bijsturing.
99	Het open einde karakter van de regelingen maakt dat volledig bijsturen lastig blijft.
Verplichte toelichting vraag 4 optie C	
1	De afgelopen periode is duidelijk ingezet om betere/meer data boven tafel te krijgen. Op basis van het berichtenverkeer (indicaties/declaraties) is basisinzicht met betrekking tot WMO en Jeugd gekregen. Denk hierbij aan aantal gebruikers en omvang declaraties per productgroep. De komende periode wordt een verdiepingsslag gemaakt. Denk hierbij aan het in beeld brengen van de zorgvraag, effecten pilots en resultaatmeting van zorgaanbod. Deze onderwerpen worden opgepakt bij de nieuwe inkoopafspraken Sociaal Domein (per 1 juli 2022). Daarnaast wordt het ook meegenomen in de interne werkprocessen en bij het inkooptraject 'nieuw softwarepakket Sociaal Domein
2	Demografische ontwikkelingen maken het lastig om in te kunnen spelen op eventueel veranderende zorgvraag/vraag naar uitkeringen. Kun je als gemeente tijdig kosten beteugelen? En in hoeverre staan hier structurele middelen vanuit het Rijk tegenover?
3	We zitten in een transitiefase waarbij we steeds meer en betere data krijgen.
4	Zowel WMO als Jeugd zijn open einde regelingen, hierdoor is bijsturen lastig. Daarnaast is er door de overstap op een nieuw software pakket (nog) niet alle data beschikbaar om accurate analyses te maken. In hoofdlijnen is er wel inzicht en kan er bijgestuurd worden echter op de grote regionale ontwikkelingen merken wij dat ook bij collega gemeenten in de samenwerkingsregio er nog niet altijd voldoende grip wordt ervaren. De landelijke ontwikkelingen lopen tevens in een dusdanig tempo dat wij van mening zijn dat voor alle gemeenten het überhaupt bijblijven een forse uitdaging is.
5	Regionaal zijn er wat problemen in het samenwerkingsverband. Hierbij is het lastig om data te ontvangen, de data wat ontvangen wordt is niet consistent (afwijkingen). Hierdoor is bijsturen lastig.
6	Onvoldoende data beschikbaar voor het onderdeel Wmo. Belangrijkste hindernissen zijn ten eerste dat prognostische gegevens ontbreken waardoor bijsturen vooral reactief is. Ten tweede onvoldoende data voor een diepte waardoor bijsturen waardoor er beperkt inzicht is in oorzaken.
7	Los van het feit, dat er een nieuwe aanbesteding voor Jeugd loopt per 1 juli 2023. Is het nieuwe woonplaatsbeginsel pas vanaf 2022 van toepassing, zodat historische gegevens minder als basis kunnen dienen, maar er komen ook nieuwe tarieven voor andere behandelingen. Hoe schat je hiervan het gebruik van en hoe is het effect op oudere behandelingen. Dus hiervan is geen historie aanwezig.
8	Niet overal invloed op toegang sociaal domein maar wel lasten

9	Data gedreven werken is nog niet volledig geïntegreerd in de gemeente. Beleidskeuzes of sturing wordt nog niet volledig gedaan op basis van de beschikbare data. Veelal van beleid wordt ook regionaal opgepakt. Er zijn meer projecten en pilots om bepaalde knelpunten op te lossen. Hier worden veel middelen ingezet, collectieve voorzieningen is daar ook onderdeel van. Immers kosten gaan voor de baat uit.
10	De gemeente heeft niet alle data beschikbaar voor de inzichten of om analyse te maken op operationeel niveau. Dit heeft te maken met versnippering van het ICT-landschap en een deel van de taken Regionaal zijn belegd.
11	Bij het onderdeel Participatie hebben we op onderdelen (uitkeringen en bijzondere bijstand) nog onvoldoende data voor goed inzicht, er wordt hard aan gewerkt dit op het gewenste niveau te krijgen. Voor wat betreft Jeugd en WMO heeft onze gemeente voldoende data voor inzicht en voldoende instrumenten om bij te sturen.
12	Als meer gegevens beschikbaar komen, onder ander bij 'Jeugd' dan kan zo nodig bijsturen alsnog plaats gaan vinden
13	Waar sprake is van opneindregelingen binnen de P&Q-methodiek ontbreekt het op onderdelen aan beleidsvrijheid om de gewenste vernieuwing in gang te zetten. Op onderdelen waar transformatie wel slaagt door de inzet van innovatieve (financierings)methodieken, blijkt dat de beoogde beweging een langere doorlooptijd kent dan eerder voorzien. In sommige gevallen is permanente, real-time, monitoring nodig om verrassingen te voorkomen; soms is hierin nog onvoldoende volwassenheid gerealiseerd.
14	De financiële data is in beeld. Overige data zoals aantallen cliënten per type zorg in combinatie met financiën, doorlooptijden, voorspellingen zijn lastig om adequaat boven water te krijgen. Dit geldt in principe voor alle onderdelen van het sociaal domein (WMO, Participatie en Jeugd). Financiële uitschieters, voornamelijk bij de jeugdzorg, kunnen leiden tot grotere financiële gevolgen. Deze zijn vooral bij kleinere gemeenten, zoals Texel, meer impactvol dan bij grotere gemeenten. Onze begroting is gebaseerd op de verwachte uitgaven in enig jaar. Tussentijds is er voldoende informatie/data beschikbaar om bij te sturen.
15	Bijsturen bij met name Jeugd is lastig. Overigens is vanwege het feit dat het open-einde-regelingen betreft, bijsturing binnen het sociaal domein lastig.
16	Voor het onderdeel Participatie geldt dat er voldoende data en instrumenten voorhanden zijn voor inzicht, met dien verstande dat de managementinformatie voor nieuwe doelgroepen (denk m.n. aan loonkostensubsidies) nog in opbouw is. Dat is niet automatisch voldoende om te kunnen bijsturen, gezien (a) de afhankelijkheid van economische conjunctuur én (b) de onvoorspelbaarheid en - zeker voor 2023 - onuitlegbaarheid van mutaties in het BUIG-verdeelmodel. Onder het uitgangspunt “voldoende data = data zijn uit systemen te halen + voldoende analysecapaciteit beschikbaar” geldt voor de onderdelen Wmo en Jeugd: <ul style="list-style-type: none"> • Veel gegevens zijn / worden wel in primaire systemen vastgelegd, maar de data zijn door inrichtingskeuzes in het verleden moeilijk te ontsluiten. • Analysecapaciteit is slechts beperkt beschikbaar. Bijsturen is bovendien lastig en weerbarstig doordat oorzaken voor stijgende uitgaven bij Wmo en Jeugd (groten)deels exogeen van aard zijn [vooral demografische ontwikkelingen (met name dubbele vergrijzing) en beleidsingrepen op rijksniveau (w.o. abonnementstarief eigen bijdrage Wmo en AMvB Reële prijzen)].
17	De gemeente heeft toegang tot significatie hoeveelheden data. Op dit moment zijn in de organisatie nog onvoldoende personen beschikbaar die met de data werken. Vanaf 2023 zijn er plannen om hier meer op in te zetten. Daarnaast ligt er veel verantwoordelijkheid bij de zorgaanbieders waardoor bijsturen lastig is.
18	Met name op gebied van jeugdzorg zijn er te weinig gegevens voorhanden om te kunnen bijsturen. Dit heeft te maken met de centrumgemeente en de arrangementensystematiek. I.v.m. nieuwe aanbesteding en het voornemen systematiek te wijzigen verwachten wij op termijn wél voldoende instrument te hebben om bij te kunnen sturen.
19	We beschikken over een dashboard waarin kwantitatieve gegevens zijn opgenomen waardoor financieel kan worden bijgestuurd. Inhoudelijke sturing is in ontwikkeling maar is nog onvoldoende integraal van aanpak en de doelen zijn nog niet helder gedefinieerd om te kunnen spreken van gerichte sturing.
20	We hebben voor bepaalde onderdelen binnen sociaal domein wel voldoende data om inzicht te hebben. Vaak is dat ‘binnen’ de koker of binnen het product/dienst. Bijv data over Jeugdhulp of Pwet enz. Bij begeleiding Wmo is er inmiddels meer mogelijk nu er met een systeem wordt gewerkt waaruit blijkt voor welk resultaatgebied een indicatie begeleiding is verstrekt. Bij bijv Jeugdhulp is de data misschien wel beschikbaar, maar is het wel weer lastig om te kunnen sturen (een deel komt nl via de huisartsen in de niet vrij-toegankelijke ondersteuning terecht). Door samenwerking met de huisartsen proberen we daarin samen op te trekken. Partner-overstijgend data verkrijgen binnen het sociaal domein is lastiger. Gezondheidsgegevens mbt welzijn van de inwoners bijv of mbt veiligheid. We werken eraan om meer data te kunnen verzamelen en koppelen. Dit gebeurt in ieder geval op het gebied van gezondheid en welzijn via een samenwerkingsverband.
21	Voornamelijk regionaal te weinig inzicht. De afgelopen tijd was er ook te weinig tijd om ons in de cijfers te verdiepen.

22	Bij jeugd is er nog onvoldoende data, wel wordt hard gewerkt om dit te verbeteren.
23	We werken aan een project 'Sociaal Domein in Balans'. Daar is het doel grip te krijgen op het SD zowel beleidsmatig als financieel.
24	Bij de jeugdzorgplus worden de cijfers over de aantallen niet consequent aangeleverd waardoor het bijsturen lastig is.
25	Er wordt een dashboard Sociaal Domein ontwikkeld. Dit vergt een aantal acties, namelijk: - Het bepalen van indicatoren (als onderdeel van de visie op het sociaal domein) - Het inrichten van een cliëntvolgsysteem (het aanmaken van velden) - Het voeren van een verplichte administratie - Het ontsluiten van data in een dashboard Bovenstaande onderdelen vragen om verschillende expertise, zowel op inhoudelijk beleidsniveau, financieel niveau, technisch niveau als operationeel niveau. Het is een uitdaging om deze kennis en kunde te bundelen en daar de juiste stappen in te zetten die leiden tot de juiste resultaten. Het dashboard is tot nu toe opgebouwd met data over jeugdhulp. Data over de Wmo & de P-wet moeten daar nog aan toegevoegd worden.
26	Op het gebied van data hebben we steeds meer zicht op wat er gebeurt, echter de beoogde beweging vanuit de transformatie hebben we nog onvoldoende sturing op.
27	We beschikken over een dashboard waarin kwantitatieve gegevens zijn opgenomen waardoor financieel kan worden bijgestuurd. Inhoudelijke sturing is in ontwikkeling maar is nog onvoldoende integraal van aanpak en zijn de doelen nog niet helder gedefinieerd om te kunnen spreken van gerichte sturing.
28	Toelichting: Gemeente Drimmelen en gemeente Geertruidenberg hebben sinds 1 januari 2020 gezamenlijk een CJG ingericht om op die manier invloed uit te kunnen oefenen op de toeleiding van jeugdigen naar de jeugdzorg. Er zijn echter andere toeleidingskanalen waar Drimmelen geen of veel minder invloed op kan uitoefenen. Denk in dit verband aan de huisartsen en justitie.
29	WMO. Nog geen goede monitor beschikbaar en/of voorspelmodel. Lastig om aan te geven wat de ontwikkeling van de kosten gaat zijn in de toekomst. Wij gaan toe naar datagestuurd werken, maar accessen zijn niet te voorspellen op basis van data (zowel jeugd als Wmo).
30	met name WMO en huishoudelijke hulp zijn lastig en daarnaast de kosten bij een complex kind
Vrijblijvende toelichting vraag 4 optie D	
1	Bijsturen in zijn algemeenheid is lastig omdat het vaak open einde regelingen betreft. Daarnaast hebben we soms te maken met wettelijke kaders die het lastig maken om bij oplopende kosten te kunnen sturen (bijvoorbeeld Abonnementstarief WMO).
2	We zijn in 2022 gestart met de ontwikkeling om van de data die we hebben, ook sturingsinformatie te maken, zodat we hierop actief beleid kunnen maken. Tot nu toe gebruiken we de data reactief. Hiertoe zijn eind 2022 een data-analist en een data-adviseur vast in dienst genomen, waardoor we een duurzaam resultaat kunnen bereiken.
3	Binnen onze gemeente wordt wel voortdurend gezocht naar en gewerkt aan nieuwe instrumenten voor verantwoording en bijsturing. Daarbij wordt de beschikbare data ontsloten en omgezet tot sturingsinformatie.
4	Met name de bijsturing op de Jeugdhulp is lastig omdat we daar o.a. niet altijd de regie hebben.
5	Wij hebben vooral problemen met data en sturing op de jeugdhulp. Voor de jeugdhulp met verblijf is er nauwelijks data en kunnen we nagenoeg niet sturen. Bij de jeugdhulp zonder verblijf hebben we realisatiecijfers (2 maanden terug en verder), maar kunnen we niet vooruit kijken. Verder hebben we nauwelijks instrumenten om bij te sturen. Bij andere andere onderdelen van het sociaal domein (Wmo, bijstand, schuldhulpverlening etc.) is de data beter op orde en kan er in bepaalde mate gestuurd worden. Omdat het open einde regelingen zijn blijft dit lastig.
6	Bijsturen blijft lastig. Wij zijn een kleine gemeente en werken voor inkoop van zorg in natura veel samen met andere gemeenten. Verder is bijv. de Wmo veel uitvoering van wetten die zijn opgelegd door het Rijk.
7	Nog niet voldoende inzicht.
8	Het streven is om op niveau a. te komen. Dit vergt echter nog inzet en tijd.

9	Als gemeente missen we (beleids)ruimte om te kunnen sturen op de toegang tot voorzieningen. Daardoor komt de beschikbaarheid van zorg onder druk te staan. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is de invoering van het abonnementstarief. Hiermee werd gemeenten een belangrijk instrument ontnomen om te kunnen sturen in de verdeling van beschikbare hulp. Het gevolg daarvan is een grote toestroom van mensen die ook gebruik zijn gaan maken van de hulp. Hierdoor is geen capaciteit beschikbaar om zorg te bieden aan de mensen die de hulp écht nodig hebben. Zorg wordt steeds schaarser en een verdelingsvraagstuk. Als gemeenten willen (blijven) waarborgen dat de mensen die het hardste hulp nodig hebben, die hulp ook kunnen (blijven) krijgen, dan moeten gemeenten meer beleidsvrijheid en instrumenten krijgen om daar ook uitvoering aan te kunnen geven.
-	Bijsturing is met name lastig op volume ontwikkeling: -De invloed van het abonnementstarief op de Wmo uitgaven is groot. De aangekondigde maatregelen om per 2025 eigen bijdrage in te voeren voor Huishoudelijke hulp zijn onvoldoende omdat de inkomensgrens te laag is én omdat hulpmiddelen/woonvoorzieningen niet mee genomen worden. - Daarnaast zal de vergrijzing een grote impact gaan krijgen. - Voor Jeugdzorg is bijsturing lastig omdat het een complex stelsel is, met veel verwijzers waar de gemeente slechts indirect invloed op kan uitoefenen, maar niks kan afdwingen vanwege het wettelijke recht van deze verwijzers om zelf te verwijzen (gecertificeerde instellingen, huisartsen, rechters, jeugdartsen en medisch specialisten). Ook de invloed van bepaalde ontwikkelingen in de maatschappij en economie op de vraag naar jeugdzorg is lastig in te schatten en vaak pas na verloop van tijd zichtbaar. Bijsturing hierop is eveneens lastig.
11	Open einde regeling, doorverwijzingen door derden enz
12	Vanuit de beleidsmatige kant kan ik dit lastig beoordelen. Vanuit financieel oogpunt realiseren we weinig bezuinigingen. We dringen wel het aantal casussen terug, maar we hebben een aantal dure casussen erbij, waardoor het financieel niets oplevert. Wel hebben we onze taakstelling gehalveerd door de structurele bijdrage die we vanuit het Rijk en de toezichthouder mogen ramen.
13	Afhankelijkheid van 3den blijft groot zowel door zorgaanbieders en de centrumgemeente
Vrijblijvende toelichting vraag 4 optie E	
1	Onze gemeenten heeft de uitvoering van de wetten in het sociaal domein gemandateerd aan een buurgemeente. Zij beheren onze klantgegevens. Langzamerhand krijgen wij , door betere afspraken en een grotere ambtelijke inzet, meer grip op de data. Maar bijsturen is vrijwel niet mogelijk, ook doordat het om een zeer klein aantal inwoners gaat.
2	We hebben voldoende data voor inzicht maar het is een illusie dat je alles kunt bijsturen in het sociaal domein ook wanneer daar voldoende instrumenten voor zijn.

Vraag 5

In hoeverre heeft uw gemeente een start gemaakt met het doorvoeren van maatregelen in de jeugdzorg in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd?

Het rijk en VNG zijn in gesprek over de Hervormingsagenda Jeugd die bestaat uit de combinatie van een set van maatregelen en een financieel kader waarmee een structureel houdbaarder jeugdstelsel wordt gerealiseerd. Meer informatie over de set van maatregelen en hun verwachte meerjarige impact is te vinden op <https://vng.nl/artikelen/hervormingsagenda-jeugd> .

- a) Onze gemeente had de meeste maatregelen in de Hervormingsagenda al doorgevoerd.
- b) Onze gemeente is begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda onderzocht worden
- c) Onze gemeente zal hiermee beginnen nadat de Hervormingsagenda is vastgesteld.
- d) Het is nog niet duidelijk wanneer onze gemeente hiermee zal beginnen.
- e) Anders.

Keuze d en e toelichten.

Vrijblijvende toelichting vraag 5 optie A	
1	Ondanks het grotendeels doorvoeren van de meeste maatregelen blijven we te maken hebben met autonome ontwikkelingen waardoor kosten blijven stijgen. Bijvoorbeeld toename van zorgzwaarte en wijziging woonplaatsbeginsel. Voor Venlo heeft dit geleid tot een forse toename van kosten waarvoor we niet volledig zijn gecompenseerd.
2	Niet van toepassing
3	De gemeente Tilburg (in de regio Hart van Brabant) heeft de maatregelen uit de hervormingsagenda die onder eigen regie konden worden opgepakt uitgevoerd. Of we zijn in een ver gevorderd stadium wat betreft de uitvoering. Het deel dat resteert; Om dit te realiseren dient het Rijk de reikwijdte van de jeugdwet te verkleinen en dienen nog meer residentiele voorzieningen te worden afgebouwd inclusief LTA en bovenregionale jeugdzorg.
4	De maatregelen die gemeenten zelfstandig al kunnen doorvoeren (zoals bijv. POH) zijn doorgevoerd. Daarnaast zijn er uiteraard ook maatregelen waarbij een afhankelijkheid bestaat vanuit het Rijk (afbakening bijv). Daarom gekozen voor a; hoewel dat niet "de meeste" maatregelen beslaat.
5	Onze gemeente heeft reeds diverse maatregelen doorgevoerd, die goed aansluiten op de maatregelen uit de hervormingsagenda. Bijna alle maatregelen zijn geïmplementeerd, enkele moeten nog worden toegepast.
6	De werkzaamheden inzake het Sociaal Domein is aan de gemeente Huizen aanbesteed, wij krijgen van hen voldoende informatie, bijstellingsmogelijkheden en analyses.
7	Regio Alkmaar heeft al jaren een goed functionerende regionale samenwerking op inkoop. Onderdeel daarvan is uniforme inkoopvoorwaarden en administratie. Rol van de toegang wordt regionaal afgestemd incl de beweging naar integraal werken domeinbreed. Er zijn veel maatregelen genomen om grip te krijgen op de kosten. Dat doen we in partnerschap met aanbieders en ketenpartners zoals de GI's.
8	Een aantal maatregelen uit de hervormingsagenda zijn uitgevoerd.
9	Onze gemeente heeft reeds diverse maatregelen doorgevoerd, die goed aansluiten op de maatregelen uit de hervormingsagenda. Bijna alle maatregelen zijn geïmplementeerd, enkele moeten nog worden toegepast.
10	Onze gemeente heeft reeds diverse maatregelen doorgevoerd, die goed aansluiten op de maatregelen uit de hervormingsagenda. Bijna alle maatregelen zijn geïmplementeerd, enkele moeten nog worden toegepast.
11	Onze gemeente heeft reeds diverse maatregelen doorgevoerd, die goed aansluiten op de maatregelen uit de hervormingsagenda. Bijna alle maatregelen zijn geïmplementeerd, enkele moeten nog worden toegepast.
12	Combi a en b: We hadden al een aantal maatregelen doorgevoerd zoals POH, welke we al jaren hebben, en ook de combi onderwijs-zorg. En een aantal maatregelen komen overeen met de maatregelen van ons Transformatieplan.
Vrijblijvende toelichting vraag 5 optie B	
1	Enkele maatregelen heeft de gemeente al doorgevoerd. In regionaal verband wordt onderzocht wat de hervormingsagenda verder voor de regio en de Groninger gemeenten betekent.
2	Reeds zolang de hervormingsagenda in opbouw is, werken we in regionaal verband (jeugdhulp regio Rijnmond) aan het verkrijgen van inzicht in de maatregelen en bezien welke mogelijkheden er zijn tot realisatie van maatregelen.
3	De gemeente is reeds gestart met het uitwerken van maatregelen waarvan we verwachten dat we deze terug zullen zien in de Hervormingsagenda. Wanneer deze eenmaal is vastgesteld, zullen we de overige maatregelen eveneens uitwerken.
4	De zeven thema's uit de Hervormingsagenda zijn op ZL-se schaal vertaald in het Transitieplan Jeugd ZL, dat inzet op vier doelstellingen, te weten normalisering, integraal werken, data gedreven werken en preventie. Beekdaelen is voortvarend aan de slag met de uitwerking van deze doelstellingen in een lokaal koersdocument, waarin concrete acties worden uitgewerkt om invulling te geven aan deze doelstellingen.
5	Momenteel wordt gewerkt aan de nota Sociaal Domein waaraan lokale uitvoeringsagenda's gekoppeld worden. Hierin moeten de maatregelen uit de Hervormingsagenda een plek krijgen.
6	De beïnvloedbaarheid van de gemeente op de uitgaven is beperkt. We zijn benieuwd op welke wijze het rijk de gemeenten tegemoet komt in de zoektocht naar effectiviteit en efficiency.
7	De nieuwe inkoopssystematiek is gestoeld op de aanbevelingen uit de Hervormingsagenda Jeugd. Het SDF is verantwoordelijk voor de inkoop, die op 1-1-2023 in had moeten gaan, maar is nu een jaar uitgesteld. Waadhoeke is bezig met de verdere doorontwikkeling van de praktijkondersteuners bij huisartsen. Er is op provinciaal niveau een regiovisie jeugdhulp opgesteld, waarbij de diverse acties worden opgepakt in SDF-verband.

8	Wij inventariseren op dit moment welke bestaande maatregelen passen binnen de filosofie van de hervormingsagenda. Voor het overige moet er op landelijk niveau nog veel nadere uitwerking en duiding beschikbaar komen.
9	Een aantal maatregelen zoals de Praktijkondersteuners huisarts en contractmanagement hebben we al doorgevoerd. Met een aantal maatregelen zijn we bezig. Het is verder zo dat veel maatregelen uit de hervormingsagenda niet concreet genoeg zijn en vaak nog nadere uitwerking of aanpassing van wetgeving nodig is. Het grootste deel van de maatregelen hebben we daarom nog niet doorgevoerd.
10	In regionaal verband (RAO-Zorg en RPO-Zorg) worden de maatregelen in beeld gebracht om van daaruit de maatregelen voor de afzonderlijke gemeenten nader te concretiseren. Dit proces is in de loop van 2022 al gestart.
11	Heeft ook relatie met de extra structurele middelen. En de toch nog enige onzekerheid daarover. Bovendien ligt een deel van de keuze bij het Rijk.
12	Er lopen bij ons nu al acties om onze uitgaven terug te dringen. Vele voornemens uit de hervormingsagenda moeten nog landelijk worden geconcretiseerd. Een deel van deze voornemens is niet haalbaar.
13	Dit in samenwerking met de regio o.l.v. de centrumgemeente.
14	Interne besluitvorming over de uitvoering van de Hervormingagenda moet nog plaatsvinden.
15	In onze nieuwe inkoop met ingang van 2023 hebben we diverse onderdelen van de hervormingsagenda meegenomen
Vrijblijvende toelichting vraag 5 optie C	
1	Gemeente loopt niet vooruit op maatregelen voortvloeiende uit de nog vast te stellen Hervormingsagenda. Wel initiatief genomen tot het nemen van eigen (regionale) maatregelen. Deze hebben vooralsnog weinig effect gesorteerd.
2	Het Rijk en de VNG werken samen met betrokken partijen aan een hervormingsagenda jeugd die zich richt op een beter en beheersbaar jeugdstelsel. Zevenaar heeft zelf een koers bepaald met het beleidsplan jeugd, Wmo en participatie, daar houden we aan vast. Wat deze hervormingsagenda voor ons gaat betekenen is nog niet bekend. Daar verwachten wij in 2023 meer duidelijkheid over.
3	We zullen pas beginnen met de uitvoering voordat de hervormingsagenda is vastgesteld. Wij vinden namelijk dat de koers van de hervormingsagenda op veel punten nog onduidelijk is.
4	Zolang de Hervormingsagenda niet gereed is (beloofd voor de kerst maar zoals iedereen al verwachtte is dit niet gelukt) en niet duidelijk is wat er precies van de gemeenten wordt verwacht is hiermee nog geen start gemaakt.
5	zie toelichting Programmabegroting p.21
6	uitvoering in regionaal verband
7	Eerst is duidelijkheid vanuit het Rijk nodig.
8	Binnen Deurne zijn we bezig met de herijking van het sociaal domein. Hiervoor zijn de nodige maatregelen al ingezet. Er is alleen nog geen directe relatie gelegd met de hervormingsagenda jeugd.
9	We volgen ontwikkelingen nauwlettend en zullen hier uitvoering aan geven zodra e.e.a. verder is uitgewerkt
Verplichte toelichting vraag 5 optie D	
1	onbekend
2	Nog niet duidelijk wanneer we hiermee beginnen omdat we denken dat: <ul style="list-style-type: none"> • niet het beeld en de signalen hebben dat prijzen terug gaan naar wat we voorheen 'gewend waren'. Personeelstekort loopt alleen maar op. <ul style="list-style-type: none"> • met het oog op de vergrijzing mag je steeds meer een beroep op de Wmo verwachten. De aanpassing in het abonnementstarief mbt alleen hulp bij huishouden zal niet genoeg zijn. • door woningtekorten meer woningaanpassingen kunnen verwachten, als mensen niet makkelijk naar een aangepaste woning kunnen verhuizen. • ondanks dat we intern binnen de gemeente bezig zijn met het programma toekomstbestendige zorg nog onbekend is wat de uiteindelijke impact ervan is op de maatwerkvoorzieningen.
3	Dit wordt in provinciaal verband opgepakt onder aansturing van SDF (Sociaal Domein Fryslân).
4	Onze afdeling maatschappelijke dienstverlening bij de gemeenschappelijke regeling, die deze taak uitvoert is zich nog aan het oriënteren welke mogelijkheden er zijn.
5	In de loop van 2023 (met doorloop naar 2024) zullen we waarschijnlijk starten.

Verplichte toelichting vraag 5 optie E	
1	Inhoudelijk zijn de maatregelen al ingevoerd. Onze gemeente betwijfelt in ernstige mate het besparingspotentieel van het totaalpakket aan maatregelen.
2	Een aantal maatregelen is al doorgevoerd. De komende periode wordt de hervormingsagenda verder uitgewerkt. Dan komt ook de vertaalslag naar het lokale veld. Deze nadere uitwerking vindt daarbij plaats in nauwe samenwerking met de andere Groninger gemeenten
3	Wij zijn zowel in onze inkoopregio "Een 10 voor de jeugd" als ook lokaal begonnen om ons voor te bereiden op de hervormingsagenda. Op sommige onderdelen zijn wij daarin al wat verder maar op andere echt nog niet. Vooral ook omdat nog veel onduidelijk is. Zo is bv de regioindeling nog niet bekend, is nog niet bekend welke zorgvormen straks regionaal ingekocht moeten worden en is de nieuwe afbakening van de jeugdwet nog niet bekend (dus wat valt straks onder jeugdwet en wat niet). Wij sorteren natuurlijk wel voor en zijn bv wel bezig om de preventieve kant lokaal te versterken met bv de doorontwikkeling CJG en het opstellen van een uitvoeringsplan van de kadernota Focus op alle jeugd. We zijn dus deels begonnen zowel in onze regio als lokaal, maar er zijn nog te veel onzekerheden op dit moment. Het is dus deels ook wachten op vaststelling hervormingsagenda en de daaropvolgende wetsvoorstellen, amvb en ministeriële regelingen.
4	Voor een deel overlopen de acties die al lopen met de acties zoals omschreven in het rapport van de commissie van wijzen dat de basis vormt van de Hervormingsagenda.
5	Binnen nieuw beleid houden we zeker rekening met de komst van de hervormingsagenda. In eerste instantie is lokaal besloten te wachten tot deze wordt vastgesteld. Gezien dit nog op zich laat wachten willen we nu alvast starten met het maken van een projectplan.
6	De afgelopen jaren hebben we als regio Nijmegen hard gewerkt aan de Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO). We voldoen als regio (en als gemeente) aan veel van de hierin gestelde voorwaarden, waaronder het niveau van regionale samenwerking en de dossiers waarop deze samenwerking gewenst is. We hebben de afgelopen jaren regionaal gemonitord op de eisen die gesteld worden aan onder andere de sociale toegang. Deze NvO is een soort voorloper van de Hervormingsagenda. De hervormingsagenda is nog niet definitief en de laatste versie (3.0) is pas vrij recent beschikbaar. We zijn momenteel aan het verdiepen welke wijzigingen dit voor ons meebrengt en gaan hier dan mee aan de slag.
7	Via de gezamenlijke regio samenwerking Inkoop Jeugdhulp Zuid Limburg wordt de hervormingsagenda uitgewerkt en doorgevoerd.
8	centrumgemeente voert deze hervormingsmaatregelen door
9	Binnen nieuw beleid houden we zeker rekening met de komst van de hervormingsagenda. In eerste instantie is lokaal besloten te wachten tot deze wordt vastgesteld. Gezien dit nog op zich laat wachten willen we nu alvast starten met het maken van een projectplan.
10	Met een aantal maatregelen die in de hervormingsagenda zijn opgenomen zijn we gestart (dit niet n.a.v. de hervormingsagenda) maar nog geen van de maatregelen is nog volledig doorgevoerd.
11	Een deel van de hervormingsagenda hebben we al doorgevoerd. Verder is de hervormingsagenda en de daaraan gekoppelde financiële gevolgen nog niet vastgesteld dus is deze vraag eigenlijk niet te beantwoorden.
12	Dit weten we niet. Tot en met 31 december 2022 huurde de gemeente de beleids capaciteit in bij een buurgemeente. Vanaf 1 januari 2023 gaat Rozendaal zelf beleids capaciteit inhuren.
13	Vanuit het beleidsteam op deze vraag geen antwoord ontvangen.
14	Binnen nieuw beleid houden we zeker rekening met de komst van de hervormingsagenda. In eerste instantie is lokaal besloten te wachten tot deze wordt vastgesteld. Gezien dit nog op zich laat wachten willen we nu alvast starten met het maken van een projectplan.
15	Onduidelijk wat deze hervormingsagenda gaat betekenen voor gemeente. Wij zijn al bezig met regionale samenwerking en hebben een set van maatregelen doorgevoerd om de betaalbaarheid van de jeugdzorg te verbeteren.
16	Onduidelijk wat deze hervormingsagenda gaat betekenen voor gemeente. Wij zijn al bezig met regionale samenwerking en hebben een set van maatregelen doorgevoerd om de betaalbaarheid van de jeugdzorg te verbeteren.
17	Op basis van de landelijke hervormingsagenda jeugd wordt in 2023 in regionaal verband een hervormingsagenda uitgewerkt
18	Een deel van de maatregelen in de Hervormingsagenda Jeugd is de afgelopen jaren al door ons doorgevoerd. Een deel echter ook niet. Met name dat deel van de maatregelen dat we niet als individuele gemeente kunnen doorvoeren, maar waar we afhankelijk zijn van landelijke afspraken.

19	Er is nog steeds veel onduidelijkheid binnen de hervormingsagenda. Met name een passend financieel kader. Daarentegen hebben we binnen onze jeugdzorgregio zaken op een zodanige manier georganiseerd zodat die, op onderdelen, al passen binnen de voorstellen van de hervormingsagenda.
20	In onze gemeente loopt al een aantal activiteiten en pilots, die passen binnen de benoemde maatregelen. Wij hebben dit gedaan vanuit het transformatieplan Jeugdhulp en ons beleidsplan sociaal domein. Wanneer de Hervormingsagenda is gepresenteerd zal een plan worden uitgewerkt waarbij ook de maatregelen en pilots die we nu uitvoeren indien van toepassing een plek krijgen. In de begroting zijn hiervoor middelen gereserveerd. In onze gemeente liepen (al vóór de komst van de afgesproken maatregelen en Hervormingsagenda) een aantal activiteiten en pilots die passen binnen de benoemde maatregelen. Een voorbeeld hiervan is de pilot POH-jeugd en een lokaal behandelteam.
21	Onze gemeente heeft een aantal maatregelen al lokaal of in de regio opgepakt. Op dit moment wordt er door de regio's en VNG gesproken over de precieze invulling van en/of omgang met de Hervormingsagenda. De landelijke gesprekken tussen rijk, jeugdzorgaanbieders en VNG zijn recent opnieuw vastgelopen. Dit heeft ook invloed op onze aanpak.
22	Deze vraag loopt vooruit op de vaststelling van de Hervormingsagenda. De maatregelen in de concept Hervormingsagenda zijn op onderdelen nog weinig concreet. Wat betreft de maatregelen/onderdelen van de Hervormingsagenda die al wel bekend zijn geldt dat wij in Utrecht hier al een flinke slag in hebben gemaakt, bijvoorbeeld rondom de vermindering van administratieve lasten of het neerzetten van sterke lokale teams.
23	het betreft een combinatie tussen a, b en c. De POH loopt al enige tijd, maar andere maatregelen moeten nog nader worden uitgewerkt. Hiervoor hebben wij een projectleider aangesteld die dit traject zal coördineren.
24	De Hervormingsagenda kent diverse maatregelen en hebben alle een verschillende mate van beïnvloedbaarheid. Zo werkt Sittard-Geleen al enkele jaren met POH (praktijkondersteuner huisartsen). Belangrijke kostenbesparende maatregelen liggen op het vlak van afbakening reikwijdte jeugdwet en versterken bestaanszekerheid heb je de verschillende partijen nodig die momenteel werken aan de hervormingsagenda.
25	Deels waren er al maatregelen doorgevoerd maar de hervormingsagenda is begin 2022 opgeschort en halverwege het jaar pas weer opnieuw verder opgepakt door de VNG. Volledig inzetten op maatregelen kan pas als die hervormingsagenda compleet is vastgesteld.
26	Transitie lokale jeugdzorg. Op het onderdeel preventie is structurele inspanning en inzet noodzakelijk om de resultaten van deze verandering te behalen, namelijk: minder zware specialistische jeugdhulp, meer inzet van preventie en het voorveld, meer inzicht op de (verblijf)kosten, strakke en heldere afspraken met de aanbieders, meer regie bij lokale teams. Daarbij is de overtuiging dat hierdoor minder kinderen in te zware jeugdhulp terecht komen en dat in 2025 hiervoor geen extra middelen meer benodigd zijn. Dit zal de komende jaren worden gemonitord. POH's. De praktijkondersteuners Jeugd (POH'er) bij de huisartsen kunnen psychosociale problemen van kinderen en jeugdigen vroegtijdig waarnemen en kortdurend behandelen. Daarmee wordt ingezet op het voorkomen van zwaardere vormen van jeugdzorg. Uit de evaluatie in 2021 blijkt dat deze inzet heel goed werkt: veel minder kinderen en jongeren worden doorverwezen naar zwaardere jeugdzorg en worden door de POH'er goed ondersteund.
27	Centrumgemeente voert deze hervormingsmaatregelen door
28	Een deel van de maatregelen hebben wij de afgelopen jaren al opgepakt. Verder zijn we in afwachting van de nadere uitwerking van de landelijke besparingsmaatregelen en op basis daarvan gaan we bekijken wat dit voor Zwolle betekent.
29	In onze gemeente liepen (al vóór de komst van de afgesproken maatregelen en Hervormingsagenda) diverse activiteiten en pilots die passen binnen de benoemde maatregelen. Wanneer de Hervormingsagenda is gepresenteerd zal een plan worden uitgewerkt waarin ook de maatregelen en pilots die we nu uitvoeren een plek krijgen. In de begroting zijn hiervoor middelen gereserveerd.
30	Deels waren er al maatregelen doorgevoerd maar de hervormingsagenda is begin 2022 opgeschort en halverwege het jaar pas weer opnieuw verder opgepakt door de VNG. Volledig inzetten op maatregelen kan pas als die hervormingsagenda compleet is vastgesteld.
31	De hervormingsagenda zal regionaal worden opgepakt.
32	deels waren er al maatregelen doorgevoerd maar de hervormingsagenda is begin 2022 opgeschort en halverwege het jaar pas weer opnieuw verder opgepakt door de VNG. Volledig inzetten op maatregelen kan pas als die hervormingsagenda compleet is vastgesteld.
33	Deels al begonnen om voldoende sturing te krijgen en te houden op de verschillende dossiers.

34	In onze gemeente liepen (al vóór de komst van de afgesproken maatregelen en Hervormingsagenda) een aantal activiteiten en pilots die passen binnen de benoemde maatregelen. Een voorbeeld hiervan is de pilot POH-jeugd waarbij een jeugd- en gezinswerker wordt ingezet binnen de huisartspraktijk. Basis hiervoor was het transformatieplan Jeugdhulp en ons Regionaal Beleidsplan Sociaal Domein. Wanneer de Hervormingsagenda is gepresenteerd zal een plan worden uitgewerkt waarbij ook de maatregelen en pilots die we nu uitvoeren indien van toepassing een plek krijgen.
----	--

Vraag 6

Rijk en VNG hebben afspraken gemaakt over extra middelen voor jeugdzorg in 2023 á € 1,4 miljard. In hoeverre helpen de extra middelen jeugdzorg om een structureel sluitende begroting te kunnen opstellen voor het jaar 2023?

Let op, het gaat hier om de begroting 2023 en niet om de meerjarenraming.

- Onze gemeente had ook zonder de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2023.
- Onze gemeente heeft mede door de extra middelen jeugdzorg een structureel sluitende begroting in 2023; zonder deze extra middelen zou er geen sluitende begroting zijn.
- Met de extra middelen jeugdzorg heeft onze gemeente nog steeds geen structureel sluitende begroting in 2023

Vrijblijvende toelichting vraag 6 optie A

1	Het gaat dan om de begroting als geheel.
2	Met inzet van eerder opgebouwde egalisereserve Sociaal Domein.
3	Raming inkomst middelen Jeugd 2023 globaal afgerond € 3,9 miljoen. Saldo begroting 2023 € 6,3 miljoen. € 6,3 minus € 3,9 = € 2,4 miljoen positief
4	Het was ook zonder extra middelen wel gelukt, maar het helpt wel heel erg en geeft onze gemeente wat meer gelegenheid om wat meer te investeren in het fysiek domein. In eerdere jaren hebben we namelijk gezien dat veel restantmiddelen naar het Sociaal Domein zijn gegaan.
5	Echter is er op het product Jeugdzorg nog een taakstelling opgenomen ad € 260.000
6	onduidelijk is welk deel hier voor uitvoering, beleid is bestemd
7	nvt
8	Dit is - mede - mogelijk door het extra accres. Verder is Hardenberg al (tijdig) begonnen met het verkennen en doorvoeren van besparingsmogelijkheden in het sociaal domein.
9	Binnen het sociaal domein is sprake van een structureel sluitende begroting. Vanuit de extra middelen jeugd is 1,1 mln structureel ingezet als algemeen dekkingsmiddel (besluit raad "klaar voor de herstart" 2022). Daarnaast zijn de incidentele middelen jeugd t/m 2023 opgenomen in de begroting. Vanaf 2024 zijn er geen aanvullende middelen opgenomen in de begroting, "met uitzondering van de reeds begrote taakstelling van 1,1 mln. Vanaf 2024 is er sprake van een meerjarig sluitende begroting, waarbij het saldo ruim boven 1,1 mln ligt. Conclusie is dan ook dat de gemeente ook zonder de incidentele middelen jeugd een structureel sluitende begroting heeft.
10	Zonder de extra middelen jeugdzorg zou de begroting van Deurne net structureel sluitend zijn.
11	Mede door hoge accressen uit mei- en septembercirculaire 2022 heeft Oldenzaal een begrotingsoverschot. Kanttekening is dat de begroting 'beleidsluw' is en voor 2026 het voordeel stevig terugloopt ten opzicht van de jaren 2023-2025.
12	De raad heeft het college de opdracht gegeven om een sluitende begroting aan te bieden, dus als er geen extra middelen beschikbaar waren gesteld, zouden er andere keuzes gemaakt moeten worden.

Vrijblijvende toelichting vraag 6 optie B	
1	De extra middelen zijn, ondanks de sluitende begroting van 2023, nog wel minder dan de uitgaven die we voor Jeugdzorg maken.
2	Wel met de kanttekening daarbij dat dit alleen geldt voor het jaar 2026. Ten aanzien van het gemeentefonds werd dit al gezien als "ravijnjaar". Anders was waarschijnlijk optie a ons antwoord geweest.
3	Niet van toepassing
4	De sluitende begroting is niet alleen afhankelijk van de extra middelen jeugdzorg. De extra middelen hebben er wel voor gezorgd dat geen aanvullende maatregelen nodig waren.
5	Met de extra middelen voor de jeugdhulp is de begroting 2023 nagenoeg structureel sluitend. Zonder deze middelen zou er een groot reëel tekort zijn in 2023.
6	Zonder de extra middelen had gemeente Oudewater een sluitende begroting op de jeugdzorg. Echter zijn met de extra middelen andere keuzes gemaakt in de begroting, dus als we deze extra middelen nu buiten de begroting houden, dan hebben we geen structureel sluitende begroting.
7	Het saldo volgens de Programmabegroting 2023 is € 530 k (positief). Het bedrag van de extra middelen Jeugdzorg is hoger.
8	We hebben aanvullend op de extra jeugdzorgmiddelen wel nog in de begroting 2023 een meer dan gemiddelde verhoging van de OZB doorgevoerd om 2023 in evenwicht te krijgen.
9	Onze beleidsarme begroting was ruim structureel sluitend. Nu we ook de mutaties uit het collegewerkprogramma inzichtelijk hebben (nu deze zijn goedgekeurd door de raad), is het duidelijk dat zonder deze middelen er geen sluitende begroting zou zijn, of dat er andere keuzes in het collegewerkprogramma zouden moeten worden gemaakt.
10	Dit is niet zo maar te zeggen. In de integrale afweging is rekening gehouden met de extra middelen.
11	Stelpost 2023: € 5,880 miljoen Meicirculaire 2022: € 6,631 miljoen € 0,751 miljoen Deze vraag is niet eenduidig te beantwoorden omdat we in de PB 2022-2025 al een stelpost mochten ramen voor de extra middelen. Zonder deze stelpost / extra middelen hadden we natuurlijk eerder bijsturingmaatregelen voorgesteld, maar het lijkt waarschijnlijk dat een sluitende begroting zonder extra middelen een lastige opgave was geweest.
12	We hebben nog steeds een (nog te realiseren) structurele taakstelling van € 450.000 in de jeugdzorg.
13	alleen de gelden zouden niet alleen voor 2023 duidelijk moeten zijn maar vooral voor de jaren erna. De extra gelden komen steeds te laat. Sturen moet op langere termijn (en niet steeds per jaar)
Vrijblijvende toelichting vraag 6 optie C	
1	Om verder te komen is het verplicht een antwoord te geven omdat het antwoord er niet concreet bij staat. Als gemeente zijn wij al jaren genoodzaakt meer middelen uit te geven aan de jeugdzorg dan we ontvangen van het Rijk. 'Extra middelen' impliceert dat er sprake is van 'aanvullend' en dat is niet zo. Het is een incidentele compensatie van middelen die wij sinds 2015 jaarlijks tekort komen om de Jeugdwet uit te voeren. Er wordt nu slechts incidenteel een bijdrage gedaan in de tekortschietende middelen. De tekorten die wij als gemeenten vanaf 2015 hebben gehad als gevolg van de Jeugdwet zijn niet bezuinigd op de jeugdzorg zelf maar opgevangen door bezuinigingen, lastenverhogingen en bijstelling van ambities op andere beleidsterreinen. Feitelijk komt de bijdrage ten gunste van de Jeugdzorg en kunnen algemene middelen incidenteel en deels ingezet worden voor reparatie van eerdere bezuinigingen elders.
2	jaarschijf 2026; de andere jaarschijven zijn wel sluitend
3	We lopen achter de feiten aan. Gemeenten kunnen nog steeds lastig sturen op jeugdzorg. Vervolgens neemt zowel de prijs (p) toe (inflatie) als de hoeveelheid (q). De hoeveelheid neemt mede toe toe als gevolg van coronaproblematiek. Een vrij fors deel van de € 1,4 mld wordt gebruikt om de autonome ontwikkeling te compenseren

Vraag 7

Heeft uw gemeente in de meerjarenraming rekening gehouden met de extra besparing in het jeugddomein die is opgenomen in het Coalitieakkoord?

In het Coalitieakkoord heeft het kabinet een extra besparing in het jeugddomein opgenomen met een omvang van € 100 miljoen in 2024, oplopend naar € 500 miljoen in 2025 en 2026, en structureel € 511 miljoen vanaf 2027. Het kabinet heeft besloten dat deze besparing een Rijksverantwoordelijkheid is. Het is aan het Rijk de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen waarvoor het Rijk aan zet is en die aanvullend zijn op de beoogde Hervormingsagenda.

- a) Nee onze gemeente heeft geen rekening gehouden met een aanvullende besparing in de meerjarenraming.
- b) Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming, maar niet voor het volledige bedrag per jaar.
- c) Ja, onze gemeente heeft rekening gehouden met deze aanvullende besparing in de meerjarenraming voor het volledige bedrag per jaar.

Bij alle gekozen antwoordopties hieronder vermelden of het begrotingsaldo van uw gemeente voor de jaren 2024, 2025, en 2026 structureel sluitend is.

2024	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend
2025	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend
2026	☐ Structureel sluitend	☐ Niet structureel sluitend

Vrijblijvende toelichting vraag 7 optie A	
1	Voor het jaar 2026 is geen rekening gehouden met de extra miljard uit de septembercirculaire
2	Over 2026 verschillen de toezichthouder en het college van mening.
3	De incidentele bijdragen helpen als compensatie van de tekorten. Maar het blijft incidenteel. Daarom wordt voor alle jaarschijven niet structureel sluitend aangegeven. Alhoewel er geen rekening gehouden wordt met aanvullende besparingen zoals opgenomen in het coalitieakkoord van het Rijk en er toch sprake is van een sluitende begroting op concernniveau, betekent dit niet zonder meer dat de Rijkmiddelen toereikend zijn. Net als in voorgaande jaren waren zijn bijstellingen van ambities en bezuinigingen op beleidsthema's buiten jeugd om noodzakelijk gebleken om te komen tot een sluitende begroting. Zie ook vorige antwoord.
4	Ten aanzien van besparing landelijk 100 miljoen oplopend naar 500 miljoen hebben wij meerjarig geen besparing begroot. We hebben behoedzaam geraamd. Overigens hebben we voor alle jaren een structureel sluitende begroting (2026 alleen een incidenteel nadeel).
5	Deze vraag komt verwarrend over. De extra besparing werkt neutraal voor gemeenten, toch? (enerzijds lagere kosten, anderzijds lagere inkomsten)
6	Het is nog niet geheel duidelijk welke mogelijkheden er zijn en of deze mogelijkheden leiden tot lokale effecten.
7	Eventuele besparingen in de vorm van lagere lasten door rijksmaatregelen in de jeugdzorg hebben wij vooralsnog niet in de begroting opgenomen.
8	Zodra het Rijk de geraamde besparingen met maatregelen heeft ingevuld is het vroeg genoeg om de korting op de algemeen uitkering en de besparing op de budgetten in het jeugddomein te verlagen. Dat past bij reëel begroten. Geen stelpost opnemen die niet is onderbouwd, anders krijgen we de toezichthouder op ons dak.
9	Gemeente houdt hiermee rekening aan de inkomstenkant. Dat wil zeggen de inkomsten voor Jeugd zijn verminderd met de besparing die deze maatregelen te weeg moeten brengen. Aan de lastenkant zijn deze maatregelen nog niet verwerkt. Derhalve houden we wel rekening mee met de minder wordende inkomsten, maar niet met de minder wordende lasten.
10	In de Programmabegroting 2023 is de aanvullende besparing niet (meer) verwerkt. In een aanvullende memo naar aanleiding van de septembercirculaire 2022 is de aanvullende besparing wel meegenomen.

11	Vreemde vraag, want de begroting dient sluitend aan de raad te worden aangeboden en vastgesteld te worden. Dat zegt niet automatisch iets over de vraag die hier gesteld wordt. Wanneer het Rijk met beleid vaststelt dat er extra lasten of minder baten naar de gemeente gaan, gaat dat ten koste van andere doelen.
12	De extra besparing in het jeugddomein was opgenomen in de Septemercirculaire 2022. Deze circulaire wordt normaliter niet verwerkt in de begroting van het jaar erop omdat de uitkomst hiervan te laat beschikbaar is. Overigens geldt dit ook voor de meicirculaire; deze komt te laat om te verwerken bij de kadernota/perspectiefnota.
13	Wij hebben de taakstelling opgenomen voor het volledige bedrag, maar daar tegenover staat een positieve stelpost voor hetzelfde bedrag omdat wij ervan uitgaan dat het Rijk hier met een oplossing komt.
14	Vanuit voorgaande begrotingen is al een structurele taakstelling opgenomen op de uitgaven voor het sociaal domein. Eerst dient deze gerealiseerd te worden. Daarom is er niet aanvullend met een extra besparing rekening gehouden.
15	Uitgaande dat het rijk toch extra middelen voor jeugd gaat geven, want dan hebben wij een taakstelling van 1,9 mln. waarvan de raad heeft besloten dit niet meer te koppelen aan de jeugdbudgetten.
16	Bij de beantwoording van bovenstaande vraag gaan wij ervan uit dat uw vraag is of we als gemeente zelfstandig bezuinigingen inzetten om deze korting te realiseren. In dat geval is het antwoord nee (optie a), wij rekenen hier echt op een rijks invulling van de bezuiniging door bijvoorbeeld een eigen bijdrage of het beperken van de reikwijdte van de Jeugdwet. Wel hebben wij de besparing (conform richtlijnen van de toezichthouder voor verwerking) volledig in onze begroting verwerkt.
17	Hierbij verwijzen we graag naar pagina 110 van Begroting 2023.
18	Voor het jaar 2026 is geen rekening gehouden met de extra miljard uit de septemercirculaire
19	We gaan er van uit dat de landelijke besparing volledig leidt tot een besparing op onze eigen uitgaven. Dit uitgangspunt heeft geen effect op 2024 / 2026.
20	Wij hebben v.w.b. de verwachte besparingen en de extra jeugdmiddelen de lijn van 2022 doorgezet. D.w.z. dat we 75% van de verwachte extra middelen hebben opgenomen als opbrengst en geen taakstellende lagere kosten hebben opgenomen. Dit alles uit het voorzichtigheidsprincipe en de ervaring dat verwachte besparingen vaker niet dan wel worden gerealiseerd.
21	Wij hebben wel rekening gehouden met de structurele middelen die we mogen ramen, maar niet met de extra besparing, omdat we hier niet zeker van zijn. Het Rijk zegt dat dit hun verantwoordelijkheid is, maar dit willen wij eerst nog is zien. Aangezien we toch structureel sluitend waren hebben we dit achterwege gelaten.
22	dit is aan het kabinet

Vrijblijvende toelichting vraag 7 optie B

1	Het rijk geeft aan verantwoordelijk te zijn voor de besparing. Onze gemeente heeft daarom de inkomsten (algemene uitkering) naar beneden bijgesteld voor deze besparing maar tegelijkertijd op de producten jeugddomein voor exact hetzelfde bedrag de uitgaven naar beneden bijgesteld zodat eea voor ons budgettair neutraal in de begroting zit verwerkt.
2	2026 is het bekende ravijnjaar. Achtkarspelen heeft met de kennis tot vandaag vanaf 2026 geen sluitend perspectief en ook geen reële verwachting dat dit wel het geval wordt.

Vrijblijvende toelichting vraag 7 optie C

1	2026 betreft "ravijnjaar" als gevolg van sterk teruglopende rijksmiddelen
2	Verwerkt middels lagere uitkering gemeentefonds conform de mei- en septemercirculaire. Alleen incidentele toevoeging van (landelijk) € 1.445 miljoen ter compensatie van de tekorten in de jeugdzorg is meegenomen (ook middels de uitkering gemeentefonds).
3	Het jaar 2026 is niet structureel sluitend vanwege de algemene uitkering.

4	<p>Het effect van de verlaging uitgaven jeugd heeft voor Waadhoeke de volgende omvang: 2024 € 0,3 miljoen, 2025 € 1,4 miljoen, 2026 € 1,4 miljoen.</p> <p>Er is nog een gemeentelijke bezuinigingsopdracht (taakstelling) van € 0,6 miljoen in 2024, oplopend naar € 1,2 miljoen in 2025 actueel (zie raadsvoorstel programmabegroting).</p> <p>Mits alle besparingen, zowel de besparing op jeugd als de eigen taakstelling, gehaald worden is onze meerjarenraming structureel sluitend. De meerjarenraming in de programmabegroting 2023 geeft de volgende cijfers: 2024 +9,1 miljoen, 2025 +10,8 miljoen, 2026 +0,7 miljoen.</p> <p>Na begrotingswijziging 1 van 2023 is het beeld als volgt (zie raadsvoorstel programmabegroting 2023): 2024 +8,4 miljoen, 2025 +10,1 miljoen 2026 +0,0 miljoen</p>
5	<p>Wij hebben de bedragen vanaf 2025 ingeboekt, maar niet op jeugdzorg maar als stelpost op de algemene baten en lasten. Het is aan college en raad om te bepalen op welke wijze die stelpost vanaf 2025 gerealiseerd moet worden. Vooralsnog gaan wij er vanuit, dat het Rijk deze € 100 en € 511 miljoen voor haar rekening neemt (zie aangenomen motie in de Eerste Kamer).</p>
6	<p>Onze toezichthouder heeft in de toezichtsbrief een deel van de taakstelling op de jeugdhulp geschrapt. Na deze correctie is het reële resultaat in 2026 negatief.</p>
7	<p>Wij hebben rekening gehouden met deze besparing. Vooral ook omdat het Rijk expliciet aangeeft hier verantwoordelijkheid voor te dragen. In het geval de besparingen toch niet reëel blijken, verwachten we dan ook compensatie hiervoor.</p>
8	<p>2026 betreft het ravijnjaar. Ik denk niet dat er gemeenten zijn dit dit jaar zonder pijn sluitend hebben gekregen.</p>
9	<p>Er is rekening gehouden met de besparing uit het coalitieakkoord, maar budgettair neutraal omdat het voor risico rijk is met als uitgangspunt dat de korting op de algemene uitkering wordt gecompenseerd door lagere lasten jeugdhulp of inkomsten jeugdhulp uit eigen bijdrage bij gemeenten.</p>
10	<p>De ramingen voor 2026 zijn onzekere ramingen, in tussenliggende tijd gebeurt er veel wat tot aanpassingen leidt</p>
11	<p>De aanneme in de begroting is dat de bezuiniging door het Rijk wordt uitgevoerd om een manier dat dit resultaatneutraal uitpakt voor de begroting van de gemeente Velsen.</p>
12	<p>Jaar 2026 is nog sluitend echter door oplopende besparingen nog maar net.</p>
13	<p>Na het vaststellen van de begroting zijn er een aantal organisatie ontwikkelingen vastgesteld door de raad en verwerkt in de cijfers. Het jaar 2026 gaat een klein beetje in de min.</p>
14	<p>De gemeente heeft vanaf 2024 een "Stelpost Rijk Jeugdzorg 2024 e.v." voor het volledige bedrag in haar meerjarenbegroting opgenomen; in Programma 6 (uitgaven) en in Programma 10 (inkomsten).</p>
15	<p>De gemeente gaat er vanuit dat de aangekondigde hervormingen gerealiseerd gaan worden en dat het Rijk voor zijn deel de verantwoordelijkheid pakt.</p>
16	<p>Begroting gebaseerd op mei circulaire en na september circulaire is ook 2026 structureel sluitend</p>
17	<p>Alle jaren structureel sluitend</p>
18	<p>2026 na verwerking van de septembercirculaire 2022.</p>
19	<p>Het effect is budgetneutraal omdat tegenover de verlaging van de extra middelen Jeugdzorg (a.g.v. de taakstelling CA Rutte IV) ook de lasten zijn verlaagd.</p>
20	<p>Onze gemeente heeft de consequenties van deze kortingen budgettair geraamd door ook de uitgaven hiermee te verlagen. Dit conform een schrijven van de provinciale toezichthouder.</p> <p>De vraag is of dit ook werkelijkheid wordt door het nemen / implementeren van de maatregelen waarvoor het Rijk aan de lat staat.</p>
21	<p>Wel in 2026 een klein overschot ten opzichte van de andere jaren.</p>

Vraag 8

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging in de WMO voorziet?

Voorbeelden van mogelijke ingrepen zijn bijvoorbeeld besparingen inboeken op andere onderdelen van het sociaal domein of op andere beleidsterreinen, of het verhogen van de OZB.

- a) Nee, onze gemeente voorziet geen forse kostenstijging in de WMO, of heeft mogelijkheden om die op te kunnen vangen binnen de WMO
- b) Ja, door prijsstijgingen in de WMO
- c) Ja, door volumestijging in de WMO
- d) Ja, door zowel prijs- als volumestijgingen.

Vrijblijvende toelichting vraag 8 optie A	
1	De voorliggende voorzieningen worden lokaal versterkt. Doordat meer cliënten hiervan gebruik maken kan kostenstijging voorkomen worden.
2	Op dit moment voorzien we nog geen significante ingrepen. In algemene zin voorzien we wel stijging van de kosten in de Wmo (door volumestijgingen). Ter illustratie: onder andere door de vergrijzing en de beleidsinzet om langer zelfstandig thuis te wonen voorzien we extra uitgaven vanuit de Wmo. We verwachten daardoor onder andere op de langere termijn kostenstijgingen op het gebied van hulpmiddelen en woningaanpassingen. Echter, op dit moment is het niet onze verwachting dat dit leidt tot significante ingrepen in de komende jaren. We constateren wel dat er ook nog onzekerheden zijn over de komende jaren die maken dat de toekomst onzeker blijft. Dan gaat het onder andere om compensatie vanuit het Rijk en de voorziene wetswijziging rondom het abonnementstarief en de bijbehoren impact in de praktijk.
3	Gemeente voorziet forse kostenstijging doch ziet mogelijkheden om deze op te vangen binnen het Sociaal Domein. In eerste instantie binnen de WMO, vervolgens binnen groter geheel van Sociaal Domein.
4	Uiteraard voor zover we dat op dit moment kunnen overzien.
5	We verwachten wel kostenstijgingen door onder meer hogere loonkosten die doorberekend worden. We verwachten hiervoor echter geen significante ingrepen voor te hoeven doen.
6	Wij hebben al een maatregelenpakket op de Wmo doorgevoerd. Deze moeten in 2023, na nieuwe aanbesteding, worden uitgevoerd. Het gaat onder andere om: scherpere indicaties en het werken met nieuwe protocollen voor HH en begeleiding/dagbesteding. Verder verwachten wij dat het herinvoeren van de eigen bijdrage ook mogelijk een financieel positief effect heeft.
7	Onze gemeente heeft reeds diverse maatregelen doorgevoerd, die goed aansluiten op de maatregelen uit de hervormingsagenda. Bijna alle maatregelen zijn geïmplementeerd, enkele moeten nog worden toegepast.
8	Vanuit beleidsteam geen antwoord ontvangen op deze vraag. Bij het opstellen van de begroting zouden de signalen over volume in ieder geval opgenomen moeten zijn, een eventuele prijstoename is lastig te voorspellen gezien de huidige fluctuaties van de inflatie.
9	Vanaf 2022 hebben we de draagkrachtnorm ingevoerd, in afwijking van rijksbeleid abonnementstarief. Hierdoor kunnen we de kosten beheersen.
10	(We verwachten wel stijgingen, zowel volume als prijs, hier hebben we rekening mee gehouden in de begroting. Kans bestaat altijd dat kosten toch nog hoger uitkomen.)
11	We verwachten wel stijgingen, zowel volume als prijs, hier hebben we rekening mee gehouden in de begroting. Kans bestaat altijd dat kosten toch nog hoger uitkomen.
12	De hogere kosten Wmo door prijs en volume stijging kunnen we naar verwachting opvangen binnen Wmo en beschikbare stelpost volumestijging in onze begroting.
13	a, in de totale begroting sociaal domein zien we echter wel dat er binnen de HBH sprake is van een kostenstijging als gevolg van abonnementstarief. Daarnaast zien we dat de eigen bijdragen teruglopen.
14	Stijgende trend lijkt af te zwakken.
15	Op basis van de huidige bekende prognoses wordt gekozen voor a. maar als je kijkt naar de ontwikkeling van inflatie en vergrijzing dan komt er een moment waarop er wel een kostenstijging te verwachten is.

16	Op dit moment verwachten geen significante ingrepen te hoeven doen. Echter we zien wel een toename thuisondersteuning en ook bij beschermd wonen is het de vraag of het nadeel vanwege de objectieve verdeling ingaande 2024 opgevangen kan worden door de besparing van beschermd wonen naar beschermd thuis.
17	Bij de nieuwe indexeringen voor de Wmo voorzien wij een kostenstijging die niet (volledig) is opgenomen in de begroting.
18	We constateren wel prijsstijgingen maar verwachting is voorlopig dat er geen significante ingrepen nodig zullen zijn
Vrijblijvende toelichting vraag 8 optie B	
1	Door inflatie stijgen de tarieven van de zorgaanbieders fors. Dat is overigens niet alleen het geval in het sociaal domein. Er is een gemeente brede stelpost aanwezig om een deel van de inflatie op te vangen. In het meerjarenbeeld is t/m 2024 een volumestijging geraamd. De volumestijging heeft zicht in 2021 en 2022 niet echt voorgedaan. In 2021 was corona waarschijnlijk de oorzaak en in 2022 lukte het de zorgaanbieders niet om voldoende thuiszorg te leveren en is een wachtlijst ontstaan. Met de extra middelen die uit het recent afgesloten Zorgakkoord beschikbaar komen voor de gemeenten en de beschikbare gemeente brede stelpost zijn er waarschijnlijk geen significante ingrepen nodig op de korte termijn. Dat heeft de gemeente wel eerder gedaan na de invoering van het abonnementstarief in 2019. Toen is circa € 2 miljoen omgebogen binnen het sociaal domein.
2	Door blijvend hoge inflatie kunnen WMO kosten fors stijgen.
3	Ruime stelpost opgenomen voor prijsstijgingen.
Vrijblijvende toelichting vraag 8 optie C	
1	de volumestijging houdt verband met de vergrijzing (met name)
2	Deze hebben we meegenomen in onze risicoreserve.
3	Door relatief lage eigen bijdrage in een vergrijzend Laren nemen de aanvragen voor WMO voorzieningen (en daarmee de kosten) fors toe.
Vrijblijvende toelichting vraag 8 optie D	
1	Torenhoge inflatie, langer thuiswonen en vergrijzing, abonnementstarief zuigt kosten aan, woningmarkt zit op slot, ontschotting zorg blijft een probleem en het Rijk compenseert onvoldoende.
2	We hebben te maken met flinke vergrijzing in onze gemeente, afbouw verpleeghuisbedden is deels al gerealiseerd. Daarmee ook groei beroep op de Wmo. Als gevolg van o.a. CAO afspraken en autonome stijging van bv materiaalkosten hebben we structureel te maken met hogere kosten voor de Wmo. Daarnaast hebben we te maken met een groeiende groep kwetsbare mensen die vanwege de wachtlijsten voor behandeling langdurig ondersteuning vanuit de Wmo nodig hebben.
3	Compensatie aan zorgaanbieder is contractueel vastgelegd via de daarin aangegeven prijsindex. Moeten we ons dus aan houden
4	We zien de afgelopen jaren een toename van zorgkosten; bij WMO begeleiding o.a. door de dubbele vergrijzing, extra muralisering en verzwaren van de ggz-problematiek, bij hulp aan huis m.n. door de invoering van het abonnementstarief, en bij WMO beschermd wonen o.a. door het steeds complexer worden van de maatschappij in combinatie met een sterk afgenomen opname capaciteit van de GGZ-plekken en een gebrek aan geschikte zelfstandige woonruimte om uitstroom en doorstroom mogelijk te maken. Door middel van een reorganisatie van de zorgketen, herinrichting van het toegangsproces en taakgerichte inkoop streven we kostenbeheersing na zowel op volume als op prijs. Desalniettemin verwachten we toch voor prijsstijgingen te komen staan, omdat de ervaring leert dat de compensatie voor loon- en prijsbijstellingen via het gemeentefonds niet in verhouding staan tot de reële indexaties.
5	Door de toenemende vergrijzing nemen de aantallen Wmo-indicaties toe. Tegelijkertijd stijgen de kosten, onder andere door de gestegen lonen bij de zorgaanbieders. Wel verwachten we een dempend effect op deze ontwikkelingen wanneer de eigen bijdrage inkomensafhankelijk wordt, in plaats van het nu gehanteerde abonnementstarief.
6	Qua volumestijging is het voorspelmodel gebruikt.

7	We zien dat de uitgaven op Wmo stijgen door zowel prijs- als volumestijgingen. Afhankelijk van de mate waarin deze stijging doorzet, de mate waarin dit opgevangen kan worden in de rest van de begroting, zal de gemeenteraad moeten besluiten of ingrepen gewenst zijn en zo ja welke.
8	Mede door de nieuwe aanbestedingen van HbH en begeleiding stijgen de tarieven. Daarnaast is er door de vergrijzing en het landelijke beleid van zo lang mogelijk thuis blijven wonen sprake van een constante stijging in de vraag.
9	Prijsstijgingen zien we nu voornamelijk al bij bouwkundige voorzieningen zoals traplichten. Op termijn verwachten we ook hogere prijzen bij bijv. dagbesteding als de energieprijzen hoog blijven. Het volume neemt geleidelijk toe door vergrijzing.
10	In hoeverre er significante ingrepen nodig zijn is afhankelijk van de extra middelen die het Rijk ter beschikking kan stellen (met name ter dekking van de bovenmatig gestegen personeelskosten in de Zorg) en de keuzes die het college gaat maken binnen het totaal van de Programmabegroting.
11	we zijn een trend van stijgende kosten, ook qua uitvoering
12	Als voorbeeld: het volume binnen Huishoudelijke Ondersteuning is in drie jaar tijd met 22% gestegen en de prijs met 30% (periode 2018-2021). Voor 2023 moeten we een indexering doorvoeren van ruim 6%.
13	In onze begroting is rekening gehouden met verdere prijs- en volumestijgingen van de WMO.
14	De ontwikkeling van de uitgaven gaat niet gelijk op met de ontwikkeling van de algemene uitkering. Voorbeelden hiervan zijn: 1)Als gevolg van rijksbeleid: o Invoering abonnementstarief in het verleden o de opgelegde 1,13 % extra loonstijging. o de aangekondigde korting ivm valpreventie en herinvoering eigen bijdrage huishoudelijke hulp heeft mogelijk geen relatie tot de kostenontwikkeling 2)De volume ontwikkeling in relatie tot accres gemeente fonds
15	Met name bij HbH is nog steeds een stijging van aantallen te zien. Daarnaast hebben leveranciers van bijv. hulpmiddelen en zorgaanbieders aangegeven de indexeringen voor 2023. Deze liggen fors hoger dan voorgaande jaren, zoals alle prijsindexeringen.
16	we verwachten volumegroei en zeker prijseffecten. Deel zou in principe binnen de lumpsum opgevangen moeten worden. Deels niet omdat dit p*q bekostigd is.
17	Binnen de Wmo maatwerkvoorzieningen verwachten we een behoorlijke prijsstijging op diverse producten oa nav de verhoogde cao's. (Zie ook vraag 4e). In samenhang met de totale begroting zal bepaald moeten worden of er significante ingrepen nog zijn. Sec voor Wmo is het nu nog niet in te schatten.
18	De verwachting is wel dat de kosten van de Wmo fors gaan toenemen. Maar dit is nog niet inzichtelijk gemaakt. Of er echt significante ingrepen nodig zijn moet nog blijken. Hangt ook af van hoe het ravijnjaar 2026 zich ontwikkeld.
19	Als we dit zien als significante ingrepen (transformatieplan) dan is het antwoord d. Als we dit zien als opvangen binnen WMO (waarbij we de maatregelen binnen WMO nemen) dan is het antwoord a.
20	Zie onze toelichting bij antwoord 4b over de kostenstijging binnen de Wmo als gevolg van het wettelijke verplichte abonnementstarief en de verplichte reële prijzen in combinatie met de vergrijzing. Ook voor onze gemeente is deze landelijk aangekondigde wetswijziging v.w.b. het abonnementstarief echt significant en van groot belang om grip te krijgen op de uitgaven. We volgen de ontwikkelingen nauwlettend. Daarnaast onderzoeken we (samen met de gemeenten in onze subregio) de komende periode ook andere oplossingsrichtingen in het kader van de huishoudelijke ondersteuning die we lokaal of subregionaal kunnen uitvoeren. Denk bijvoorbeeld aan het aanpassen van ons beleid voor kortdurende indicaties (Wmo-hulp na een heupoperatie etc.), het onderzoeken van het verder inzetten van technologische innovaties (bijvoorbeeld de robotstofzuiger) en het verder stimuleren van vitaal ouder worden en positieve gezondheid. Het ingrijpen is dus niet alleen aan de lokale overheid, maar ligt nu ook op landelijk niveau.
21	Geen van de antwoorden is van toepassing. Wij werken ontschot. De Rijksmiddelen zijn bepalend. Wij moeten prijs- en volumestijgingen opvangen binnen de begroting en die leiden niet per definitie tot bezuinigingen in de Wmo
22	Met name de tarieven bij de Hulp in Huishouding zijn onevenredig t.o.v. de diensten die geleverd worden. Gekoppeld aan de vergrijzing en dus de verwachte groei van het aantal cliënten vormt dat in de toekomst wel een probleem.
23	D. Volume is hoofdzakelijk met het vergrijzen van de bevolking.
24	Wij proberen hier altijd rekening mee te houden. Dit is op voorbaat lastig in te schatten.
25	is huidige praktijk

Vraag 9

Zijn de *verwachte* uitgaven voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) voor 2022 (zoals die in de jaarrekening 2022 opgenomen zullen worden) per saldo anders (hoger/gelijk/lager) dan de rijksmiddelen die uw gemeente voor deze taken heeft ontvangen?

- a) Onze gemeente heeft geen inzicht (meer) in de ontvangen rijksmiddelen voor deze taken
- b) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo lager dan de beschikbaar gestelde middelen;
- c) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo hoger dan de beschikbaar gestelde middelen;
- d) Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo ongeveer gelijk aan de middelen die voor de decentralisaties beschikbaar zijn gekomen

Als uw gemeente kiest voor antwoord b, c, of d dan hieronder vermelden op welk subdomein uw gemeente verwacht dat de uitgaven per saldo lager zijn, dan wel hoger zijn, dan wel ongeveer gelijk zijn aan de ontvangen rijksmiddelen:

Jeugd	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk
Participatie	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk
WMO	☐ uitgaven lager	☐ uitgaven hoger	☐ uitgaven ongeveer gelijk

Vrijblijvende toelichting vraag 9 optie A	
1	De ontvangen middelen maken onderdeel uit van de algemene uitkering en zijn daarom niet meer 1 op 1 te herleiden. De vraagstelling is in die zin toegespitst op de gestelde vragen sec en in relatie tot de begroting 2023. Zoals in voorgaande jaren zichtbaar gemaakt geven wij structureel fors meer middelen uit aan de (jeugdzorg) dan er binnenkomt/kwam. Zie eerdere beantwoording en onderzoeken.
2	Middelen zijn gedecentraliseerd. Het past dan niet meer om de netto-lasten te presenteren.
3	Wij hebben de koppeling met Rijksmiddelen inmiddels losgelaten. Dit komt doordat een groot deel van de 3D uitkeringen zijn overgeheveld naar de algemene uitkering.
4	Onze gemeente heeft alleen inzicht in het totaalbeeld en niet per categorie. Daarom A ingevuld ipv B (bij B moet je namelijk de categorieën invullen).
5	Binnen de gemeente wordt geen analyse gemaakt van lasten en baten per cluster (zoals genoemd in de circulaire).
6	De aparte budget is opgegaan in de maatstaven. Het gehele budget is via de clusterindeling in het GF terug te halen maar een onderverdeling naar aparte wet en of het voor uitvoering of programmakosten of beleid is is niet te maken.
7	Vanuit beleidsteam geen antwoord ontvangen op deze vraag. Ik verwacht dat bij de tussentijdse rapportage de bijstellingen op de budgetten die nodig geacht worden, zijn opgenomen.
8	De beschikbaar gestelde middelen zitten allemaal in de algemene middelen. Dit is in lijn met de presentatie naar de gemeenteraad dat de algemene middelen voor alle taken van de gemeente bedoeld zijn. Hierin wordt geen onderscheid meer gemaakt.
9	Wij zouden beperkt inzicht kunnen hebben in de inkomsten, echter beschouwen wij de algemene middelen als algemeen en willen we ze niet herleiden naar middelen die ooit ergens voor zijn bedacht.
10	WMO: Onze gemeente heeft geen inzicht (meer) in de ontvangen rijksmiddelen voor deze taken. Alleen voor het onderdeel BW is dit tot 2014 nog wel te volgen. De kosten zijn tot nu toe lager dan de uitkering. Voor de rest van de Wmo is dit echter niet meer te volgen. Een aantal taken (huishoudelijke hulp en hulpmiddelen) zaten al voor 2015 in de gemeente. Met name de uitvoeringskosten zijn niet meer afzonderlijk traceerbaar. De rijksbijdrage voor de oude en nieuwe taken zijn inmiddels ook volledig geïntegreerd in de Algemene Uitkering. Jeugdzorg: Voor de rijksmiddelen voor jeugdzorg hebben we op basis van historische gegevens een inschatting gemaakt van de te ontvangen rijksmiddelen. Op basis hiervan is onze inschatting dat de beschikbaar gestelde rijksmiddelen toereikend zijn.
11	Het is niet meer goed te bepalen hoeveel middelen er beschikbaar worden gesteld voor de gedecentraliseerde taken.

12	<p>Onze gemeente heeft hier geen inzicht meer in sinds de herverdeling van het gemeentefonds. Daarvoor was het reeds arbitrair, daar de diverse integratieuitkeringen sinds 2020 al waren opgeheven. Er kan ook niet gebruik gemaakt worden van de clusters van het gemeentefonds daar deze door de fondsbeheerders feitelijk als rekeneenheid gebruikt worden om de macro pot te verdelen. Dit is altijd grofmazig obv algemene verdeelmaatstaven obv gemiddelden en dus een benadering van de lokale situatie.</p> <p>Dat werd nog verder versterkt door de invoering van de herverdeling van het gemeentefonds waarbij clusters aanzienlijk gemuteerd zijn, maar de kosten van de gedecentraliseerde taken de eigen trend bleven volgen. De rijksmiddelen van de algemene uitkering zijn algemeen dekkingsmiddel.</p> <p>IU's, DU's en taakmutaties geven wel enig handvat.</p>
13	Hoog over verwachten wij dat de uitgaven hoger zullen zijn.
14	Onze begroting wordt op basis van realistische inzichten opgesteld.
15	Door het een onderdeel te maken van de algemene uitkering is dit inzicht niet meer te verkrijgen.
16	Wij werken ontschot. Dat past ook beter van het principe van een algemene uitkering wat Jeugd en Wmo inmiddels is.
Vrijblijvende toelichting vraag 9 optie B	
1	In zijn totaliteit verwachten we een overschot op de middelen sociaal domein. Dit hebben we echter niet inzichtelijk op de diverse onderdelen. We hebben dan ook een grove inschatting gemaakt waar de voordelen en nadelen zitten.
Vrijblijvende toelichting vraag 9 optie C	
1	9.2 Gelijk, op participatie is een negatief saldo zichtbaar, echter door een positief saldo op de BUIG-middelen ontstaat een "evenwichtig" beeld; 9.3 lager, maar ten opzichte van voorgaande jaren wordt de ruimte tussen ontvangen rijksmiddelen en verwachte uitgaven substantieel kleiner.
2	Wij sturen niet op de rijksvergoeding voor jeugd, maar hanteren een eigen prognosemodel. Het is evident dat zonder de structurele compensatie via de uitspraken van de Arbitragecommissie in 2021 onze uitgaven fors hoger zijn dan de rijksvergoeding. Antwoord 9.1c is mogelijk vanwege de incidenteel hogere rijksvergoeding voor jeugdzorg, die in 2022 aan het gemeentefonds is toegevoegd.
3	Onze gemeente heeft (met enige moeite) inzicht in de ontvangen rijksmiddelen, en de verwachte uitgaven zijn per saldo hoger dan de beschikbaar gestelde middelen; Ook voor alle begrotingsjaren.
4	Op moment van indienen enquête ontbrak zowel beantwoording van en de toelichting op deze vraag. Vooralsnog is voor c gekozen. De mogelijkheid bestaat dat gemeente Baarn hier op later moment nog op terugkomt.
5	Voor WMO geldt dat de uitgaven nu nog lager zijn, maar toekomstig zien wij dit veranderen in hogere uitgaven dan de rijksmiddelen.
6	Wij merken bij alle onderdelen dat het resultaat tussen baten en lasten uit elkaar gaat lopen. De baten vanuit het Rijk nemen af en de lasten nemen toe. Tevens moet er verplicht lagere lasten begroot worden. Het saldo kunnen wij nog rechtekken met een egalisatie reserve. Dit wordt wel steeds lastiger.
7	Deze vraag is eigenlijk overbodig geworden aangezien er geen objectieve wijze meer is om de rijksmiddelen zuiver te verdelen naar de drie domeinen. op basis van de theoretische verdeling concluderen we in elk geval dat we bij participatie en jeugd (flink) tekort komen.
8	het blijft een moment obv t/m oktober 2022.
Vrijblijvende toelichting vraag 9 optie D	
1	Rijksmiddelen zitten verwerkt in de algemene uitkering. Dit is een algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente probeert de uitgaven reëel te ramen.
2	Benchmarkonderzoek door bureau Berenschot heeft uitgewezen dat de gemeente Heerde de taken die in 2015 naar de gemeenten zijn overgedragen goed heeft opgepakt en creatief naar oplossingen heeft gezocht waardoor de kosten over het algemeen beheersbaar zijn gebleven. Overigens is voor 2022 e.v. geen kosten-baten vergelijk (meer) gemaakt omdat het steeds lastiger wordt om de inkomsten, die veelal niet meer gelabeld zijn, toe te wijzen aan de juiste kostenpost.
3	De werkzaamheden inzake het Sociaal Domein is aan de gemeente Huizen aanbesteed, wij krijgen van hen voldoende informatie, bijstellingsmogelijkheden en analyses.

Vraag 10

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 alle financiële gevolgen van de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb meegenomen?

- a) Onze gemeente heeft zowel de incidentele⁶ als structurele⁷ baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd
- b) Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zijn wij uitgegaan van de reguliere ramingen die wij op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting hebben staan
- c) Onze gemeente heeft uitsluitend de structurele baten en lasten geraamd die op grond van de voorloper(s) van de Omgevingswet (Wet op de RO ea) in de begroting stonden
- d) Anders

Keuze d toelichten

Vrijblijvende toelichting vraag 10 optie A	
1	In structurele zin is voor beide gemeenten rekening gehouden met een extra structurele kostenpost van € 50.000. Dit bedrag is niet echt onderbouwd maar mee bedoeld als signaal dat extra structurele kosten verwacht worden
2	Er is netto structureel fors bijgeraamd. In hoeverre dit voldoende is, is nog onbekend. De meest recente doorrekening is nog niet afgerond.
3	Dit hebben we voorzover mogelijk gedaan. Er heerst nog veel onduidelijkheid.
4	Antwoord a, meerkosten software, per saldo meer personeel, minder legesopbrengsten,
5	In de begroting is rekening gehouden met extra incidentele lasten om de transformatie te kunnen bekostigen. Structurele lasten voor de Wkb en extra benodigde fte op Ruimtelijk gebied zijn meebegroet.
6	Aan de lasten kant is een frictiebudget opgenomen voor de verwacht extra lasten die gaan ontstaan. Aan de baten kant zijn de verwachte legesopbrengsten o.b.v. de Wkb naar beneden bijgesteld en dit wordt deels gecompenseerd door een tariefsverhoging.
7	In structurele zin is voor beide gemeenten rekening gehouden met een extra structurele kostenpost van € 50.000. Dit bedrag is niet echt onderbouwd maar mee bedoeld als signaal dat extra structurele kosten verwacht worden
8	Wij hebben de raming vrij laag ingezet. Op deze manier kan het alleen maar meevallen. Bovendien kan je niet ramen op basis van de invoering. Deze wordt elke keer uitgesteld. Dit betekent dat we elk jaar tot nu toe een incidenteel voordeel hebben, omdat we volgens het oude regime leges heffen.
Vrijblijvende toelichting vraag 10 optie B	
1	Structurele effecten zijn nog altijd onduidelijk.
2	Omdat de Omgevingswet opnieuw is uitgesteld, waren wij nog niet in staat om goede structurele ramingen voor de Omgevingswet op te nemen.
3	Ook de effecten die de Ow en Wkb voor de ODRN heeft zijn geraamd
4	Vanwege alle vertragingen en recente onzekerheid invoering Omgevingswet 1-7-2023 alleen incidentele ramingen opgenomen
5	Structureel opgenomen voor zover nu duidelijk is, zoals verwachte meerkosten bodemtaken.
6	Wij hebben nog geen goed inzicht in de totale structurele consequenties en zijn daarom uitgegaan van eerdere begrotingen

⁶ Incidenteel: hieronder worden verstaan baten en lasten met eindige looptijd (bv. 3 jaar of korter).

⁷ Structureel: baten en lasten die met een onbepaald looptijd worden geraamd (bv. 4 jaar en langer).

7	Er is op dit moment nog geen definitieve duidelijkheid over de datum van inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet en de Wkb.
8	De implementatiekosten zijn incidenteel opgenomen, de legesinkomsten zijn structureel afgeraamd als gevolg van de Wkb
9	structureel nog beperkt uitgewerkt en omgevingswet wordt steeds weer uitgesteld.
Vrijblijvende toelichting vraag 10 optie C	
1	Vanwege de onzekerheid rondom de invoering van de Omgevingswet en de Wkb is binnen gemeente Ede gekozen om nog geen mutaties in de begroting door te voeren.
2	De effecten van de invoering van de omgevingswet zijn wel in de risicoparagraaf meegenomen. Daarmee is er in tijd enige ruimte om te anticiperen op de financiële gevolgen van de inwerkingtreding van de omgevingswet.
3	Wij hebben een inschatting van het mogelijke effect verwerkt in de de cijfers (structureel). Voor incidentele kosten zijn reeds eerder kredieten beschikbaar gesteld door de raad.
Verplichte toelichting vraag 10 optie D	
1	We hebben zowel de incidentele als de structurele baten en lasten in beeld gebracht en voor zover bekend verwerkt. We hebben daarvoor tevens afspraken gemaakt om dat jaarlijks op dezelfde wijze te doen zodat we de incidentele kosten kunnen uitfaseren tot alle baten en lasten in beeld zijn.
2	De lasten en baten, zowel incidenteel als structureel, voor zover we deze hebben kunnen inschatten hebben we begroot.
3	We hebben de structurele effecten voor kosten en baten vergunningverlening in beeld gebracht en in de begroting vertaald (en in de legesverordening bij inwerkingtreding Omgevingswet opgenomen). Incidentele baten (zijn er nauwelijks) en lasten (implementatiekosten) worden elk jaar, voor zover mogelijk en voorzienbaar, in begroting en jaarrekening naar voren gebracht. Mede gezien de steeds veranderende omstandigheden als het gaat om de in werking treding van de wet blijft het een flinke uitdaging om hier op te sturen. Als het gaat om de structurele lasten, gerelateerd aan de omschakeling, vinden we de vraagstelling onvoldoende smart om een concreet antwoord te kunnen geven. Mede in relatie tot de 'definitie' wat concreet verstaan wordt onder 'omschakeling' en de elementen onder vraag 11.
4	Voor de transitie Omgevingswet komen we 5 fte (RO-medewerkers) tekort. Uitgaande van € 70.000 per medewerker per jaar, wordt een jaarlijks tekort verwacht van € 350.000. Bovenop de inzet voor de transitie worden kosten verwacht voor inhuur van externe partijen, inzetten werkprocessen, ontwikkelen instrumentarium en samenwerkingsverbanden. De extra structurele uitgaven worden 'gedekt' door een stelpost aan de inkomstenkant op te nemen voor de Omgevingswet. We verwachten dus nog compensatie van het rijk. In de risicoparagraaf in de begroting komt het onderwerp ook terug. De invoering van de Omgevingswet brengt drie soorten kosten met zich mee die lastig in te schatten zijn en in die zin een risico vormen: 1) Voorbereiding- en implementatiekosten. 2) Verandering in de structurele lasten. Deze lasten kunnen wijzigen door een verandering in de personeelsbehoefte en een vermoedelijke daling van de legesopbrengsten. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven. Dat zal pas mogelijk zijn als er grote stappen zijn gezet met de omgevingsvisie en het omgevingsplan. 3) Mogelijke incidentele frictiekosten. Deze kosten kunnen optreden als gevolg van een verschuiving in het personeel. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven.
5	Onze gemeente heeft de incidentele baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd. En daarnaast hebben we in de begroting 2023 een risico opgenomen voor de leges derving agv implementatie Omgevingswet vanaf 2023.
6	Voor de Wkb hebben we incidentele schatting gemaakt van het effect voor 2023 omdat structurele lasten (en baten) nog erg moeilijk zijn in te schatten wat ons betreft. Voor omgevingswet zelf hebben we afgelopen jaren al enkele structurele lasten in onze begroting opgenomen. Daarnaast betreft het vooral incidentele middelen die beschikbaar zijn gekomen richting de invoeringsdatum.
7	Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zullen we na de invoering van de Omgevingswet bepalen hoe hiermee wordt omgaan. Wij hopen dan meer inzicht te hebben of er een verschil is en wat dat verschil in kosten betekent met de taken die wij nu uitvoeren onder de huidige wetgeving.

8	<p>In de primitieve begroting 2023 zijn geen incidentele of structurele gevolgen verwerkt als gevolg van de mogelijke inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. Op basis van de Septembercirculaire 2022 hebben wij wel de volgende mutaties in de meerjarenraming 2023-2026 verwerkt via de Perioderapportage 7.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de circulaire is voor de invoeringskosten omgevingswet incidenteel € 627.000 in 2022 toegekend. In 2023 en 2024 verwachten wij € 355.000 aan incidentele implementatiekosten. Van het incidentele budget is € 190.000 overgeheveld naar 2023 en € 165.000 naar 2024. Het overige bedrag van € 269.000 valt vrij in 2022. • Voor de uitvoering van de Wkb zijn incidentele en structurele middelen toegekend. De structurele vergoeding bedraagt € 42.000 op jaarbasis. • In de circulaire zijn geen structurele middelen toegekend voor de Omgevingswet en de hiermee gepaard gaande uitvoering van de bodemtaken. Omdat voor de bodemtaken € 150.000 structureel nodig is, hebben wij vanuit middelen van de circulaire de meerjarenbegroting op dit punt aangepast.
9	<p>Antwoord A, met dien verstande dat we zowel de incidentele als structurele lasten van de Omgevingswet en de Wkb hebben geraamd. We weten dat deze raming incompleet is, zo hebben we bijvoorbeeld nog geen raming gemaakt van de (stijging) personeelskosten op lange termijn.</p> <p>De baten zijn geraamd op basis van de voorlopers van de Omgevingswet die in de begroting stonden.</p>
10	<p>De verwachting is dat de baten met ca. 60% zullen teruglopen als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. Dit betreft de teruggang van de legesinkomsten. Dit is meegenomen in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026. Hierbij is geen rekening gehouden met de overloop van zaken die volgens het oude regime moeten worden afgehandeld, omdat dit niet in te schatten is. Daarnaast is hierbij geen rekening gehouden met de aanpassing van de gevolgsklasse I van de Wkb.</p> <p>Wat betreft de structurele kosten voor het uitvoeren van de bodemtaken die als gevolg van de Omgevingswet worden overgedragen van de Provincie naar de gemeente zijn niet meegenomen in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026. Doordat deze taken onder de basistaken gaan vallen en door de RUD ZL moeten worden uitgevoerd ontstaat een extra verhoging van de kosten. Voor Eijsden-Margraten zijn deze gevolgskosten begroot op ca. € 240.000 jaarlijks. Hiertegenover staan geen extra baten c.q. rijks- of provinciale bijdragen in de apparaatskosten. Daarnaast ontstaan er bijkomende kosten voor de omstelling van de MBA's waarmee geen rekening is gehouden.</p> <p>Voor de overige incidentele kosten voor de uit te voeren onderzoeken die noodzakelijk zijn om de Omgevingswet in te voeren c.q. een Omgevingsplan op te stellen, zijn gedeeltelijk meegenomen in de meerjarenbegrotingen.</p>
11	<p>Voor de VTH-taken zijn de incidentele en de structurele effecten van de Omgevingswet en Wkb op de formatie opgenomen in de meerjarenbegroting. Die budgetten moeten overigens nog wel worden aangepast als gevolg van het laatste uitstel van de wetten.</p> <p>De incidentele en structurele lasten met betrekking tot de ICT zijn ten dele geraamd. Met de financiële impact op inhoudelijk en procesmatig vlak is nog geen rekening gehouden.</p>
12	<p>Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zullen we na de invoering van de Omgevingswet bepalen hoe we hiermee omgaan. Wij hopen dan meer inzicht te hebben of er een verschil is en wat dat verschil in kosten betekent met de taken die wij nu uitvoeren onder de huidige wetgeving.</p>
13	<p>Incidentele lasten voor implementatie zijn geraamd en daarvoor is een reservepost ingericht, structureel wordt geregeld op moment dat er duidelijkheid ontstaat over het ingangsmoment en de hoogte van de structurele lasten beter in te schatten is.</p>
14	<p>Met een deel van de (structurele en incidentele) baten en lasten is op dit moment rekening gehouden. O.a. is rekening gehouden met de nodige investeringen in het kader van de inrichting van het Digitale stelsel Omgevingswet en ook is er rekening gehouden met de formatie in het kader van de wijziging van de werkprocessen. Zo ver mogelijk zullen in de periode tot de inwerkingtreding de financiële consequenties inzichtelijk worden gemaakt, o.a. in het kader van de vaststelling van de aangepaste legesverordening.</p>
15	<p>Voor de Omgevingswet zijn de legesinkomsten teruggeraamd en is er rekening gehouden met (incidentele) projectkosten. De precieze impact van de Omgevingswet (o.a. personeel) is nog niet goed in beeld en derhalve ook niet (goed) in de begroting opgenomen.</p>
16	<p>Als gevolg van het uitstellen van de invoering van de omgevingswet verwachten we nog bijstelling van de benodigde budgetten.</p>
17	<p>Onze gemeente heeft alleen een raming opgenomen van de incidentele effecten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat. Voor de structurele baten en lasten zullen we na de invoering van de Omgevingswet bepalen hoe we hiermee omgaan. Wij hopen dan meer inzicht te hebben of er een verschil is en wat dat verschil in kosten betekent met de taken die wij nu uitvoeren onder de huidige wetgeving.</p>
18	<p>Wij hebben op basis van een financiële impactanalyse rekening gehouden met een structureel negatief effect op de legesopbrengsten. Met betrekking tot de verdere implementatiekosten en met name de kosten voor de totstandkoming van het Omgevingsplan (2023) wordt op dit moment een raming gemaakt. Hiervoor zijn gedeeltelijk reeds incidentele middelen gereserveerd.</p>

19	In de begroting 2023 (en de meerjarenraming 2024-2026) is geen rekening is gehouden met de invoering van de Omgevingswet voor de legesinkomsten en de daarbij horende kosten. Bij de actualisatie 2023, onderdeel van de voorjaarsnota 2024, zullen de financiële gevolgen voor de legesinkomsten en de daarbij behorende kosten als gevolg van de invoering van de omgevingswet betrokken worden en na goedkeuring van de raad verwerkt worden in de begroting 2023.
20	Voor de Omgevingswet is antwoord a) van toepassing, voor de Wkb is antwoord b) van toepassing.
21	Uitleg niet ontvangen, persoon op vakantie
22	De voorbereidingskosten van de invoering van de Omgevingswet heeft de gemeente aangepakt door daar sinds 2017 jaarlijks incidenteel budget voor beschikbaar te stellen. Dat geldt eveneens voor het project Omgevingsvisie Landstad, waarvan de visie in juli 2021 door de raad is vastgesteld. Structureel omvat de begroting een jaarlijks bedrag voor het maken van het omgevingsplan voor de gemeente. Verder bevat de begroting structurele budgetten voor dienstverlening en andere onderwerpen, zoals de digitale systemen, die samenhangen met bouwen en planologie. Straks vallen deze taakvelden onder de Omgevingswet waardoor deze budgetten daarvoor worden ingezet.
23	Een deel van de incidentele en structurele baten en lasten zijn meegenomen in de meerjarenraming. Overige incidentele en/of structurele baten en lasten zijn afhankelijk van nog te maken keuzes.
24	voor de Omgevingswet hebben we zowel in de begroting 2023 als meerjarenraming 2024-2026 incidentele en structurele effecten geraamd en opgenomen. Voor de Wkb hebben we de middelen uit de september-circulaire opgenomen.
25	Met dien verstande dat voor toekomstige structurele kosten een PM is opgenomen.
26	Wij hebben een structurele stelpost opgenomen in de begroting om (deels) de verwachte gevolgen van de invoering Omgevingswet en invoering wet Wkb op te kunnen vangen. Of deze stelpost qua omvang echter voldoende is om alle financiële gevolgen op te vangen is nog niet duidelijk.
27	Onze gemeente heeft zowel de incidentele als structurele baten en lasten waarmee de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb gepaard gaat geraamd. De structurele lasten zijn begroot o.b.v. uitvoering van wettelijk minimum. Daartegenover verwachten wij een structurele compensatie van het Rijk o.b.v. het uitgangspunt: reële bekostiging voor nieuwe of gewijzigde taken. Wij verwachten dat deze compensatie van het Rijk komt n.a.v. het toegezegde onderzoek naar de kosten en opbrengsten van de uitvoering van deze wet. We hebben nog geen rekening gehouden met de eventueel extra kosten die het gevolg zijn van de vertraging van de wet.
28	In het begrotingsproces 2023-2026 zijn in eerste instantie de bekende structurele gevolgen van de Ow/Wkb meegenomen. Echter door het uitstel van de Ow/Wkb is dit weer teruggedraaid. Voor 2023 en verder wordt voor de incidentele lasten gebruik gemaakt van de compensatiebudgetten van het Rijk. Bij incidenteel kun je dus denken aan de implementatiekosten, opleiding, communicatie en als de wet is ingevoerd frictiekosten, omdat alles nog niet naar behoren werkt en de verwachting is dat de inwoner van Enschede veel extra vragen zal hebben. Specifiek voor de gevolgen van de Wkb zullen de incidentele lasten (implementatie, opleiding, communicatie) voor 2023 moeten worden gefinancierd uit de compensatie van het Rijk (Wkb).
29	Wij hebben naar de stand van zaken bij de meicirculaire 2022 (basis begroting 2023) de structurele baten en lasten van omschakeling naar de Omgevingswet en de WKB geraamd in de begroting en daarnaast een structureel budget beschikbaar van € 400.000 dat nu wordt benut voor invoering van de Omgevingswet, maar in latere jaren beschikbaar is voor omschakeling naar de omgevingswet en wkb. Naar de huidige inzichten kunnen daaruit de incidentele en structurele baten en lasten worden gedekt.
30	Er zijn zowel structurele en incidentele lasten geraamd, maar de ramingen zijn niet in zijn geheel aangepast.
31	Het restant implementatiebudget (zoals door de raad beschikbaar is gesteld in februari 2017) is in elk geval nodig voor de transitiefase. Daarnaast volgt ook nog een bijdrage van het Rijk voor de implementatie en transitie. Vooral nog is de verwachting dat dit onvoldoende dekking zal zijn voor het totale transitieproces.
32	In verband met de invoering van de omgevingswet hebben we een structureel budget in de begroting opgenomen. Daarnaast is bij de begroting 2022 éénmalig extra middelen beschikbaar gesteld. Tenslotte oormerken we alle middelen die we hiervoor vanuit het Rijk ontvangen via de algemene uitkering en voegen dit toe aan het beschikbare budget invoering omgevingswet en Wkb.

33	Vanaf 2021 heeft de gemeenteraad in beginsel 6 ton structureel aan de keten omgeving voor de invoering van de omgevingswet aan de begroting toegevoegd. Hiervan is 1 ton naar de ict (dso) afdeling gegaan en is er 5 ton overgebleven. Hiermee is een deel van de vermoedelijke gevolgen van de definitieve omschakeling naar de Omgevingswet meegenomen. Op basis van de keuzes die gemaakt kunnen worden voor de leges kan het zo zijn dat we op leges een lagere inkomst van maximaal 1,1 miljoen kunnen verwachten. Als we deze zaken bij elkaar nemen dan zitten we nu nog 6 ton tot een miljoen potentieel te laag met onze begroting voor de omgevingswet. Incidenteel is zojuist ook nog 1,1 miljoen vanuit het Rijk voor de invoering van de omgevingswet toegekend plus 2 ton voor de WKB. Dit is een welkome aanvulling voor de komende jaren.
34	Incidentele effecten van de omschakeling zijn geraamd in het Programmabudget voor de implementatie van de Omgevingswet. Wat betreft de structurele impact wordt er op teamniveau rekening gehouden met de kosten die dit meebrengt. Organisatiebreed is dit niet in beeld gebracht voor de Omgevingswet. Voor de incidentele effecten van de Wkb zijn middelen die via een decentralisatie-uitkering uit het Gemeentefonds voor de jaren 2021 t/m 2026 beschikbaar zijn gesteld, geraamd in de begroting. De structurele effecten van de Wkb zijn voor team Vergunningen en team Toezicht & Handhaving nog niet geraamd in de begroting. De Wkb treedt gefaseerd in werking en hierdoor zullen incidentele en structurele effecten de komende jaren overlappen.
35	Alleen incidenteel geraamd voor implementatie omgevingswet. Geen effect op Wet kwaliteitsborging voor gebouwen.
36	De gemeente heeft de incidentele kosten en de structurele kosten voor (ict) pakketten opgenomen. Voor de overige onderdelen is uitgegaan van de ramingen vanuit het verleden.
37	In de begroting 2023 is er vanuit gegaan dat de omgevingswet in werking zou treden. Hierdoor zijn de opbrengsten die geraamd zijn verlaagd met €514.500. Dit is structureel meegenomen in de meerjarenraming.
38	Onze gemeente heeft het structureel effect nog niet in de meerjarenraming verwerkt. Ook het meerjarig incidentele effect niet. Wel is in 2023 eenmalig budget beschikbaar gesteld.
39	gevolgen zeer beperkt meegenomen.

Vraag 11

Welke financiële gevolgen van de Omgevingswet en de Wkb verwacht u?

- Onze gemeente verwacht meerjarig een significant financieel nadeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb
- Onze gemeente verwacht geen significant financieel voor- of nadeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb
- Onze gemeente verwacht meerjarig een significant financieel voordeel te hebben van de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb

Keuze a en c toelichten (graag [ook] ingaan op oorzaken van verwachte voor- of nadeel).

Verplichte toelichting vraag 11 optie A	
1	Onze gemeente verwacht een (significant) structureel nadeel als gevolg van de invoering van de Omgevingswet en de Wkb. Dit nadeel ontstaat onder andere door de bijdrage aan het beheer van DSO en de komst van nieuwe taken als gevolg van de wkb waarvoor geen leges kunnen worden geheven. De verwachte kosten voor de overdracht van de bodemtaken en het bevoegd gezag van milieutaken van complexe bedrijven door de provincies naar de gemeenten zonder compensatie / budget zorgt ook voor een nadeel. De nieuwe mogelijkheid onder de omgevingswet voor het heffen van milieuleges compenseert dit maar gedeeltelijk. De compensatie vanuit het Rijk voor de Wkb is niet voldoende om het geheel sluitend te krijgen.
2	De financiële effecten van de invoering van de omgevingswet zijn naar verwachting negatief. Er zijn echter wel mogelijkheden om de lagere inkomsten voor een deel te compenseren. Dat vraagt dus nog besluitvorming en nadere afwegingen voordat de nieuwe wet wordt ingevoerd.
3	Met name lagere legesopbrengsten en hogere kosten voor handhaving en DSO.

4	De omgevingswet moet zorgen voor minder vergunningen, dus minder leges. Bij de Wkb worden de Bouwbesluit  taken (toetsing & toezicht) langzaam overgedragen aan de markt, waar je anders leges voor kreeg voor wat betreft vergunningverlening
5	Met de komst van de Omgevingswet (voorzien per 1 januari 2023) treden er veranderingen op bij gemeenten in takenpakket, in te zetten capaciteit, verhaalbare kosten en omvang van de legesopbrengsten. Voor een deel zijn de effecten van de veranderingen 'autonoom' en voor een deel afhankelijk van keuzes (heffen leges activiteiten milieu). De effecten die dit heeft op de ambtelijke capaciteit zijn in kaart gebracht door middel van een impactanalyse. De Omgevingswet vormt een majeure uitdaging en verandering. Naast de forse inspanningen in de voorbereiding op inwerkingtreding gaan er in de jaren na de inwerkingtreding veel zaken veranderen in relatie tot de gemeentelijke taken.
6	De verwachte bespaarde lasten gaan uit van de mogelijkheid om af te schalen in omvang van de formatie. Vanwege de geringe omvang van de organisatie is het niet de verwachting dat significant bespaard kan worden op formatie, mede door een verschuiving van de taken naar de voorkant van het proces.
7	Het nadeel zit in meerdere nieuwe rollen / taken die hierdoor ontstaan zoals het opstellen, aanpassen en beheren van de toepasbare regels en het extra werk aan het actualiseren van de Omgevingsvisie en het vele werk dat nog volgt uit het integreren van de verordeningen die de fysieke leefomgeving betreffen en nu moeten worden opgenomen in het Omgevingsplan.
8	De verwachting is dat de opbrengsten afnemen.
9	Aantal grote lijnen (er wordt op dit moment nog verder onderzoek gedaan) waardoor kosten toenemen: 1. Digitaal werken en digitale vaardigheden worden door de Omgevingswet belangrijker; 2. Functies worden gemiddeld zwaarder; 3. Er is sprake van een dynamischer geheel van regelgeving; 4. Een conservatieve doorwerking van de mogelijkheden van de Omgevingswet is duurder dan die in de geest van de Omgevingswet
10	Het nadeel zit vooral in het naar verwachting minder kunnen heffen van leges.
11	De doorrekening van de effecten van de Omgevingswet en met name ook de WKB in de legesopbrengsten laat zien dat we naar een veel lager percentage kostendekkendheid gaan. Tegenover de afname van legesopbrengsten staat zeker de eerste jaren geen afname van noodzakelijk capaciteit om de wet- en regelgeving uit te voeren en het gevraagde niveau van dienstverlening te bieden. Daarnaast zijn de implementatiekosten van Omgevingswet en WKB de komende jaren nog hoog (ICT, Omgevingsvisie, omgevingsplan etc.).
12	We verwachten wel lagere inkomsten uit leges, maar niet minder werkzaamheden.
13	De omvang van het financieel nadeel pogen wij de komende periode in beeld te brengen. Dit is ook afhankelijk van keuzes die we nog moeten maken.
14	Met de invoering van de Omgevingswet (Ow) en Wet kwaliteitsborging (Wkb) naar verwachting op 1 juli 2023 vind een verschuiving plaats van legesgenererende taken naar niet-legesgenererende taken (van vergunningplicht naar meldingplicht). De verwachting voor onze gemeente is dat door de invoering van beide wetten en de daarbij te maken keuzes de legesopbrengsten significant lager uitvallen.
15	Het meerjarig structureel effect van invoering Omgevingswet en Wkb blijft op dit moment lastig in te schatten, maar wij zien de komende jaren vooral erg veel kostenposten op ons af komen en nauwelijks besparingen/voordelen. Misschien gaan die zich op langere termijn voordoen, maar daar is vooralsnog geen goed zicht op. Effect van de Wkb is lastig in te schatten, maar ook hier zien we dat er, hoewel er enkele taken gaan wegvallen, ook nieuwe taken voor terugkomen. Bovendien kunnen we niet alle lasten meer via de leges verrekenen wat ook een nadeel met zich meebrengt.
16	Zonder aanpassing van de Legesverordening verwachten wij een significant nadeel door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. Door de inwerkingtreding van de Wkb mogen we geen leges meer heffen voor de zogenaamde gevolgklasse 1 gebouwen. Dit zijn onder andere woningen. Hierdoor vallen er legesopbrengsten weg. De werkzaamheden die we kunnen toerekenen aan leges worden echter niet veel minder. Wij willen daarom extra legesopbrengsten realiseren door: - leges in rekening te gaan brengen voor de voorfase; - leges in rekening te brengen voor milieubelastende activiteiten; - kostendekkende tarieven in rekening te brengen (dat doen we nu niet). Door de Legesverordening zodanig aan te passen en deze 100% kostendekkend te maken, beperken we het financieel nadeel. De Legesverordening onder de Omgevingswet en Wkb leggen wij voor aan de gemeenteraad ter besluitvorming voor 1 juli 2023.
17	Zoals bij de vorige vraag toegelicht is nog niet bekend of voldoende is bijgeraamd.

18	Er is een structureel nadeel geraamd van ca. € 200.000 als gevolg van de invoering van de Wkb. Op dit moment zijn we bezig om met een extern bureau (Senze) de nieuwe legesverordening deel II op te stellen (ten behoeve van de Omgevingswet). Hierbij wordt tevens de kostendekkendheid onderzocht. Het is mogelijk dat naar aanleiding hiervan de negatieve structurele effecten worden gedempt. Mocht dit het geval zijn, dan wordt de begroting hierop aangepast.
19	De verwachting is dat de rijksbijdrage niet toereikend zal zijn.
20	Toelichting A) De implementatiekosten alleen al zorgen voor een (weliswaar incidenteel) nadelig effect dat niet opgelost wordt door de bijdrage van het Rijk uit de meicirculaire van 2022. Het moet nog blijken wat de structurele effecten op personeelskosten zijn maar de verwachting is wel dat dit nadelig is ten opzichte van de situatie voor invoering van de Omgevingswet en Wkb.
21	Wij verwachten een tekort doordat we minder legesopbrengsten verwachten agv Wkb. En daarnaast verwachten we met de invoering van de omgevingswet en Wkb kosten te moeten maken die we niet volledig vergoed krijgen
22	De financiële gevolgen hangen af van beleidsmatige keuzes en frictiekosten. Zeewolde tracht de financiële gevolgen zo beperkt mogelijk te houden. In 2022 is een project afgerond wat samen met gemeenten Harderwijk en Ermelo is opgepakt om de gevolgen van de Omgevingswet goed te inventariseren, hier zo goed mogelijk op te anticiperen en te implementeren.
23	Dit is gebaseerd op de financiële doorrekeningen van een centrumgemeente in de regio.
24	Het financiële nadeel is vooral structureel en wordt gevormd door de investeringen in nieuwe software/aansluiten op landelijke voorziening, het wegvallen van legesopbrengsten en structurele exploitatielasten. Deze lasten zijn wel reeds verwerkt in onze (meerjaren)begroting.
25	We verwachten minder inkomsten omdat minder activiteiten vergunning plichtig zijn onder de Omgevingswet. Daar staan op termijn ook lagere lasten tegenover, maar de terugverdientijd zal naar verwachting langer zijn dan 10 jaar, waardoor met name in de jaren waar de begroting 2023 op ziet, 2023 tot en met 2026, sprake zal zijn van nadelen. Er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt over het structureel compenseren van uitvoeringskosten en het financieel tegemoetkomen voor de uitvoering in de eerste 10 jaar (of langer). In de begroting 2023 hebben wij m.b.t. de invoering van de omgevingswet de volgende toelichting opgenomen: De beoogde ingangsdatum van 1 januari 2023 moet middels het Koninklijk Besluit nog definitief worden vastgesteld door de Eerste Kamer. Op 12 juli 2022 hebben zij de motie aangenomen hier in principe aan vast te houden, maar het Koninklijk Besluit 'pas' op 1 november te willen behandelen nadat de regering in oktober 2022 het beloofde rapport over de voortgang van de performance, stabiliteit en ketentesten rondom het digitaal stelsel heeft opgeleverd. Afhankelijk van de uitkomst kan dit nopen tot aanpassingen en aanvullingen in de gemeentelijke voorbereiding en uitvoering, met mogelijke financiële consequenties. De uitvoering van de Omgevingswet brengt op de korte termijn (tenminste tot en met 2025) extra kosten met zich mee. Het Rijk heeft toegezegd (gedeeltelijk) te voorzien in financiële compensatie voor tekorten van de implementatie van de omgevingswet, te beginnen in het jaar 2022. In de septembercirculaire 2022 zal de uitkering voor Maastricht vertaald worden. In de meicirculaire 2022 is € 0,750 mln. als indicatie afgegeven. De compensatie in de volgende jaren wordt in de volgende circulaire vastgelegd, maar zal waarschijnlijk minder en eindig zijn (tot en met 2025). Om tot een sluitende exploitatie te komen, gerelateerd aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet, zijn wij grotendeels afhankelijk van de omvang en duur van de rijkscompensatie.
26	Zie toelichting onder vraag 10
27	we verwachten hogere kosten en een lagere legesopbrengst
28	Vanwege wijziging in inhoud en processen van ons werk op het vlak van de fysieke leefomgeving is nu nog niet te overzien welke extra capaciteit en dus financiële gevolgen er zijn als gevolg van de komst van Omgevingswet. Vast staat wel dat er extra werk volgt als gevolg van de Omgevingswet. In de praktijk moet de komende jaren blijken welk extra werk dit is en welke financiële gevolgen dit heeft.
29	we verwachten een nadeel op basis van het structureel effectenmodel van de VNG
30	De leges opbrengsten zullen verder omlaag gaan (met een verlaging van € 400.000 is al rekening gehouden). Tegenover lager opbrengsten is niet verwachting dat de werkzaamheden echt minder zullen worden dus een vermindering van capaciteit wordt niet verwacht
31	Dit is het gevolg van o.a. meer participatie/vooroverleg. Dit is niet alleen meer werk, maar deels ook ander (hoogwaardiger) werk. Er wordt meer verwacht van de mensen die dit doen. De kostenbesparingen als gevolg van het wegvallen van werkzaamheden (o.a. minder controles a.g.v. Wkb) is wel ingecalculeerd, maar zal vanwege personeel niet direct geëffectueerd kunnen worden.

32	<p>Los van het feit dat niet alle kosten al goed te ramen zijn wordt verwacht dat er een negatief effect is: zo is bijvoorbeeld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. nog immer niet bekend hoeveel compensatie er komt vanuit het rijk (zou wel eens niets kunnen zijn) voor de overdracht van de provinciale bodemtaken naar de provincie; 2. de kosten van het inrichten van het omgevingsplan zijn veel duurder dan verwacht (door de veelomvattendheid hiervan), zeker ook vergeleken met de actualisatie van bestemmingsplannen; 3. WKB zal tot minder legesinkomsten leiden, terwijl uiteindelijk er wel werk voor de gemeente blijft (dat zich zal verplaatsen naar de achterkant van het vergunningverleningstraject en misschien veel van handhaving zal gaan vergen); 4. aanvangsfase zal in de omschakeling veel ambtelijke capaciteit vergen (alles is nieuw en vergt meer tijd om uit te zoeken, dienstverlening wil je ook op peil houden). Personeel is echter nauwelijks te krijgen.
33	De gemeente mag geen leges meer heffen onder de Wkb. Onder de Wkb gaat de vergunningplicht 'vervallen' en aanvragen worden voor het grootste deel meldingen. Het systeem van vergunningverlening komt te liggen bij de kwaliteitsborger. Daarnaast verwacht de gemeente extra kosten t.b.v. de toetst op de kwaliteit van deze kwaliteitsborger. Dit laatste is niet te verhalen via leges.
34	Minder legesopbrengsten, meer personele capaciteit nodig.
35	Wij verwachten een nadeel aan de batenkant (met name door de Wkb) terwijl de besparing op aantal fte pas in een later stadium wordt verwacht.
36	De gemeente verwacht een structureel nadeel van € 0,5 miljoen, wat met name wordt veroorzaakt door lagere legesinkomsten en hogere uitgaven voor participatie en communicatie.
37	<p>Het nadeel verwachten we vooral op het gebied van de Wkb: in eerste instantie zullen we nog steeds steekproefsgewijs blijven toetsen (voordat we het met een gerust hart aan de markt over laten willen we ervan verzekerd zijn dat dit op een goede manier wordt opgepakt door de markt), terwijl daar geen inkomsten meer tegenover staan.</p> <p>Voor de Omgevingswet gaan we er niet vanuit dat er ten opzichte van de huidige regelgeving enig financieel voordeel te verwachten is. Evt. nadelen zijn nog niet te concretiseren.</p>
38	Naarmate de aanloop naar de Omgevingswet langer duurt lopen de kosten op. Het wordt ook steeds duidelijker welke ambtelijke inzet structureel extra nodig is ten opzichte van de huidige wetgeving. Het opbouwen en beheren van het Omgevingsplan wordt en blijft een omvangrijk pakket met werk waar extra middelen en ambtelijke inzet voor nodig is. Ook al het beheer van de systemen vraagt veel meer werk dan onder het huidige regime. Het komende jaar moet duidelijker worden wat de exacte gevolgen zijn.
39	Antwoord a, meerkosten software, per saldo meer personeel, minder legesopbrengsten, extra kosten planvorming op korte termijn, voordelen in dit stadium zijn er nog niet.
40	Verwacht wordt dat de legesinkomsten significant zullen dalen door de invoering van de Wkb door het wegvallen van een deel van de mogelijkheid om leges te heffen. Daarnaast zullen door de invoering van de Omgevingswet en de verplichting van de Omgevingswet er extra kosten gemoeid zijn bij het actueel houden van het Omgevingsplan.
41	De invoering van de omgevingswet gaat met hoge kosten gepaard. Bij de uitvoering van de omgevingswet verwachten we lagere legesopbrengsten omdat niet alle werkzaamheden onder de leges kunnen worden gebracht. We moeten de kosten daarom uit de algemene middelen betalen.
42	In plaats van vergunningen krijgen we meldingen te verwerken. Deze moeten ten minste administratief verwerkt worden en getoetst worden op volledigheid. In het eerste jaar (transitiejaar) zullen we moeten leren hoe het nieuwe stelsel werkt en ook vertrouwen moeten opbouwen in de werkzaamheden van de kwaliteitsborgers. Dit betekent dat de vergunningverleners, maar met name de bouwinspecteurs, toch nog technische werkzaamheden uit zullen voeren. Doordat we verder op afstand van het toezicht staan verwachten we meer werk te hebben aan handhaving.
43	Nadeel wordt verwacht uit intensivering van proces vooroverleg, wat meer capaciteit vraagt. Meer begeleiding op participatie bij grote initiatieven. Meer taken die binnen het vergunningproces opgepakt moeten worden. Plus meer nodige inzet voor het realiseren van het continue proces van het vernieuwen van het Omgevingsplan en daarmee het opstellen en aanpassen van zowel juridische als toepasbare regels. Significant nadeel komt indirect ook voort uit onrustige arbeidsmarkt en vaak intensieve participatietrajecten die, wat naar verwachting, door de invoering van de Omgevingswet versterkt zal worden.
44	De lasten nemen toe en de baten nemen af.
45	Als gevolg van extra inhuurkosten en minder legesinkomsten verwachten we een structureel nadeel.
46	De hoeveelheid werkt niet neemt af, maar de bouwleges waarschijnlijk wel.
47	De opbrengst van de leges zal naar alle waarschijnlijkheid lager zijn doordat voor een aantal vergunningen geen leges in rekening kunnen worden gebracht.

48	We houden rekening met minder legesinkomsten, extra inzet van capaciteit en mogelijke frictiekosten van wege de invoering van de Wkb.
49	Met betrekking tot de Omgevingswet: Incidenteel (op de korte termijn) wordt geen probleem verwacht vanwege de tegemoetkoming van het rijk. Structureel (op lange termijn) wordt wel een fors nadeel verwacht. Dit omdat er veel moet gebeuren qua systemen (kosten systemen, opzetten, coaching, ermee werken, beheer) en bemensing (over meerdere afdelingen) waardoor de wet uiteindelijk meer gaat kosten. Kwaliteit wordt wel beter omdat er meer integraal gewerkt gaat worden. Met betrekking tot de Wkb: Vergunningen worden vervangen door meldingen. Dit levert significant minder opbrengst op. Leges worden vooralsnog niet verhoogt.
50	Wij verwachten lagere legesopbrengsten. Tevens hebben wij voor de implementatie incidentiele kosten geraamd.
51	nog lastig in te schatten
52	Lagere legesinkomsten, hogere automatiseringskosten en gelijkblijvende of hogere personele kosten.
53	Uit de eerste berekeningen , welke door de werkgroep implementatie Omgevingswet zijn gemaakt komt een aanzienlijk tekort door minder leges aan bouwvergunningen, omdat vooral werkzaamheden voor grootschalige woningbouw door derden worden uitgevoerd, dus minder leges voor de gemeente. Wordt niet gecompenseerd door lagere kosten.
54	Het nadeel zit hem met name op de minder leges inkomsten als gemeenten. Wij als plattelandsgemeenten gaan daar veel inkomsten door mislopen (85% gevolgklasse 1 bouwwerken). De verwachting is echter niet dat het werk minder wordt, want de inzet gaat van de voorkant (beoordeling en meenemen in leges) naar de achterkant voor de controle van de borger (niet in leges op te nemen). Daarnaast verwachten we kosten voor een regelanalist en lopen voorlopig de incidentele programmakosten ook gewoon door, door het steeds uitstellen van de wet maken we ook hier steeds weer meer kosten.
55	De Werkorganisatie BUCH heeft een advies- en onderzoeksbureau ingehuurd voor het inzichtelijk van de financiële gevolgen. Enerzijds door een 'kostendekkendheidsonderzoek'. Anderzijds door een 'Wet kwaliteitsborging voor het bouwen impactanalysescan (Wkb-scan)'. Uit beide onderzoeken blijkt dat de gemeente meerjarig een significant financieel nadeel verwacht door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. De verwachte financiële nadeel komt merendeels door te vervallen leges voor het bouwtechnische deel bij bouwbesluittoetsvrije bouwwerken en gevolgklasse-1 bouwwerken. Circa 90% van de bouwwerken valt onder de nieuwe wet- en regelgeving (komt voort uit Wkb-scan). Daarnaast komen er nieuwe werkzaamheden voor terug die niet via de leges mogen worden gedekt en moeten middels andere routes worden gedekt. Kanttekening: De structurele lasten vanuit nieuwe werkzaamheden zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Het gaat om onder meer het afhandelen van Wkb-meldingen. Wel zijn er scenario's geschetst, waaruit blijkt hoeveel benodigde capaciteit er moet worden ingehuurd en/of vrijgemaakt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.
56	De redenen van uitstel van de omgevingswet leiden tot een meerjarige gemeentelijke implementatie en daaraan verbonden hogere kosten. In de komende jaren vanwege het realiseren van het omgevingsplan en ICT ondersteuningsvraag binnen dit beleidsveld.
57	Op basis van de financiële impactanalyse wordt een maximaal structureel financieel nadeel van € 300.000 per jaar verwacht. De mate waarin zich dit voordoet is nog wel afhankelijk van uiteindelijke keuzes ten aanzien van de procesinrichting en heffingsmaatstaven
58	O.a. verwachting meerkosten veiligheidsregio. Daarnaast nog (te) veel onduidelijk.

59	<p>De legesinkomsten hogere grenswaarde geluid zullen vervallen bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet. De werkzaamheden blijven echter bestaan, waardoor er geen dekking meer is voor deze werkzaamheden en hierdoor een financieel nadeel ontstaat.</p> <p>Voor bouwactiviteiten die onder de Wkb (gevolgklasse 1) vallen, zullen een aantal werkzaamheden komen te vervallen (toezicht en technische toets). Daarvoor in de plaats komen een aantal meldingsplichten, waar geen legesinkomsten tegenover staan. De legestarieven zouden verlaagd moeten worden, omdat de inspanning is verlaagd. Daarnaast zijn er werkzaamheden als gevolg van meldingsplichten. Dit zorgt voor een financieel nadeel.</p> <p>Voor bouwactiviteiten die niet onder de Wkb vallen (gevolgklasse 2 en 3) blijven toetsing en toezicht bij de gemeente. Verwacht wordt dat binnen deze gevolklassen de inspanning toeneemt voor de behandeling van de aanvragen. Dit leidt tot hogere kosten en die uit legesinkomsten gedekt kunnen worden. Om geen financieel nadeel hiervan te ondervinden, zouden de tarieven hiervoor moeten stijgen.</p> <p>De invoering van de omgevingswet heeft financiële gevolgen (verschuiving van taken, opleiding) voor ODBN (Omgevingsdienst Brabant Noord). Wij verwachten als deelnemer dat deze financiële gevolgen impact zullen hebben op de kosten die door de ODBN bij ons in rekening brengt.</p> <p>Voor de milieubelastende activiteiten, waarvoor nu geen leges in rekening gebracht mogen worden, kunnen met inwerkingtreding van de omgevingswet leges in rekening gebracht worden. Afhankelijk van de uren inzet, ontstaat er een voordeel indien leges in rekening gebracht zouden worden. Regionaal is afgesproken dat eerst kengetallen worden bepaald, alvorens een legestartief te bepalen en in rekening te brengen. Vermoedelijk zal dit niet voor 1-1-2025 in werking treden.</p> <p>Voor de implementatie zijn incidentele middelen beschikbaar die gedeeltelijk komen uit de tijdelijk ontvangen middelen in het gemeentefonds. Volgens afspraken krijgen we nog een rijksvergoeding in de periode 2023 tm 2025 van totaal ongeveer 2 mln. Dit bedrag is nog niet geeffectueerd in de circulaire. Maar met dit bedrag kunnen we de implementatie afronden.</p>
60	<p>Let op dit Nadeel is al meegenomen in de budgetten Onvoldoende zicht op extra kosten en lagere leges</p>
61	<p>We hebben nog niet het volledige inzicht. Deze hopen we in 2023 zo snel mogelijk te krijgen. We verwachten voor nu een nadeel.</p>
62	<p>In onze risicoparagraaf bij de begroting 2023 hebben we een risico ingeschat van € 570.000 met een kans van 56%. Deze kosten hebben betrekking op zowel legesopbrengsten als de kosten van de wijziging van de bedrijfsvoering.</p>
63	<p>Eerste berekeningen o.b.v. de eerste inzichten invoering omgevingswet maar met name de Wet kwaliteitsborging leiden tot significante afname legesopbrengsten onder een kleien verlaging van de kosten.</p>
64	<p>We verwachten een grote teruggang van legesinkomsten. Wat de effecten zijn op de personele lasten is nog onzeker, waardoor we een financieel nadeel verwachten.</p>
65	<p>Omgevingswet</p> <p>In de begroting 2022 zijn incidentele en structurele middelen beschikbaar gesteld ten laste van het meerjarenperspectief. Incidentele middelen hebben betrekking op de transitiefase van het omgevingsplan. Structurele middelen hebben betrekking op de introductie van een beleidstafel, nieuwe taken milieu en het opstellen van dynamisch omgevingsplan vragenbomen.</p> <p>Wkb</p> <p>Ten aanzien van de Wkb wordt een significant financieel nadeel verwacht doordat leges wegvallen met invoering van de Wkb terwijl tegelijkertijd niet alle taken van de gemeente wegvallen.</p>
66	<p>Door de invoering van de Wkb komen taken te vervallen. Het betreft vergunningverlening en toezicht/handhaving van de bouwtechnische component van categorie 1 bedrijven. Hierdoor komen ook de leges inkomsten te vervallen. Maar de gemeente blijft Bevoegd Gezag en daarmee is het aannemelijk dat er ook werkzaamheden uitgevoerd moeten worden. Dit geldt b.v. voor veiligheid op en rond de werkplaats, waar de gemeente toezicht op moet houden. Maar ook dienen er werkzaamheden verricht te worden als er een conflict ontstaat tussen de bouwer en de kwaliteitsborger. Dit kan gebeuren als de bouwer zich niet houdt aan het borgingsplan.</p> <p>Het is lastig op dit moment de omvang van deze werkzaamheden in te schatten, hier moet in de praktijk ervaring mee worden opgedaan.</p> <p>De kosten voor de invoering van de Omgevingswet wordt voor een groot deel gefinancierd door de gemeente. De verwachting van het Rijks is, dat in de komende jaren deze kosten terugverdiend kunnen worden door besparingen. Het is echter nog de vraag of deze (proces-)besparingen zich ook zullen voordoen en of dit opweegt tegen de extra kosten die gemaakt moeten worden. Te denken valt aan extra kosten voor de aanschaf en het gebruik van informatiesystemen en DSO, afhandelen van vergunningaanvragen binnen 8 weken, samenwerken en afstemming in de omgevingstafel, periodiek aanpassen van de omgevingsvisie en het omgevingsplan.</p> <p>De gemeente heeft de effecten van invoering van de Omgevingswet inzichtelijk gemaakt door het Financiële effectenmodel van VNG in te vullen.</p>

67	De kosten van het maken van het omgevingsplan, een activiteit die voortvloeit uit de omgevingswet, zullen aanzienlijk zijn en meerjarig van toepassing. Op weg naar de invoering van de omgevingswet wordt veel tijd en capaciteit aan de voorbereiding hierop besteed. Tevens verwachten we in eerste beginfase na invoering verminderde efficiëntie door aanloopproblemen en onbekendheid.
68	dit is een inschatting
69	omdat er minder leges tegenover meer taken komen te staan (zo lijkt het).
70	Nadelige gevolgen voor legesheffing -Aanpassen ICT systemen en werkprocessen De financiële effecten van de invoering zijn nog niet bekend, maar wij verwachten per saldo een significant negatief effect.
71	Minder inkomsten bij de leges kant
72	Uit landelijk onderzoek is gebleken dat de terugverdientijd van de initiële kosten van de Omgevingswet voor gemeenten ongeveer 19 jaar is. Ook voor onze gemeente zullen de kosten voor de implementatie van de wet almede de Wkb eerst hoger liggen dan baten die worden verwacht. Verwachting is dan ook dat we in eerste instantie een significant financieel nadeel van de wetten zullen ondervinden ondanks de compensatie die het Rijk beschikbaar heeft gesteld
73	Wij verwachten op termijn dat wij bij de verlening van vergunningen minder legesinkomsten zullen genereren, terwijl de werkzaamheden grotendeels ongewijzigd blijven
74	geen
75	De komende jaren hebben we te maken met een lagere legesopbrengst. Verder hebben we extra personele formatie nodig waarvan de financiële gevolgen nog niet zijn verwerkt.
76	Met de knip in de bouwactiviteiten als gevolg van de Wkb valt een aanzienlijk deel van de legesinkomsten ten aanzien van de bouwtechnische toets weg. Er vallen weliswaar ook werkzaamheden weg, maar hier komen werkzaamheden voor in de plaats waarvoor geen leges geheven kan worden. Dit is een structureel effect.
77	De financiële nadelen zitten, voor zover het de wkb betreft, zowel bij de baten als de lasten. Op het moment van invoering van de wkb ontvangen wij geen bouwleges meer. De medewerkers die belast waren met de bouwtechnische toets zijn dan echter nog steeds in dienst. Wij verwachten dat hun werk meer richting handhaving zal verschuiven, waarvoor evenmin leges in rekening gebracht kunnen worden. Bovendien verwachten wij tijdens de overgangsperiode extra capaciteit nodig te hebben om enerzijds de nieuwe werkwijze te implementeren en anderzijds de winkel open te houden. Voor de verandering in het kader van de Omgevingswet verwachten wij alleen meerkosten, geen baten. Deze hebben betrekking op opleiding, kosten door personele wisselingen a.g.v. nieuwe vereiste competenties, dit in combinatie met krapte op de arbeidsmarkt, verandering van dienstverlening, aanpassing werkprocessen, kosten in het kader van aansluiting op het dso en het beheer van alle benodigde applicaties, kosten voor het maken van een omgevingsplan, een omgevingsvisie, hogere kosten bij de RUD als gevolg van overdracht van bodemtaken, etc.. Als gevolg van deze investering in wettelijke taken, lopen lokale projecten vertraging op. Dit geldt zowel voor particuliere initiatieven als overheidsprojecten. Los van de maatschappelijke nadelen, leidt elke vertraging met de huidige inflatie tot meerkosten in projecten.
78	Lagere legesinkomsten en verschuiving van de taken, waarbij dekking niet voorhanden is.

79	<ul style="list-style-type: none"> • Het omvormen van het omgevingsplan van rechtswege naar een “echt” omgevingsplan. Dit zal de komende jaren veel inzet vragen. De ervaring tot op heden maakt duidelijk dat de gewijzigde opzet van een omgevingsplan, zonder de standaarden die we bij bestemmingsplannen gewend zijn, wij heel vaak het wiel opnieuw aan het uitvinden zijn. Ook wanneer we inhoudelijk de regels hetzelfde willen houden, moet alles herschreven en herschikt worden. Dit vergt veel ambtelijke capaciteit. Daarnaast vormt het beheer van het omgevingsplan (samenloop) in combinatie met (het beheer van) de daarbij behorende toepasbare regels een nieuwe activiteit. Hiervoor moet extra capaciteit geworven worden. Op dit moment kan onze software nog geen STOP-TPOD/icm meerdere wijzigingsbesluiten naast elkaar (samenloop) aan. Dit houdt in dat wij eerst met TAM-IMRO zouden moeten werken. Ook deze TAM-IMRO plannen moeten binnen een bepaalde termijn omgezet zijn/opgenomen worden in het uiteindelijke Omgevingsplan. Ook dit veroorzaakt (veel) extra werk. • Daarnaast verwachten wij mogelijk extra kosten rondom de BOPA . Dit vooral i.c.m. het adviesrecht van de raad en de 14 weken procedure. De verwachting is dat deze procedure zeker in het begin leidt tot overschrijding van de bestlistermijn en daarmee tot dwangsombetaling. Sommige gemeenten hebben hier al een voorziening voor geraamd. Wij hebben dit (nog) niet gedaan. • De Ow zal leiden tot nieuwe jurisprudentie. We houden er rekening mee dat dit gevolgen kan hebben voor vastgestelde plannen onder de nieuwe wet en mogelijk leidt tot herhaling van procedures. • Bij elke wetswijziging en zeker bij een in deze omvang zijn er aanvankelijk frictiekosten. De medewerkers moeten opgeleid worden en wennen aan het nieuwe toetsingskader. Dit is met name in de aanloop en de eerste jaren na de inwerkingtreding. • De gelijktijdige komst van de Wkb betekent dat de wijze waarop leges geïnd kunnen aan de hand van de bouwkosten wijzigt. Door de blijvende rol van de gemeente bij het toezicht en de inschatting van de risico's bij bouwplannen is het niet wenselijk om de ambtelijke capaciteit met kennis van de bouwkundige aspecten af te schalen. Het is onzeker of deze inzet nog volledig gedekt kan worden uit de legesinkomsten. Is dat niet het geval dan is er sprake van significant financieel nadeel.
80	<p>Onze antwoordkeuze is vooral gebaseerd op de effecten zoals die in landelijke onderzoeken en berekeningen in beeld zijn gebracht zoals bijv. het integraal financieel beeld stelselherziening Omgevingswet uit 2021. We zijn zelf wel bezig om de financiële gevolgen voor de lange termijn inzichtelijk te krijgen.</p>
81	<p>de effecten worden momenteel in beeld gebracht en zijn nog niet bekend. Mede afhankelijk van enkele te maken inhoudelijke keuzes. De leges zijn eveneens berekend op basis van de huidige systematiek.</p>
82	<p>We zijn binnen ons samenwerkingsverband met twee buurgemeenten bezig met een geharmoniseerde legesverordening op basis van modelverordening omgevingswet. De keuzes die hier in worden gemaakt hebben ook invloed op de baten. De werkelijke lasten vallen niet direct na de invoering weg. We verwachten in het voorjaar van 2023 een reële inschatting te kunnen maken van de effecten.</p>
83	<p>Op basis van de minimaal benodigde inzet (zowel personeel als materieel) verwachten wij structureel hogere lasten, waar nu nog geen (Omgevingswet) of geen toereikende (WKB) compensatie van Rijk tegenover staat. Daarbij is al rekening gehouden met de kosten die wel/niet aan de leges mogen worden toegerekend. We gaan ervan uit dat het Rijk o.b.v. het toegezegde onderzoek met een aanvullende compensatie komt voor reële bekostiging van de wettelijk verplichte taken.</p>
84	<p>de verwachting is dat de invoering van de Ow/Wkb significante nadelige financiële gevolgen zal hebben.</p> <p>Concrete gevolgen:</p> <p>Door de invoering Wkb is een verschuiving in gang gezet van leges “gefinancierde” werkzaamheden naar werkzaamheden die niet meer door leges gedekt mogen worden. Denk hierbij aan het wegvallen van de bouwtechnische toets voor bouwactiviteiten. Eerst voor GK1 en vervolgens later voor GK 2 en3. In de ideale situatie zal het wegvallen van de leges gecompenseerd worden door lagere lasten (wegvallen taak). Echter uit de impactanalyse Wkb wordt duidelijk dat er naast het wegvallen van werkzaamheden er een verschuiving van werkzaamheden gaat plaatsvinden c.q. nieuwe werkzaamheden voor terugkomen (bijv. controle op bouwdoos kwaliteitsborger, meer taken handhaving). De uiteindelijke balans is financieel gezien significant negatief. Daarnaast zal na de invoering zeker ook nog sprake zijn van incidentele frictiekosten (niet alles zal meteen gestroomlijnd zijn).</p> <p>Nog onbekende gevolgen Ow:</p> <p>Naast de reeds genoemde concrete effecten is het nu nog onduidelijk wat bijvoorbeeld de participatie, gewijzigde proces rond afwijkingen op een bestemmingsplan, handhaving, etc met zich mee zal brengen.</p>
85	<p>Het nadeel wordt m.n. veroorzaakt door lagere legesopbrengsten</p>

86	<p>De Werkorganisatie BUCH heeft een advies- en onderzoeksbureau ingehuurd voor het inzichtelijk van de financiële gevolgen. Enerzijds door een 'kostendekkendheidsonderzoek'. Anderzijds door een 'Wet kwaliteitsborging voor het bouwen impactanalysescan (Wkb-scan)'. Uit beide onderzoeken blijkt dat de gemeente meerjarig een significant financieel nadeel verwacht door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. De verwachte financiële nadeel komt merendeels door te vervallen leges voor het bouwtechnische deel bij bouwbesluittoetsvrije bouwwerken en gevolgklasse-1 bouwwerken. Circa 90% van de bouwwerken valt onder de nieuwe wet- en regelgeving (komt voort uit Wkb-scan). Daarnaast komen er nieuwe werkzaamheden voor terug die niet via de leges mogen worden gedekt en moeten middels andere routes worden gedekt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanttekening: De structurele lasten vanuit nieuwe werkzaamheden zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Het gaat om onder meer het afhandelen van Wkb-meldingen. Wel zijn er scenario's geschetst, waaruit blijkt hoeveel benodigde capaciteit er moet worden ingehuurd en/of vrijgemaakt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.
87	<p>Toelichting: De Werkorganisatie BUCH heeft een advies- en onderzoeksbureau ingehuurd voor het inzichtelijk van de financiële gevolgen. Enerzijds door een 'kostendekkendheidsonderzoek'. Anderzijds door een 'Wet kwaliteitsborging voor het bouwen impactanalysescan (Wkb-scan)'. Uit beide onderzoeken blijkt dat de gemeente meerjarig een significant financieel nadeel verwacht door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. De verwachte financiële nadeel komt merendeels door te vervallen leges voor het bouwtechnische deel bij bouwbesluittoetsvrije bouwwerken en gevolgklasse-1 bouwwerken. Circa 90% van de bouwwerken valt onder de nieuwe wet- en regelgeving (komt voort uit Wkb-scan). Daarnaast komen er nieuwe werkzaamheden voor terug die niet via de leges mogen worden gedekt en moeten middels andere routes worden gedekt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanttekening: De structurele lasten vanuit nieuwe werkzaamheden zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Het gaat om onder meer het afhandelen van Wkb-meldingen. Wel zijn er scenario's geschetst, waaruit blijkt hoeveel benodigde capaciteit er moet worden ingehuurd en/of vrijgemaakt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.
88	Minder leges opbrengsten dan nu geraamd.
89	<p>De gemeente heeft de ambtelijke ondersteuning onder gebracht in een gemeenschappelijke regeling (de Werkorganisatie BUCH). De Werkorganisatie BUCH heeft een advies- en onderzoeksbureau ingehuurd voor het inzichtelijk maken van de financiële gevolgen. Enerzijds door een 'kostendekkendheidsonderzoek'. Anderzijds door een 'Wet kwaliteitsborging voor het bouwen impactanalysescan (Wkb-scan)'. Uit beide onderzoeken blijkt dat de gemeente meerjarig een significant financieel nadeel verwacht door de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wkb. De verwachte financiële nadeel komt merendeels door te vervallen leges voor het bouwtechnische deel bij bouwbesluittoetsvrije bouwwerken en gevolgklasse-1 bouwwerken. Circa 90% van de bouwwerken valt onder de nieuwe wet- en regelgeving (komt voort uit Wkb-scan). Daarnaast komen er nieuwe werkzaamheden voor terug die niet via de leges mogen worden gedekt en moeten middels andere routes worden gedekt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanttekening: De structurele lasten vanuit nieuwe werkzaamheden zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Het gaat om onder meer het afhandelen van Wkb-meldingen. Wel zijn er scenario's geschetst, waaruit blijkt hoeveel benodigde capaciteit er moet worden ingehuurd en/of vrijgemaakt om te voldoen aan de wettelijke vereisten.
90	<p>Van de inwerkingtreding van de WKB verwacht de gemeente een nadeel te ondervinden. Aangezien de vergunning voor de bouwkundige toets wordt vervangen in een melding, kunnen geen leges worden doorberekend voor ambtelijke capaciteit die toch besteed moet worden in het systeem van kwaliteitsborging. Aangezien in onze gemeente 84% van de omgevingsvergunningen in gevolgklasse 1 valt gaat dat om een groot aantal van onze vergunningen. Die kosten kunnen niet op aanvragers worden verhaald dus dat leidt tot een nadelig financieel gevolg. Anderzijds worden bij inwerkingtreding milieuleges geheven en worden bij inwerkingtreding van de omgevingswet tarieven geheven voor bijvoorbeeld omgevingstafels (vooroverleggen) die onder de huidige wetgeving nog gratis wordt aangeboden. Wij denken dat daarmee het nadeel behoorlijk beperkt kan worden. Het nadeel dat optreedt kan opgevangen worden binnen de budgetten die voor uitvoering van de omgevingswet en WKB beschikbaar zijn.</p>
91	<p>Het vergt specialistische kennis die niet standaard in de organisatie aanwezig is. Het maakt het noodzakelijk om daar waar nodig structureel te kunnen versterken op onderwerpen zoals bij de uitvoering van de omgevingswet (nieuwe wetgeving) en te anticiperen op de vervanging bij publieksdienstverlening en techniek, zowel om flexibel taken uit te kunnen voeren maar ook om de dagelijkse werkzaamheden uit te blijven voeren. Ingezet wordt dan op het zelf blijven uitvoeren van de taken en in te huren bij specialistische taken en daar ook ruimte voor te creëren in de vorm van flexibele formatie.</p>
92	<p>Een terugloop van het aantal aanvragen en de reikwijdte van de toetsing brengt een lagere opbrengst en dekingsgraad van leges met zich mee. De kosten zullen echter naar verwachting op hetzelfde niveau blijven dan wel slechts marginaal dalen.</p>
93	<p>Onze gemeente verwacht een structureel negatief effect op de opbrengsten van de Leges en het niet langer kunnen dekken van (personeels)lasten aan de Leges, waarbij het personeel wel in dienst is van de gemeente.</p>

94	Dit komt door de implementatie van de Omgevingswet. Dit vraagt om aanpassingen van de organisatie. Naar verwachting zijn we ook de komende 8 jaar bezig met omzetten van omgevingsplannen. De verwachting is dat het de eerste jaren veel geld, mankracht en investeringen vereist, zowel incidenteel als structureel. Overigens is er enige twijfel (door gebrek aan gefundeerde onderbouwing) over de aanname dat de omgevingswet zichzelf op de lange termijn gaat terug verdienen.
95	Afhankelijk van de bestuurlijke keuzes die nog genomen moeten worden in de komende jaren, verwachten we in eerste instantie negatieve effecten.
96	Een eerste inschatting van de gevolgen van de nieuwe wetgeving voor de legesbedragen is veelal gebaseerd op aannames en inschattingen, omdat het verloop en de gevolgen van het nieuwe proces nog niet bekend zijn. Monitoring en evaluatie is daarom nodig en moet worden ingericht. Inschatting is dat pas na de geplande uitgebreide evaluatie (2 jaar na inwerkingtreding) de gevolgen van de Ow nauwkeuriger in beeld komen. Pas dan zal er ook meer inzicht zijn in combinatie met de WKB en zijn de structurele middelen vanuit het Rijk bekend.
97	De gemeente zal iets minder bouwleges binnen krijgen. Voor bouwplannen die in gevolgklasse 1 van de Wet kwaliteitsborging vallen zal de bouwbesluittoets niet meer meegenomen worden in de bouwleges. Harlingen heeft heel veel monumenten. Van die plannen zal Harlingen de bouwtechnische toets doen. Voor wat betreft de uitgaven die hebben we nog niet in beeld. Dat zal ook afhangen van wat de gemeenschappelijke regelingen gaan doen.
98	Onze huidige verwachting is dat door de invoering van de omgevingswet de baten vanuit leges omgevingsvergunningen lager gaan worden. De verwachting is dat dit niet geldt voor de te maken kosten. De ureninzet zal door de invoering van de omgevingswet naar verwachting niet of nauwelijks afnemen.
99	Toelichting: zie vraag 10; een voorlopige maximale schatting voor het tekort op de leges na invoering van alle keuzes voor de omgevingswet is dat we 1,1 miljoen mislopen. Dit geld hebben we dus nog niet volledig in de meerjaren begroting opgenomen.
100	de baten uit leges nemen fors af, de lasten dalen niet
101	In ieder geval voor de komende jaren verwachten we een significant financieel nadeel, waarbij wij zien dat de middelen die momenteel vanuit het gemeentefonds hiervoor worden vrijgemaakt niet voldoende zijn om de extra kosten te dekken. Dit heeft verschillende oorzaken - Opleidings- en implementatiekosten; in verband met het uitstel en de onzekerheid over inwerkingtreding is er meer bijscholing nodig en moet er voor langere tijd capaciteit worden aangehouden voor de implementatie. - Opstellen van nieuw beleid: het opstellen van het Omgevingsplan- en visie, en de programma's is een flinke investering. Met name de ontwikkeling van het Omgevingsplan zal in de komende jaren een grote kostenpost zijn. - Grondtaken: de decentralisatie van bodemtaken zal (gezien het uitblijven van een compensatieregeling hiervoor) ook leiden tot structureel hogere kosten - WKB: voor de WKB wordt een significant financieel nadeel verwacht. Dit komt door hoge kosten in de lange transitiefase.
102	Doordat er in de toekomst nog maar voor een beperkt aantal zaken leges in rekening gebracht mag worden verwachten we dat er in de toekomst veel werkzaamheden zijn die niet door leges gedekt worden.
103	We maken veel incidentele kosten die niet kunnen worden verhaald, verder verwachten we significant minder legesinkomsten i.v.m. inwerkingtreding van de wet kwaliteitsborging. Uitgangspunt binnen Purmerend is op dit moment 100% kostendekkendheid, om dit te kunnen bereiken moeten de tarieven worden verhoogd. Naast voldoen aan de minimale acties zoeken we naar een Purmerendse invulling van de besluiten en instrumenten. Een goede monitoring is noodzakelijk om de financiële effecten van deze nieuwe wetten goed in beeld te brengen. Het implementeren van de Omgevingswet is een proces dat niet stopt na inwerkingtreding en zal de komende jaren doorlopen. We zorgen dat we klaar zijn wanneer de wet van kracht wordt. Jaarlijks zal de Voorjaarsnota de benodigde dekking aangevraagd worden voor het daaropvolgende jaar. Het omgevingsplan is opgenomen in paragraaf 'Weerstandvermogen en risicobeheersing' van deze begroting.
104	Gemeente verwacht significant lagere leges alg gevolg van de Wkb
105	Door het wegvallen van legesinkomsten zal er een nadeel ontstaan, hoogte is nog niet bekend.
106	Lagere legesopbrengsten zullen nadelige budgettaire gevolgen hebben
107	De incidentele en structurele nadelige gevolgen van de invoering van deze nieuwe wetten zijn veel hoger dan de compensatie die via de algemene uitkering is gekregen.
108	De legesinkomsten gaan wegvallen voor gevolgklasse 1, dit betreft onder andere grondgebonden eengezinswoningen en bedrijfspanden van maximaal twee bouwlagen. Hierdoor zijn de opbrengsten verlaagd met €514.500.
109	Zolang er geen duidelijkheid is over welke gelden er van het Rijk komen, of waar de gelden die we reeds (bijvoorbeeld uit de septembercirculaire) hebben ontvangen, voor bedoeld zijn, verwachten wij een financieel nadeel. Dit komt ook mede doordat er veel onduidelijkheid is over de terugverdientijd, maar ook doordat de nieuwe instrumenten onder de Omgevingswet (zoals het Omgevingsplan) vooral in de beginperiode veel duurder uitpakken dan de instrumenten onder het huidige regime.

110	Er worden in de nieuwe wetten wel veel kwaliteitseisen gesteld. Daarvoor moet formatie beschikbaar blijven voor de uitvoering van deze taken, terwijl de inkomsten wegvallen.
111	Alhoewel we de scan wel hebben ingevuld vinden we het nog heel onzeker met welke aantallen aanvragen we onder de nieuwe Omgevingswet en WKB kunnen gaan rekenen. Vooralsnog denken we meer kosten te gaan maken; maar dat heeft ook te maken met het dienstverleningsniveau waarvoor we kiezen. Maken we gesprekken aan de voorkant van een vergunning bijvoorbeeld gratis of kiezen we wel voor een bedrag in rekening brengen. Bij de WKB verwachten we ook nog wat meer handhavend te moeten optreden.
112	Door de komst van de Wkb vervallen diverse werkzaamheden bij de gemeente. Omdat het aantal fte niet zal afnemen, en op deze onderdelen geen leges meer geheven kunnen worden, zal dit een nadelig effect hebben voor de gemeente.
113	We verwachten met name door de Wkb een aanzienlijke daling van de legesopbrengsten, terwijl de (personeelskosten) grotendeels gelijk blijven.
114	ja voor wat betreft de WKB: structureel minder legesinkomsten. Voor wat betreft Omgevingswet: extra kosten i.v.m. implementatie en werken aan Omgevingsplan (2023-2027) en technisch aansluiten op het DSO.
115	Compensatie Rijk is te weinig en te laat.
116	We verwachten substantieel minder leges inkomsten maar zonder dat de kosten evenredig dalen
117	Lagere structurele inkomsten.
118	Veel minder leges omgevingsvergunningen, met dezelfde personele inzet.
119	Per saldo verwachten we een nadeel omdat de lagere kosten niet opwegen tegen de verwachte daling van de legesopbrengsten.
120	We verwachten hogere kosten en lagere opbrengsten leges.
121	Het werken met de Omgevingswet vraagt een andere manier van werken. Dit heeft tijd nodig. Daarnaast is het DSO nog onvoldoende robuust. We moeten naar verwachting onze inwoners en ondernemers meer gaan ondersteunen dan nu het geval is. De doorontwikkeling van het DSO gaat ook nog een aantal jaren duren. Verder zijn we de komende jaren druk bezig met het opstellen van het omgevingsplan nieuwe stijl. Dit is complex en vraagt veel tijd en geld. Niet alle kosten kunnen worden gedekt door de leges. Daarom verwachten we meerjarig een financieel nadeel. Daar komt nog bij dat de invoeringskosten vele malen hoger zijn dan de uitkering die we via het gemeentefonds hiervoor hebben ontvangen. Ook voor de Wkb verwachten we een meerjarig financieel nadeel. Dit heeft te maken met de onbekendheid, het feit dat het toezicht nog wel doorloopt en de extra kosten omdat de handhaving de eerste jaren intensiever zal zijn.
122	De leges zijn naar inzicht met name invloed WKB op redelijk structureel niveau gebracht.
123	Uit eerste verkenning blijkt dat er minder vergunning plichtige activiteiten zullen zijn.
124	De leges gaan hoe dan ook omlaag ten opzichte van de oude wet- en regelgeving. We kunnen op dit moment meer leges heffen.
125	Nadeel door lagere opbrengsten uit vergunningen
126	Met name hogere (ICT) lasten en verminderde legesopbrengsten
127	Minder leges opbrengsten
128	vanwege invloed op inkomsten leges
129	minder inkomsten uit vergunningen en meer kosten voor personeel
130	Minder leges opbrengsten, bij (vrijwel) gelijk blijvende kosten.
131	De Wet Kwaliteitsborging Bouw zorgt voor een stuk verlies aan werklast bij de (technische) vergunningverlening en daarmee ook voor een verlies aan legesinkomsten. Het is echter moeilijk om de betrokken capaciteit ook zodanig terug te brengen (te reorganiseren).
132	Afname opbrengst bouwleges.
Vrijblijvende toelichting vraag 11 optie B	
1	Veel is nog onduidelijk, maar vooralsnog gaan we ervan uit dat de invoering budgettair neutraal zal uitwerken voor onze gemeente.
2	Het effect is nog te onzeker om te spreken over een voor- of nadeel, mede als gevolg van de vele risico's.
3	Keuze gemaakt voor b omdat we het simpelweg niet weten

4	Wij gaan uit van een budgettair neutrale invoering. Indien dit niet geval blijkt, verwachten we structurele compensatie van het Rijk. Deze verwachtingen zijn ook vanuit het Rijk gewekt.
5	Of er sprake is van een significant voor- of nadeel van de OW en Wkb is nu nog onduidelijk en zal in komende jaren moeten blijken. In onze begroting hebben we hier nog niet op geanticipeerd.
6	met name effecten voor ODRN zijn afhankelijk van factoren.
7	Geen inhoudelijke reactie ontvangen vanuit het beleidsteam.
8	Op dit moment weten we dat nog niet.
9	We houden op dit moment in ieder geval geen rekening met een voor- of nadeel. Maar we houden de ontwikkelingen wel in de gaten en nemen financiële maatregelen waar nodig.
10	Voor de WKB en de omgevingswet verwachten we voor 2023 geen significant nadeel, de tarieven worden iets naar boven bijgesteld om eventueel tekort te dekken (dient nog vastgesteld te worden). Wel moet gezegd worden dat na één volledig boekjaar dus na 2024 we gaan evalueren en mogelijk de tarieven gaan bijstellen.
11	Onder de Omgevingswet wordt het mogelijk om ook leges te gaan heffen voor aanvragen om een milieuvergunning. De verwachting is dat dat niet significant voordeel oplevert. Mede gezien de intentie van de Omgevingswet om minder met vergunningen te regelen en meer met algemene regels te werken. Overigens wordt jaarlijks de tariefstelling en kostendekking van de legesverordening doorgerekend door bureau ANG in opdracht van de gemeente. Dat heeft ook plaatsgevonden voor de gevolgen van de Omgevingswet en de wet Kwaliteitsborging voor de leges. Klimaat Gemeenten werken samen met andere medeoverheden, maatschappelijk partners, inwoners en bedrijfsleven om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren. Het Rijk stelt middelen beschikbaar vanuit het Klimaatfonds.
12	De tijd zal concreet laten zien of er een significant voor- of nadeel ontstaat. In de begroting hebben we de nodige middelen opgenomen, die qua lasten wel druk op de exploitatiebudgetten legt. Pas als we voldoende ervaring hebben op gedaan met de nieuwe systematiek zal duidelijker worden wat de financiële gevolgen daadwerkelijk voor effect hebben. Het opnieuw doorschuiven van de inwerkingstredingstermijn van de wet draagt hier niet aan bij.
13	de financiële gevolgen zijn pas concreter te bepalen nadat o.a. de nieuwe legesverordening is vastgesteld. Dit staat op de planning voor 2023 (afhankelijk van datum inwerkingtreding).
14	Gebaseerd op eerdere berichten vanuit het rijk en betrokken adviesbureau.
15	Dit is afhankelijk van de keuzes die de gemeente gaat maken.
16	De inwerkingtreding van de omgevingswet levert structureel lagere legesopbrengsten op, deze worden deels door hogere tarieven verhaald. Echter is de verwachting dat het resterende deel wordt gedicht door de dalende gemeentelijke werkzaamheden en dus lagere gemeentelijke lasten.
17	De verwachting is dat er de eerste jaren een nadelig resultaat ontstaat. Het structureel effect is nog niet in te schatten.
18	Dit is afhankelijk van de keuzes die gemaakt gaan worden door de gemeente.
19	b. Wij verwachten geen structureel nadeel te hebben. Wel verwachten wij door het Rijk voldoende gecompenseerd te worden.
20	- wel nog steeds veel onzeker.
Verplichte toelichting vraag 11 optie C	
1	Vermoedelijk een voordeel

Vraag 12

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 in voldoende mate lasten geraamd om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie uit te kunnen voeren?

- a) Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
- e) Ja, hiervoor zijn de benodigde *structurele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.

Vrijblijvende toelichting vraag 12 optie A

1	Geen inhoudelijke reactie ontvangen vanuit het beleidsteam, deze vraag kan na 8 januari beantwoord worden. De inzet tbv klimaatakkoord en energietransitie zijn wel mede afhankelijk van de middelen die hiervoor door het Rijk beschikbaar worden gesteld.
2	Via de extra beschikbare klimaatmiddelen kunnen we wel meer bijdragen aan deze doelstelling.
3	We hebben in het CWP 2022-2026 wel een reserve opgenomen voor duurzaamheid van €1.500.000, om toch in te kunnen spelen op de veranderingen in dit terrein.
4	wij wachten de rijksmiddelen af

Vrijblijvende toelichting vraag 12 optie B

1	Inmiddels is er meer bekend over de rijksvergoeding voor de uitvoeringskosten.
2	Door het Rijk (Min EZK) zijn middelen voor uitvoering van het klimaat- en energiebeleid ter beschikking gesteld aan de gemeente t/m 2030. Deze middelen zijn bedoeld voor personele en bijbehorende materiële kosten. Dit is nog niet in de begroting verwerkt. Er staan nog geen lasten tegenover. Of de middelen voldoende zijn is op dit moment nog niet te beoordelen. Ten aanzien van de uitvoering van verduurzamingsmaatregelen zijn deels structurele uitgaven (Agem, Energieloket) en deel incidentele uitgaven (Volkshuisvestingsfonds) geraamd. De beschikbare middelen zijn onvoldoende om de doelstellingen uit het klimaatakkoord te realiseren.
3	Er zijn beperkte structurele lasten geraamd van ongeveer € 0,5 miljoen per jaar voor de energietransitie. In het Coalitieakkoord van het kabinet is voor de jaren 2023 tot en met 2030 in totaal € 5,38 miljard geoormerkt voor de uitvoeringskosten van gemeenten en provincies. Het is echter lange tijd onduidelijk geweest welke middelen er voor een individuele gemeente ter beschikking gesteld zouden worden. Door het Rijk is pas duidelijkheid gegeven op 25 oktober 2022. Dit was te laat om structurele middelen op te nemen in de begroting. De conceptbegroting wordt immers al rond 1 oktober gepresenteerd aan de gemeenteraad. Er zijn daarom in de programmabegroting van 2023 voor de jaarschijven 2023 en 2024 incidentele middelen uit eigen reserves geraamd van 2x € 2,5 miljoen. In 2023 zullen de middelen die beschikbaar komen vanuit het Rijk bij de eerste begrotingswijziging structureel worden toegevoegd aan de budgetten voor de energietransitie en zal er ingezet worden op uitvoeringskosten (vaste formatie). We zullen 2023 ook benutten om te beoordelen of de toegekende budgetten voldoende zijn om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie uit te voeren. Bovenop deze middelen voor de formatie is er een reserve Klimaatfonds vanuit eigen middelen gevormd om specifieke projecten te ondersteunen. In het Programma Water en Riolering, gedekt vanuit de rioolheffing, zijn structurele middelen geraamd voor klimaatadaptatie. Naast deze middelen is er vanaf 2023 olopend tot structureel € 5 miljoen beschikbaar voor investeringen in groene parken en lanen, tegengaan hittestress. Er zijn geen middelen beschikbaar om verdroging tegen te gaan.
4	De gemeente wacht met begrote lasten totdat het Rijk ook extra middelen verstrekt.

5	De door het Rijk in oktober aangegeven rijksvergoeding is in structureel opzicht beduidend lager dan nodig is om de plannen uit te kunnen voeren. Wij gaan er vanuit, dat het Rijk in de loop van 2023 duidelijkheid biedt over aanvullende middelen.
6	De grote vraag is wat voldoende is. Zeer waarschijnlijk zijn de beschikbare middelen niet voldoende. Maar meer ruimte is er op dit moment niet. We gaan zien in hoeverre de nu beschikbare middelen leiden tot het realiseren van de doelen.
7	Kanttekening blijft op welk niveau de maatregelen uit het klimaatakkoord specifiek voor onze gemeente van toepassing zijn c.q. tot realistische doelstellingen leiden.
8	Het Rijk stelt geen (structurele) middelen beschikbaar voor de uitvoering van maatregelen en die heeft de gemeente wel nodig om tot uitvoering over te kunnen gaan.
9	Doordat het rijk geen duidelijkheid geeft over de rijksmiddelen die zij beschikbaar gaat stellen zijn hier nog geen structurele kosten opgenomen. Wel hebben wij een reserve gevormd voor de kosten in 2023.
10	Structurele extra Rijks gelden zijn nog niet opgenomen in de begroting 2023.
11	De toegezegd structurele "Jetten"- gelden moeten nog in de begroting worden verwerkt
12	Op dit moment is het voor de gemeente niet mogelijk een inschatting te maken welke investering nodig zijn ter uitvoering van het klimaatakkoord. Op dit moment is voor ons ook nog onduidelijk welke middelen het Rijk hiervoor beschikbaar gaat stellen.
13	Voor de jaren 2023 t/m 2025 zijn er incidentele middelen geraamd. Structureel is het beleid dat de SPUK die van het Rijk ontvangen gaat worden, de lasten moeten dekken.
14	We hebben op dit moment alleen de bedragen begroot die al definitief door het Rijk beschikbaar zijn gesteld via circulaire. Aanvullend is een eigen incidenteel bedrag van € 2 miljoen beschikbaar, waar indien nodig gebruik van kan worden gemaakt. Verder zijn we in afwachting op rijksmiddelen voor de uitvoeringskosten voor het klimaat- en energiebeleid. De hoogte van de bedragen voor 2023, 2024 en 2025 zijn bekend gemaakt/aangekondigd, maar zijn nog niet opgenomen in onze begroting.
15	Inmiddels is er meer bekend over de rijksvergoeding voor de uitvoeringskosten.
16	Richtlijnen en vereisten vanuit het klimaatakkoord van het Rijk blijven onduidelijk en komen erg laat. Ook weer het beschikbaar stellen van middelen komt veel te laat voor de P&C-cyclus van gemeenten.
17	Eigenlijk een combinatie van b en c Er zijn incidentele lasten geraamd gevoed door de ontvangen Rijksmiddelen. Ook zijn er structurele lasten voor communicatie en wijkaanpak geraamd maar hoogste waarschijnlijk niet voldoende.

Vrijblijvende toelichting vraag 12 optie C	
1	We hebben wel structurele lasten geraamd, voorzover mogelijk (er is nog veel onduidelijk aangezien het een snel ontwikkelend domein is). Echter investeringen in projecten zijn nu nog niet geraamd, aangezien dit in vele gevallen nog niet duidelijk is.
2	Per 2023 is nu 3 fte aan structurele lasten opgenomen en in regionaal verband gaan we kijken hoe we op termijn succesvol kunnen samenwerken met de gemeentes in Zuid-Kennemerland alvorens we verdere structurele lasten voor toekomstige jaren opnemen.
3	Er is incidenteel geld beschikbaar vanuit het Rijk voor uitvoering. Structureel hebben we geld voor ambtelijke capaciteit in de begroting opgenomen. Middelen voor uitvoering moeten nog worden geregeld
4	Er is voorrang gegeven aan andere/lokale problematiek.
5	Klimaatadaptie: antwoord c. Energietransitie: antwoord d.
6	Structureel hebben beperkte personele inzet en budgetten geraamd. Dit is niet voldoende om invulling te geven aan de energietransitie. In het eerste kwartaal van volgend jaar volgt een voorstel om het bestaande programma te versterken. Dit betreft vnl personele uitbreiding (om projecten te begeleiden, bv wijkuitvoeringsplannen, en voor communicatie). Het voorstel is een eerste stap, omdat nu moeilijk in te schatten is hoeveel meer capaciteit we nodig hebben en welke expertise precies.
7	op basis van de kennis op het moment van vaststellen begroting. Inmiddels is er duidelijkheid over ontvangst aanvullende middelen van het Rijk, waardoor antwoord D meer in de richting komt.
8	ook incidentele lasten maar minder dan nodig
9	De gemeente Castricum gaat de middelen die het rijk beschikbaar stelt, t.z.t. opnemen in de begroting om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren.
10	Er is structureel budget om als organisatie uitvoering te geven aan de taken maar er zullen structurele middelen moeten volgen vanuit het Rijk om daadwerkelijk maatregelen te kunnen treffen.
11	Onze gemeente heeft deels structurele middelen en deels incidentele middelen (2023) beschikbaar. Om de doelstellingen te kunnen realiseren is meer nodig.
12	Wij hebben al structurele middelen opgenomen. Wij wachten voor het restant op de uitkering van het Rijk voor uitvoering klimaat
13	structurele kosten extra geraamd Nog niet voldoende Rijksmiddelen extra komen te laat en te onzeker of deze structureel zijn.
Vrijblijvende toelichting vraag 12 optie D	
1	De afhankelijkheid van de investeringen in het elektriciteitsnetwerk en de stikstofcrisis bepalen mede het tempo van het halen van de doelstellingen op deze onderwerpen.
2	Ten aanzien van personeel- en kapitaallasten wel structureel.
3	Hier zijn veel extra gelden voor beschikbaar gesteld, maar dit is wel incidenteel. Structureel kunnen we de gevolgen nog onvoldoende overzien.
4	We houden er rekening mee dat we hiervoor volledig door het Rijk worden gecompenseerd.
5	Beschikbaarheid van menskracht wordt groot aandachtspunt.
6	In combinatie met toegezegde Rijksmiddelen
7	De gemeenteraad heeft met de vaststelling van het MJP Duurzaam Hardenberg (10 maart 2020) budgetten voor periode t/m 2024 beschikbaar gesteld. Verder is er een apart besluit genomen over 2025 voor € 350.000 ter uitvoering van het duurzaamheidsprogramma. Intern worden beschikbaar komende Rijksmiddelen en middelen RegioDeals en provincie, voor zover die specifiek gericht zijn op duurzaamheid, toegevoegd aan de vanuit de begroting beschikbare middelen voor maatregelen energietransitie en klimaatakkoord.
8	Zie ook het antwoord bij vraag 2.
9	We wachten hierbij ook op structurele middelen vanuit het rijk.

10	<p>In ieder geval in de begroting 2023 hebben we opgenomen dat de situatie budgettair neutraal is, omdat we naar verwachting gelden vanuit het Rijk krijgen. Wel is 80k incidenteel opgenomen voor communicatie i.r.t. de energietransitie.</p> <p>Voor 2023 zijn er middelen geraamd maar in de meerjarenraming niet.</p> <p>We verwachten dat de klimaatgelden die we ontvangen de jaren 2024-2026 genoeg zijn om het actieplan 2024-2025 uit te voeren. We zullen wel weer in de begroting additionele (structurele) middelen nodig hebben voor communicatie / ondersteuning.</p>
11	<ul style="list-style-type: none"> • De opgave en benodigde transitie is zodanig grootschalig dat we echt als samenleving nog veel meer middelen hiertoe nodig zullen hebben, maar de grootste uitdaging is om überhaupt echt van start te kunnen gaan. We hebben als gemeente immers al moeite om beschikbare middelen daadwerkelijk te besteden (daarom antwoord d). • Komende jaren krijgen we ook jaarlijks middelen van de Rijksoverheid voor uitvoering van het Klimaatakkoord. Indicatie voor Sittard-Geleen: Jaarlijks 1,7 miljoen euro.

Vrijblijvende toelichting vraag 12 optie E

1	<p>Uitvoering van het klimaatakkoord is een van de nieuwe taken waar gemeenten mee zijn geconfronteerd. Voor de uitvoering van deze taken heeft het Rijk structurele middelen beschikbaar gesteld. Vanuit deze rijksmiddelen (ontvangen via het gemeentefonds) zijn (structurele) budgetten gevormd voor de uitvoeringskosten. Ervan uitgaande dat de rijksmiddelen conform verwachting in de komende jaren nog zullen stijgen kunnen de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uitgevoerd worden. Indien de rijksmiddelen niet stijgen zal het echter niet haalbaar zijn. In het bijzonder dient opgemerkt dat de benodigde structurele uitvoeringsmiddelen van rijkswege vanaf 2024 nog maar voor ca. 50% zijn toegezegd (basisfinanciering). De overige benodigde middelen worden naar verwachting per 2024 via aanvullende (project)financiering door het Rijk ter beschikking gesteld. Hierover ontstaat in de loop van 2023 duidelijkheid.</p>
2	<p>Met als kanttekening dat het op voorhand lastig is te schatten is. Er zijn wel extra (personele) middelen opgenomen, maar de vraag is of al het personeel ook daadwerkelijk geworven kan worden. Er zal een hele grote vraag zijn/komen de komende jaren. Qua aanbod zal dat waarschijnlijk geen gelijke tred houden. We zijn een middelgrote gemeente (33.000 inwoners) en navenant loongebouw. De kans is niet denkbeeldig dat grote gemeenten beter kunnen betalen binnen hun loongebouw. Dat zet de arbeidsmarkt voor dit vraagstuk behoorlijk onder druk.</p>
3	<p>Er zijn structurele lasten in de vorm van formatie geraamd. Of deze volstaan om de doelstellingen en maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren is nog ongewis.</p>
4	<p>Is wel structureel opgenomen maar het is niet helder of dit voldoende is om de doelstellingen en maatregelen uit het klimaatakkoord te realiseren</p>

Vraag 13

Heeft uw gemeente in de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren?

- Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- Ja, hiervoor zijn de benodigde *structurele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

Vrijblijvende toelichting vraag 13 optie A	
1	Het Rijk stelt geen (structurele) middelen beschikbaar voor de uitvoering van maatregelen en die heeft de gemeente wel nodig om tot uitvoering over te kunnen gaan.
2	Onze gemeente heeft bijna geen bouwgrond meer beschikbaar binnen haar grenzen
3	In het CWP hebben we wel een reserve opgenomen m.b.t. woningbouw, van €1.500.000, om toch in te kunnen spelen op de opgaven in dit terrein.
4	Hier is nog niet direct rekening mee gehouden. Het is lastig om structurele lasten op te voeren als niet bekend is wat het Rijk doet vanaf 2027. Hier kan geen structureel beleid op worden gevoerd.
Vrijblijvende toelichting vraag 13 optie B	
1	De bijdragen uit het Gemeentefonds worden hiervoor gebruikt.
2	Daarnaast vraagt het kunnen voldoen aan de woningbouwopgave ook structurele lasten als het gaat om onderhoud van wegen, groen etc. Accres is bevroren en volume ontwikkelingen worden niet meer gefinancierd en moeten wij uit eigen middelen betalen.
3	Er is weliswaar een bestemmingsreserve investeringsfonds en een bestemmingsreserve gebiedsontwikkeling, maar de daarin opgenomen middelen zijn onvoldoende om een groei naar 70.000 inwoners in 2036 te realiseren. Er is een gebrek aan middelen voor personeel en voor het voorkomen van onrendabele toppen, waardoor de woningbouwopgave mogelijk niet wordt gerealiseerd.
4	Uitgangspunt voor onze gemeente is dat het geheel aan toekomstige plannen voor realisatie van de woningbouwopgave (per saldo) minimaal kostendekkend zal zijn. Op individueel planniveau kan dit uiteraard verschillen.
5	De grote vraag is wat toereikend is. De huidige middelen hoogst waarschijnlijk niet, maar meer is niet beschikbaar.
6	Aan deze beantwoording zijn geen conclusies specifiek voor de gemeente te verbinden. Immers, niet gedefinieerd is wat 'de Woningbouwopgave' precies is. 'De vraagstelling gaat voorbij aan de noodzakelijke invulling van de inhoudelijke randvoorwaarden en financiële condities waarvoor ook inzet van andere partijen nodig is (zie ook regionale Woondeal en regionale Verstedelijingsstrategie). Zonder dat die randvoorwaarden en condities ook door anderen zijn ingevuld, kan er geen sprake zijn van een situatie waarin 'de doelstellingen van de Woningbouwopgave gerealiseerd kunnen worden'.
7	Kritische succesfactor in de Woondeal Twente "Wonen met kwaliteit" (dd. 2-12-2022): "De forse investeringen die nodig zijn voor woningbouw kunnen de gemeenten niet altijd zelf opbrengen of verhalen op de ontwikkelaar. Het gaat dan om bijvoorbeeld grond, infrastructuur en investeringen in de leefomgeving. Zeker in combinatie met de maatschappelijke doelstelling van betaalbaar bouwen is vooral bij binnenstedelijke woningbouw een financiële ondersteuning van het Rijk nodig".
8	De huidige nota grondbeleid gaat uit van overwegend passief grondbeleid. Er is wel ruimte voor actief grondbeleid als er zich concrete mogelijkheden voordoen. De nota grondbeleid zal worden geactualiseerd. Daarbij wordt ook opnieuw gekeken naar actief/passief grondbeleid.
9	idem als 12
10	De gemeente heeft in de Begroting 2023 voor de jaren 2023, 2024, 2025 en 2026 een extra bedrag van € 400.000 per jaar opgenomen voor de versterking van de keten bouwen en wonen.
11	De gemeente Castricum heeft in de Begroting 2023 voor de jaren 2023, 2024, 2025 en 2026 een extra bedrag van € 400.000 per jaar opgenomen voor de versterking van de keten bouwen en wonen.
12	Er is rekening gehouden met extra capaciteit en inzet voor de woningbouwopgave en er zijn incidentele middelen gereserveerd voor sociale woningbouw. (niet bekend of dit toereikend is)
13	Dit antwoord laat zich bijvoorbeeld niet in 'één antwoordkeuze' vangen. Zie ook mijn algemene toelichting bij vraag 1.
14	Onze gemeente heeft geen specifieke/geormerkte budgetten beschikbaar gesteld ten behoeve van de diverse woningbouwopgaven vooral vanwege het ontbreken van een voldoende onderbouwde toelichting vanuit het Rijk voor wat betreft de financiële consequenties van deze opgaven. Wel kent onze gemeente een aantal budgetten voor de realisatie van diverse (herstructurerings-)projecten en daarnaast beperkte middelen voor faciliterende diensten ten behoeve van reguliere woningbouwtaken zoals onderzoeken, bijdrage in flexibele woonconcepten (tijdelijke woningen) e.d.

15	Er zijn incidentele middelen beschikbaar om de woningbouwopgave (kwantitatieve opgave) te realiseren, deze komen echter onder druk te staan door de marktontwikkelingen (stijging bouwkosten en belemmeringen op de arbeidsmarkt) en kennen geen structureel karakter. Er zijn daarnaast onvoldoende middelen beschikbaar om de kwalitatieve opgave (transformatieopgave bestaande voorraad) te realiseren. De omvang van deze opgave wordt in 2023 in beeld gebracht, gelijktijdig met het opstellen van nieuw woonbeleid.
16	Purmerend heeft de ambitie om 10.000 woningen te bouwen naar 2040 toe. In 2017 is gestart met het maken van de agenda 'Purmerend 2040'. Hierin verkent Purmerend de stappen die genomen moeten worden om onze stad voor te bereiden op de toekomst. Woningbouwlocaties, verkeersafwikkeling en duurzaamheid zijn enkele van de onderwerpen die in de agenda aan bod komen. In de raad van december is de agenda voor de Binnenstad en mobiliteit vastgesteld. Er is vanuit de algemene middelen een bestemmingsreserve ingesteld van 2,5 miljoen voor de realisatie van extra sociale huurwoningen. Purmerend realiseert vooral in de bestaande stad waarbij stadsvernieuwing en uitbreiding van de woningen hand in hand gaan, maar deze projecten zijn veelal niet kostendekkend. In 2021 is een grote grondexploitatie met veel sloop/nieuwbouw vastgesteld met een flink tekort. Het beroep op de woningbouwimpuls heeft geleid tot subsidiëring. Verder ontvangt Purmerend € 16,9 miljoen van het Rijk voor investeringen in de infrastructuur, waarmee de woningbouwopgave kan worden versneld. Deze subsidie is onderdeel van een groter pakket aan rijks gelden voor de regio en de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het gaat voor de subsidie om de realisatie van tenminste 953 woningen en de versnelling van ruim 3.200 woningen in Purmerend. De bouw van de woningen start binnen 3-5 jaar. Het gaat daarbij om 50% betaalbare woningen met name in het Waterlandkwartier, Wagenweggebied, Wheermolen-Oost en in het centrum. Een belangrijke voorwaarde om hier fijn te kunnen wonen, leven en werken is dat deze woningen goed bereikbaar zijn. Daarvoor is een aantal ingrepen in en rondom de openbare weg en ruimte nodig.
17	Onvoldoende duidelijk wat financieel benodigd is om de gewenste woningbouwopgave te realiseren. wel zijn forse stappen gezet om verschillende projecten op gang te krijgen.
Vrijblijvende toelichting vraag 13 optie C	
1	De gemeente heeft zowel incidentele als structurele middelen beschikbaar gesteld voor het beleid. Om de doelstellingen te realiseren zijn er extra middelen nodig aan de uitvoeringskant. Dit gelet op de haalbaarheid van woningbouwplannen.
2	Onze gemeente zet fors in op woningbouw. In de periode tot aan 2040 wil Woerden tussen de 3500 en 5000 woningen voornamelijk binnenstedelijk ontwikkelen. Dit betekent een schaa sprong voor de stad en vergt investeringen op diverse gebieden. Het creëren van een toekomstbestendig woongebied in bebouwd gebied vraagt daarnaast veel afstemming met omwonenden. Voor realisatie van de schaa sprong is Woerden deels afhankelijk van andere overheden en partijen (o.a. ProRail en NS). Vooral voor specifieke investeringen in het stationsgebied, groenontwikkeling en infrastructuur is Woerden afhankelijk van financiële ondersteuning. Het realiseren van de lokale doelstellingen verbonden aan de landelijke woningbouwopgave kan onze gemeente niet alleen. Wij zijn hierover reeds in gesprek met diverse overheidslagen en andere partijen. Daarnaast nog een kanttekening in de vraagstelling. De vraagstelling gaat alleen in op de woningbouwopgave van ca 100.000 woningen. Het rijk heeft echter in zijn nationale bouw – en woonagenda 6 programma's opgesteld die eisen stellen aan de bouw van deze woningen. Bijvoorbeeld dat 2/3 betaalbaar zou moeten zijn. Dat is in de bovenstaande beantwoording nog niet meegenomen.
3	Capaciteitsvraagstukken en de financiële draagkracht van een kleine gemeente om alle (woningbouw)ontwikkelingen ook financieel te dragen vormen daar met name een uitdaging. Daarnaast nog een kanttekening in de vraagstelling. De vraagstelling gaat alleen in op de woningbouwopgave van ca 100.000 woningen. Het rijk heeft echter in zijn nationale bouw – en woonagenda 6 programma's opgesteld die eisen stellen aan de bouw van deze woningen. Bijvoorbeeld dat 2/3 betaalbaar zou moeten zijn. Dat is in de bovenstaande beantwoording nog niet meegenomen.
4	De woningbouwopgave die we als gemeente nastreven is fors. In de begroting zijn de kosten van de eerste structurele uitbreiding van de formatie opgenomen om een start te kunnen maken met de bouwopgave. Steeds zal beoordeeld moeten worden welke aanvullende middelen nodig zijn om de groei van onze gemeente in goede banen te kunnen leiden.
5	Ook dit is een onderdeel van het Raadsakkoord.
6	ook omdat totaal benodigde investeringen nog niet volledig inzichtelijk zijn
7	ook incidentele lasten maar minder dan nodig
8	omdat we wel investeringen in het investeringsprogramma hebben opgenomen voor infrastructuur, maar dat dat niet voldoende is om uiteindelijk de ontsluiting goed te regelen die noodzakelijk is om de woningbouwopgave te realiseren

9	Een groot deel van de kosten worden middels kostenverhaal verhaald op de initiatiefnemer. Verder werken we aan een prioritering. Daarnaast actualiseren we ons grondbeleid en onze nota kostenverhaal.
Vrijblijvende toelichting vraag 13 optie D	
1	Wij pakken deze opgave eerst in programmatische zin op. Dit wordt gedekt uit een daarvoor gevormde bestemmingsreserve. De komende jaren is er daarmee dekking, waarna het ook duidelijker wordt wat dit in structurele zin gaat betekenen.
2	Voor onze gemeente gaat het om een forse opgave van 25.000 woningen tot en met 2040. De middelen daarvoor zijn vanzelfsprekend nog niet allemaal in de meerjarenraming tot en met 2026 geregeld. Er zijn voor deze periode wel forse bedragen uitgetrokken voor: <ul style="list-style-type: none"> • De storting van incidentele middelen in een nieuwe reserve 'Fonds stedelijke ontwikkeling' (FSO). Zowel per 1-1-2023 (€ 30 mln en € 12,3 mln voor bovenplanse mobiliteitsvraagstukken) als in de jaarschijven 2024 en 2025 van de meerjarenraming (respectievelijk € 10 en € 20 mln); • Structurele versterking van de werkorganisatie stedelijke ontwikkeling en dekking van een deel van de bestaande organisatie, in totaal een bedrag van ruim € 4,8 mln; Daarnaast wordt volop ingezet op extra rijksbijdragen. Inmiddels zijn er enkele toekenningen vanuit het rijk voor de versnellingsopgave van woningbouwplannen door kleine bovenplanse bereikbaarheidsmaatregelen en specifiek voor het Kenniskwartier een bijdrage voor grootschalige ontwikkelingen. Daar moet ook eigen dekking van de gemeente tegenover staan. Deels komt deze dekking uit de reserve FSO tot en met 2026, deels zal dit nog in de jaren daarna zeker gesteld moeten worden. Met de uitbreiding van de woningbouwvoorraad in grootschalige integrale gebiedsontwikkelingen, wordt ook het openbaar gebied aangepakt. Dit kan extra kosten tot gevolg hebben. In hoeverre dat het geval is, is in dit stadium nog niet te duiden. Als zich dit voordoet, zullen er ook op dat moment extra structurele dekkingsmiddelen georganiseerd moeten worden.
3	De gemeente Mook en Middelaar heeft beperkte grondposities die we gebruiken om de doelstellingen van de woningbouwopgaven te realiseren.
4	De afhankelijkheid van de investeringen in het elektriciteitsnetwerk en de stikstofcrisis bepalen mede het tempo van het halen van de doelstellingen op deze onderwerpen.
5	Er is een incidenteel budget opgenomen om te kijken waar de woningbouw doelstellingen gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast is dit budget ook bedoeld om te onderzoeken wat dit aan extra (structurele) middelen kost.
6	Vanuit het collegeprogramma is hiervoor aandacht gevraagd. Er wordt ingezet op de realisatie van 200-300 nieuwe woningen in een periode van 4 jaar.
7	Laren is een klein vergrijzend dorp waar geen ruimte meer is voor grote woningbouwopgaven. Wel "postzegel" bebouwingen mogelijk waarbij doel is ouderen naar nieuwe woning te verleiden onder achterlating van gezinswoningen.
8	Het betreft een voorfinanciering die te zijner tijd voor een groot deel wordt ingebracht in een grondexploitatie
9	Doelstellingen voor de langere termijn moeten mede gerealiseerd worden via grondexploitaties. Het is nu nog niet bekend hoe die qua financieel resultaat uit gaan komen en of daarmee dan voldoende middelen beschikbaar komen.
10	Uitgangspunt is dat de structurele meerkosten in evenwicht zijn met de structurele meeropbrengsten Algemene uitkering en belastingopbrengsten.
Vrijblijvende toelichting vraag 13 optie E	
1	Wij gaan er vanuit dat de middelen toereikend zijn. Gezien de grilligheid van de woningbouwopgave is het lastig in te schatten of de beschikbare middelen toereikend zijn. Daarnaast maken wij ons zorgen om de toenemende bovenwijkse plankosten. Met name de voor infrastructurele oplossingen. De aanpassingen die nodig zijn, zijn niet geheel te verhalen op bouwplannen waardoor de exploitaties van deze plannen negatief dreigen uit te vallen. Het gevolg is dat deze bouwplannen dan niet uitgevoerd kunnen worden.
2	Er zijn tevens incidentele middelen geraamd voor de komende 4 jaar.
3	Wij hebben extra middelen beschikbaar gesteld, maar verwachten een groot deel van de kosten te kunnen dekken uit het grondbedrijf.
4	afhankelijkheid met (markt)partijen speelt rol.

5	Wij gaan er vanuit dat de middelen toereikend zijn. Gezien de grilligheid van de woningbouwopgave is het lastig in te schatten of de beschikbare middelen toereikend zijn. Daarnaast maken wij ons zorgen om de toenemende bovenwijkse plankosten. Met name de voor infrastructurele oplossingen. De aanpassingen die nodig zijn, zijn niet geheel te verhalen op bouwplannen waardoor de exploitaties van deze plannen negatief dreigen uit te vallen. Het gevolg is dat deze bouwplannen dan niet uitgevoerd kunnen worden.
6	Er is nog wel extra beleidscapaciteit nodig op het gebied van wonen. Als gevolg van politieke onenigheid is deze capaciteit, naar verwachting tijdelijk, uit de begroting geëlimineerd. Er wordt nu op ingezet om deze capaciteit (€ 80.000) weer structureel in de begroting te krijgen.
7	Binnen de begroting 2023 komen niet specifiek middelen terug voor het woningbouwprogramma. Wel hebben wij structureel formatie geraamd om invulling te geven aan het woningbouwprogramma dat een speerpunt is vanuit de gemeenteraad
8	wij zijn slechts een middelgrote gemeente midden in natuurgebieden met een beperkte woningbouwopgave
9	Structureel opgenomen maar of dit voldoende is moet nog blijken.